

ОДБРАНА

Тема

Српски војни
санитет у Чаду

Помоћ срцу Африке

Интервју

Бригадни генерал Ранко Живак,
командант Ваздухопловства и ПВО

Безбедност на првом месту

Специјални прилог Историја акро-група

НОВИНСКИ ЦЕНТАР
Београд, Браће Југовића 19

ОДБРАНА

Препоручује

МОНОГРАФИЈУ 63. ПАДОБРАНСКЕ БРИГАДЕ

Књига посвећена стварању и развоју чувене 63. падобранске бригаде изузетна је по много чему: садржају, илустрацијама и привлачном изгледу. Војници са две заклетве, како зову припаднике те елитне јединице, вечни су пример војничке части, пожртвовања и врхунске обучености, а надасве осећања оданости отаџбини и униформи коју поносно носе. Црвена беретка с падобранским знаком њихово је прво уочљиво обележје.

Текст је посвећен бригади, људима који су је стварали, бранили њен углед, ратовали за слободу свог народа, часно гинули и одлазили у легенду.

О њима можете читати, њих можете видети на бројним фотографијама које богато илуструју књигу вишегодишњег новинара листа „Војска“, потом официра 63. падобранске бригаде Владике Крстића.

Књига је обима 184 стране, формата 22x25 cm, тврдог повеза, с пуним колором и квалитетним папиром.

ВЛАДИЦА КРСТИЋ ВОЈНИЦИ СА ДВЕ ЗАКЛЕТВЕ

Падобранци
63. падобранске
бригаде

НАРУЏБЕНИЦА

НЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3241-009, телефакс 011/3241-363
Жиро-рачун : 840 - 49849 - 58

Овим наручужем _____ примерака књиге о 63. падобранској бригади
„ВОЈНИЦИ СА ДВЕ ЗАКЛЕТВЕ“ са попустом 50 % - по сајамској цени
од 756,00 динара.

Књиге се плаћају унапред. Уз износ за књиге обавезна је доплата од
130,00 динара за поштарину.

Наружбеницу и доказ о уплати послати на наведену адресу НЦ „Одбрана“.

Купац _____
(име, очево име и презиме)

Улица и број _____

Телефон _____

Место и број поште _____

Датум _____ Потпис наручиоца _____

БУДИ ПРОФЕСИОНАЛАЦ

КОНКУРС ЗА ПРИЈЕМ У
ПРОФЕСИОНАЛНУ ВОЈНУ СЛУЖБУ

Бити део елитног строја
у савременој војсци
изазов је за сваку
младу особу...

... сада је тренутак!

ВОЈСКА СРБИЈЕ

011 20-63-432 Генералштаб Војске Србије

018 509-539 Команда Копнене војске

013 326-221 Специјална бригада

011 20-64-730 Команда за обуку

011 30-74-027 Команда В и ПВО

011 32-01-957 Управа војне полиције

011 20-64-074 Гарда

www.vs.rs

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традиције „Ратника“, чији је први број изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Новински центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19

Директор и главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Уредници

Драгана Марковић (специјални прилози)
Мира Шведић (арсенал)

РЕДАКЦИЈА:

Душан Глишић (фељтон, историја и традиције),
мр Снежана Ђокић (свет),
Бранко Колуновић (друштво),
Александар Петровић, поручник,
Владимир Почуч, мајор (одбрана)

Стални сарадници

Станислав Арсић, Себастиан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влацић,
Милосав Џ. Ђорђевић, Александар Лијаковић,
др Милан Мијалковски, мр Зоран Милодиновић,
Предраг Милићевић, Миљан Милкић,
Крстан Милошевић, др Милан Милошевић,
Никола Остојић, Никола Оташ, Иштван Пољанац,
Будимир М. Поподић, Влада Ристић,
др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски
(технички уредници)

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Даримир Банда (фоторепортер)

Језички редактори

Мира Поподић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор и главни и одговорни уредник
3241-258; 23-809
Заменик главног уредника 3241-257; 23-808
Секретар редакције 3201-809; 23-079
Прелом 3240-019; 23-583
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@beotel.rs
redakcija@odbrana.mod.gov.rs

Internet

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-49849-58 за НЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара.

За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,
Македонска 29

ОДБРАНА ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења војних новинара

САДРЖАЈ

Обележен јубилеј – 170 година војног санитета КОРАК ИСПРЕД ВРЕМЕНА	6
Одбрамбене консултације са САД БЕЗБЕДНОСТ НА БАЛКАНУ	8
ИНТЕРВЈУ Бригадни генерал Ранко Живак, командант Ваздухопловства и ПВО БЕЗБЕДНОСТ НА ПРВОМ МЕСТУ	10
Per aspera ПРЕШЕВСКЕ РАЗГЛЕДНИЦЕ	13
ТЕМА Српски војни санитет у Чаду ПОМОЋ СРЦУ АФРИКЕ	14
ОДБРАНА Поводом Дана санитетске службе Војске Србије – 30. јула У САВРЕМЕНИМ ТОКОВИМА	18
Први заменик помоћника секретара одбране САД Џозеф Мекмилан ЈЕЗИК ПРОФЕСИЈЕ КАО ПРЕПОЗНАВАЊЕ	22
Дан Речне флотиле Војске Србије – 6. август ТРАДИЦИЈА У СРЦУ	24

Специјални прилог **ИСТОРИЈА**

Завршено крстарење школског брода „Јадран“ на коме су били и припадници Војске Србије
ПОЧЕТАК ДОБРЕ САРАДЊЕ

28

Јединице Четврте бригаде на Пасуљанским ливадама
КЉУЧ ВОЈНИЧКЕ ОБУКЕ

30

Превентивно-медицинска заштита у Копненој зони безбедности
ЕПИДЕМИОЛОШКА СТРАЖА

32

ДРУШТВО
Владимир Влада Ристић, дојен војног новинарства
ПЕРО ОД ПЕТ ДЕЦЕНИЈА

34

Са галерије
МИРИС СРБИЈЕ

37

Паралеле
ЦРНА ГОРА НА ПУТУ У НАТО

39

ФЕЉТОН
Ратови и сеобе Срба (4)
**У ТРАГИЦИ
СВЕТСКИХ РАТОВА**

40

ИСТОРИЈА
Наредник Михајло Петровић
ПРВЕНАЦ СРПСКЕ АВИЈАЦИЈЕ

44

АКРО-ГРУПА

Мисија

Присуство нашег медицинског тима у оквиру норвешког контингента у мировној мисији MINURCAT у Чаду и Централноафричкој Републици, поздрављено је на недавном свечаном отварању војне болнице у Абехеу, са видним уважавањем специјалног изасланика Генералног секретара Уједињених нација, португалског дипломате Виктора да Силве Ангела.

У срцу Африке, високо изнад строја људи најбоље воље и искрене привржености својој професији, вијорила се и застава Србије.

У тој мисији мира и хуманости је око 7.500 учесника из 37 земаља света. Циљ је пружање хуманитарне помоћи, неопходне за опстанак скоро пола милиона избеглих и расељених лица, која су последњих година уточиште нашла у камповима UNHCR-a у источном и јужном Чаду.

Политичко насиље и оружани сукоби претворили су то подручје у највеће хуманитарно кризно жариште у свету од 2003. године. На кризу је најпре реаговала Афричка унија, слањем око 7.000 припадника мировних снага, а Уједињене нације 2007. године покренуле мировну мисију ради пружања неопходне помоћи и стварања услова за трајан мир.

Свој допринос Србија даје слањем шесточланог хируршког тима врхунских стручњака Војномедицинске академије. Тиме је показала да жели да буде део прогресивних снага међународне заједнице у очувању мира, стабилности и напретка у свету. Припадници Министарства одбране и Војске Србије тренутно су у још три мисије под окриљем Уједињених нација, у Конгу, на Обали Слоноваче и у Либерiji.

Војни санитар је тренутно најспремнији за учешће у мировним мисијама у свету, са одговарајућим сертификатима о оспособљености и развијеном међународном сарадњом која потврђује високи ултед.

Најновије потврде и признања квалитета наставак су дуге традиције српског војног санитета, који обележава 170 година постојања и непрекидног присуства у свим, па и најсудбоноснијим тренуцима новије историје Србије.

Формиран је на основу Устава Кнежевине Србије и Уредбе о устроенију гарнизонске војске, 30. јула 1839, а за главног доктора у Главном војном штабу постављен је др Емерих Линденмајер (1806–1883), кога заслуге чувају од заборава кроз три века. Организовао је прву Војну болницу у Београду, донео велики број стручних прописа, објавио многе радове и послао прве српске питомце на студије у иностранство.

Из историјских датума треба издвојити 1844, када је основана прва војна болница из које је настала данашња ВМА, 1878, када је основана војна болница у Нишу, а још 1787. године отворена је војна болница у Новом Саду.

Светлу мисију у служби националног здравља и афирмације изван граница своје земље, српски војни санитар наставља и данас. Врхунски стручњаци и модерна опремљеност омогућавају лидерску позицију у региону и развијену сарадњу са скоро 50 земаља света.

Најновији изазов јесте предстојећа вежба у оквиру НАТОа и Програма Партнерство за мир – „MEDCEUR 2009“. Одржаће се у првој половини септембра у Нишу, уз учешће 19 земаља, а циљ је да се провери и потврди оспособљеност наше војне санитарске службе, али и других делова система одбране и цивилних структура у реаговању и предузимању мера у случају великих природних или људском руком изазваних акцидената. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

Корак испред времена

Министар одбране Драган Шутановац, говорећи на свечаности поводом јубилеја, истакао је да је једна од најважнијих активности војне санитетске службе учешће у мировним операцијама у Конгу и Чаду, назвавши их историјским искорацима

Свечаност поводом 170. годишњице војног санитета одржана је 28. јула у Дому Гарде на Топчидеру. Тим поводом промовисана је монографија „Српски војни санитет“.

Свечаности су присуствовали министар одбране Драган Шутановац и начелник Генералштаба генерал-потпуковник Милоје Милетић, са члановима колегијума, челни људи војне санитетске службе, представници војно-дипломатског кора и бројни гости.

Министар Шутановац том приликом је истакао да је војни санитет од момента свог настанка био мотор развоја српске медицине, а да данас има лидерску улогу у региону. Према његовим речима, Министарство одбране је препознало потребу за реформом војног здравства у контексту свеобухватне реформе система одбране, па је с тим циљем, током протекле године уложено око десет милиона евра у модернизацију војних здравствених установа, пре свега Војномедицинске академије. Шутановац је рекао да је од прошле године ВМА отворена и за пружање услуга цивилима, те да се такав вид отварања војног санитета према грађанству планира и у већим војномедицинским центрима, попут Новог Сада и Ниша.

Министар одбране је подвукао да је једна од најважнијих активности војне санитетске службе управо учешће у мировним операцијама у Конгу и Чаду, назвавши их историјским искорацима. Он је подсетио да је први пут Скупштина Србије донела одлуку да се један наш санитетски тим ангажује у мисији Уједињених нација.

Шутановац је подсетио на чињеницу да је Универзијада у Београду проглашена за најбољу када је о медицинском збрињавању реч, а да су за то управо заслужни лекари ВМА. Он је у свом обраћању указао на неке од стратешких задатака војног санитета, где је издвојио стално унапређивање квалитета здравствене неге и војних, и цивилних осигураника.

Државни секретар Министарства одбране др Зоран Весић говорио је о монографији „Српски војни санитет“, коју је Војноиздавачки завод објавио поводом јубилеја. Он је подсетио да је војни санитет био први организовани систем пружања здравствене заштите у Србији у 19. веку. Весић је подсетио на неке историјске чињенице које сведоче да је санитетска служба у Српској војсци предњачила у односу на сличне службе у европским војскама. Према његовим речима, монографија је покушај да се на сажет и популаран начин представи историја војног санитета, али и да се каже шта та служба представља данас.

Начелник Санитетске службе Војске Србије бригадни генерал др Вељко Тодоровић изнео је кључне податке из богате историје санитетске службе у војсци, али и смернице њеног даљег развоја. Генерал Тодоровић је нагласио да је први пут у историји на Високу школу медицине ВМА уписана генерација студената, што представља значајан корак у стварању специфичног лекарског, кадра какав је потребан Војсци.

Темељи данашње санитетске службе у Војсци постављени су 30. јула 1839. године, док је 1844. године основана прва војна болница, која се сматра претечом данашње Војномедицинске академије. Данас је то значајан ресурс система одбране, који је међународно признат и адекватно рангиран.

Одговарајући на питања новинара, министар Шутановац је рекао да је систем одбране лоцирао проблеме у војном санитету и да се на време почело улагати како би се стање у војном здравству довело на одговарајући ниво, при чему је веома важан уговор са Републичким заводом за здравствену заштиту. Он је поменуо образовање официра медицинске струке на ВМА и опремање савременом техником као један од показатеља напретка. Истакао је да ће наредне године, у ово време, ВМА бити сигурно најопремљенија здравствена установа у региону.

Министар је подсетио да би све војске на свету које шаљу своје припаднике у мировне мисије, припаднике нашег санитета радо виделе у својим редовима.

На питање о средствима које је систем одбране уложио у организацију Универзијаде, министар је нагласио да је било планирано да организатор на рачун Министарства уплати више новца, али да Војска у тако значајним пројектима треба да сноси одређен терет и трошак. Он је рекао и да ће велики део средстава и опреме остати у власништву система одбране. ■

А. ПЕТРОВИЋ

Признања за организацију Универзијаде

На Војномедицинској академији
и Војној академији додељене су
захвалнице припадницима
Министарства одбране и Војске Србије
који су дали највећи допринос
организацији 25. летње Универзијаде

Начелник Генералштаба Војске Србије састао се са командантом Стратегијских артиљеријских јединица Народноослободилачке војске Кине

Висок степен сарадње

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милоје Милетић састао се 20. јула са командантом Стратегијских артиљеријских јединица Народноослободилачке армије (НОА) Кине, генералом Ђинг Жијуаном.

У разговору генерала Милетића са кинеском војном делегацијом истакнут је значај билатералне војне сарадње за одржавање високог степена укупне сарадње Србије и Кине.

Током боравка у Србији делегација Стратегијских артиљеријских јединица НОА Кине посетила је Војну академију, 250. ракетну бригаду ПВО и Специјалну бригаду, и обишла културно-историјске знаменитости Београда и Новог Сада. ■

Обука за штабне дужности официра и подофицира

Семинар на тему „Обука за штабне дужности официра и подофицира“ одржан је у палати Србија у Београду. Семинар су реализовали припадници Команде здружених снага НАТО – Напуљ, а учесници су припадници Војске Србије и страних оружаних снага. Организатор је Управа за оперативне послове ГШ ВС.

Отварајући семинар, заменик начелника Управе за оперативне послове ГШ ВС пуковник Боривоје Оровић, рекао је, између осталог, да очекује да ће слушаоци стећи нова знања за рад у међународном окружењу и мултинационалним командама.

- Ово је веома значајно са аспекта предстојећег, надам се веома скорог, упућивања официра Војске Србије у савезничке команде различитог нивоа, рекао је пуковник Оровић.

Представник НАТО канцеларије за везу пуковник Жарко Хенигман рекао је да је циљ семинара стицање знања и обављању штабних дужности у здруженим снагама НАТОа. ■

С. Ђ.

Државни секретар Министарства одбране Зоран Јефтић изразио је задовољство улогом система одбране у припреми и одржавању највеће спортске манифестације на свету ове године.

Јефтић је, на свечаности у ВМА, 17. јула, истакао да та установа наставља да гради бренд светски признате здравствене институције и да ће знања и искуства њених стручњака бити тражена на предстојећим такмичењима највишег светског нивоа. Према његовим речима, не може се наћи ни једна замерка ангажовању лекара на спортским теренима и борилиштима, као и поликлиници у Универзитетском селу.

На свечаности у Војној академији одато је признање члановима Радне групе и оперативног тима Министарства одбране и Војске Србије за Универзијаду.

Државни секретар Јефтић истакао је и значај реконструкције спортских објеката на Војној академији и додао да треба интензивно радити на развоју врхунског спорта у систему одбране. ■

А. П.

Снимко Немања Суботић

Безбедност на Балкану

Државни секретар Душан Спасојевић и заменик помоћника секретара одбране САД за међународна безбедносна питања Џозеф Мекмилан сложили су се да је сарадња у области одбране између две земље најбољи део укупних билатералних односа

Државни секретар Душан Спасојевић отворио је билатералне одбрамбене консултације између Републике Србије и Сједињених Америчких Држава, које су 17. јула први пут одржане у нашој земљи.

Спасојевић и заменик помоћника секретара одбране САД за међународна безбедносна питања Џозеф Мекмилан, који је предводио високу делегацију Секретаријата одбране САД, сложили су се да је сарадња у области одбране између две земље најбољи део укупних билатералних односа.

Министарство одбране и Војска Србије дају максималан допринос изградњи безбедног окружења на Балкану, рекао је Спасојевић и истакао да је Србија спремна да преузме одговорност и водећу улогу у решавању регионалних безбедносних изазова.

Заједнички је констатовано да је неопходно унапредити постојећу одличну сарадњу у области одбране, да би се кроз изградњу партнерских односа дошло до јачања регионалне стабилности.

Размотрени су сви аспекти сарадње и дефинисани приоритети у будућем периоду. Досадашња сарадња је оцењена као изузетна и представља „кичму“ политичких и економских односа две земље, што је оцењено и током недавне посете потпредседника САД. Континуитет посета на високом нивоу је најбољи показатељ квалитета билатералне војне сарадње и у том смислу разговарало се о посетама високог нивоа које би требало да се одрже у наредном периоду.

Током разговора истакнуто је да Србија жели да искористи све механизме програма Партнерство за мир у функцији реформе система одбране и изградње савременог система безбедности.

Државни секретар Спасојевић упознао је америчке саговорнике са тренутном безбедносном ситуацијом на југу централне Србије и нагласио да је неопходно унапредити сарадњу српских снага безбедности са Кфором и да је потребно још једном пажљиво размотрити и анализирати одлуку о смањењу трупа Кфора.

Ове билатералне консултације су друге између Србије и САД, након одбрамбених консултација одржаних у Вашингтону 2007. године. ■

Министар Шутановац уручио указе о унапређењу и постављењу

Министар одбране Драган Шутановац, у присуству начелника Генералштаба генерал-потпуковника Милоја Милетића, уручио је 27. јула указе Председника Републике о унапређењу и постављењу генерала и официра на неке од најодговорнијих дужности у Министарству одбране и Војсци Србије.

Том приликом министар је новопостављеним и унапређеним старешинама пожелео успех на новим дужностима, са жељом да оправдају поверење које им је указано. Шутановац је изразио уверење да ће сви они професионално и патриотски извршити мисије и задатке које државно руководство стави пред систем одбране. ■

А. П.

Бригадни генерал Младен Вуруна нови начелник Војне академије

На Војној академији извршена је примопредаја дужности између досадашњег начелника генерал-мајора Видосава Ковачевића и бригадног генерала Младена Вуруне, који је Указом председника Републике Србије постављен за новог начелника ове високошколске установе

римопредаји дужности начелника Војне академије присуствовали су државни секретари Зоран Јефтић и Игор Јовичић, начелник Генералштаба ВС генерал-потпуковник Милоје Милетић, наставници, студенти ВА и бројни гости.

Државни секретар Зоран Јефтић истакао је да је Војна академија с акредитацијом постала признати део високог школства Републике Србије и да је генерал Ковачевић остварио историјске резултате у реформи војног школства, по чему ће остати запамћен.

– Генерал Ковачевић је објединио Војну академију у заокружену целину и јасно дефинисао академску и војничку причу у образовању современог официра. Остварио је запажене контакте са академијама и факултетима у земљи и иностранству. Захваљујући њему, Србија сада сваке године одржава предивну свечаност промоције потпоручника испред Дома Народне скупштине, има импозантну завршну вежбу студената „Дипломац“, уведено је и школовање девојака на Војној академији – истакао је Јефтић.

Начелник ГШ ВС генерал Милетић рекао је да је Војна академија увек била у функцији Војске Србије и да је школовала кадар за њене потребе. – Уверен сам да ће реформа војног школства омогућити још бољи официрски кадар и тиме оплеменили комплетан систем

одбране Републике Србије – нагласио је генерал Милетић.

Генерал Ковачевић је рекао да је одласком у пензију са места начелника Војне академије остварио свој сан.

– Бити добар руководилац, добар менаџер, није лако и, верујте, све што сам радио, радио сам са задовољством, јер сам имао привилегију да радим са вама, младим и креативним људима, који су у протеклих неколико година довели Академију на ову позицију где се сада налази. Генералу Вуруни пожелео бих да одржи и унапреди вредности које смо заједно постигли – додао је генерал Ковачевић.

Бригадни генерал Младен Вуруна истакао је да му је велика част да прими дужност начелника Војне академије, институције у којој је провео скоро 15 година рада.

– Пред нама се и даље налазе велики задаци, где бих посебно издвојио рад на акредитацији постдипломских студија, трећег и четвртог степена, односно рад на формирању Војног универзитета, и то ће, свакако, бити велики изазов за мене и све нас у академији – поручио је нови начелник бригадни генерал Младен Вуруна. ■

Ј. КРИВОКАПИЋ

Безбедност на првом месту

У првом обраћању јавности нови командант Ваздухопловства и противваздухопловне одбране бригадни генерал Ранко Живак истакао је да подизање безбедности на виши ниво нема алтернативу и да представља приоритет у будућем раду. Наглашавајући да је вид којим командује специфичан по томе што не дозвољава предах у развоју, генерал Живак је оценио да заустављање улагања данас, у ваздухопловству значи заостајање које се не може надокнадити сутра.

Скупајући на дужност првог човека најмодернијег и технички најзахтевнијег вида Војске, у осетљивом тренутку, бригадни генерал Ранко Живак био је више него јасан у истицању захтева за непрекидно повећање безбедности у обуци и обављању редовних задатака у јединицама Ваздухопловства и противваздухопловне одбране.

На безбедност утиче много фактора, почевши од технике, која у ВиПВО преовлађује, преко услова, пре свега метеоролошких, у којима се извршавају летачки задаци и нормативно-правне регулативе, којом су ти задаци дефинисани, до људи на различитим дужностима и с различитим степеном одговорности. Људски фактор је најкомплекснији чинилац, с највише утицаја на безбедност летења. Он прожима све остале чиниоце у виду одржавања технике, експлоатације система, наоружања и опреме, процене услова, планирања, организовања и контроле извршења летачких задатака. Људски фактор преовлађује и у процесу доношења правила и прописа. Једном речју, у сваком од наведених чинилаца и активности налази се човек са својим способностима и ограничењима, врлинама и манана.

■ Један од чинилаца повећања безбедности квалитетна и савремена обука. Прошла година је међу припадницима Ваздухопловства оцењена као година интензивније, ефикасније и

квалитетније обуке. Да ли сте задовољни нивоом оспособљености у јединицама ВиПВО?

– Не могу да кажем да сам задовољан достигнутим степеном обучености. Кад бих то рекао, значило би то да више не треба радити на њеном усавршавању и побољшању. Ниво наше обучености треба стално подизати и дограђивати, у складу с модернизацијом средстава и система којима располажемо. Оно чиме сам задовољан последњих неколико година јесте чињеница да је пријашњи тренд опадања у свим елементима способности – у исправности средстава, броја налета и навођења, оспособљених пилота, реализованих гађања, најзад заустављен и измењен у позитивном смеру, чему су изузетно допринела настојања досадашње команде вида, с генерал-потпуковником Драганом Катанићем на челу и разумевање Министарства одбране и државе у целини. Било је много увежбавања и вежби на полигонима, реализовано је неколико веома квалитетних вежби међународног карактера, тако да ми тај тренд ефикаснијег и интензивнијег оспособљавања даје за право да верујем да смо у ситуацији која охрабрује. Потреба да се систем дограђује постоји и даље, посебно када је развој технологије и технике толико убрзан да свако заостајање проузрокује проблеме. С друге стране, време носи своје, људи се смењују, једни одлазе, други долазе, потребно је стицати нова искуства, нова знања. А за постизање потребних резултата нужан је непрекидни рад и стално усавршавање.

■ *Један од најефикаснијих облика провере обучености свакако су вежбе. Прошле године било их је неколико, од којих су најзапаженије оне с међународним учешћем. Да ли ће припадници ВиПВО и ове године да се огледају на вежбама?*

– Ове године смо већ испланирали и реализовали неке вежбе на нивоу ескадриле и дивизиона, а до краја године учествоваћемо на још три значајне и опсежне вежбе. Једна је медицинског карактера и реализује се заједно с европском командом САД. Као чланица Партнерства за мир, наша земља је домаћин те вежбе, а ту је и здружена вежба „Одлучан одговор 2009” на нивоу Војске Србије. Кад је реч о припадницима нашег вида, планирана је и вежба коју ћемо реализовати с ваздухопловним снагама Румуније. То значи да смо у овој години наставили с подизањем нивоа оспособљености, наравно, узимајући у обзир ограничавајући фактор, а то су финансијске могућности државе и војске. Важно је рећи да ћемо, са оним средствима којима располажемо, учинити највише што је могуће. Суштина је да се реално сагледају могућности и да се оно за шта се определимо, одроди најквалитетније могуће. Оно што не успемо да реализујемо ове, остварићемо следеће године.

■ *После ремонтовања ваздухоплова у Русији и Ваздухопловном заводу „Мома Станојловић” повећао се и степен исправности летелица. Да ли ће се и тај процес наставити ове године?*

– Има јако много области у којима можемо да дамо допринос побољшању безбедности у јединицама. То је, на првом месту обу-

Утврђивање узрока пада миг-а 29

По наређењу команданта ВиПВО формирана је Комисија за утврђивање узрока недавног пада авиона миг 29, која је у обавези да свој извештај, с предлогом мера, достави до 31. јула. Оно што могу да кажем данас кад разговарамо, 28. јула, јесте да је комисија имала све услове за рад, било је довољно очевидаца несреће, авион је био у зони аеродрома, сви материјални докази су ту, произвођач је на наш позив био веома кооперативан, прегледан је регистратор лета и нема никакве сумње да узроке незгоде можемо да сагледамо у потпуности. На основу тога, кад комисија заврши свој рад, биће могуће доношење мера које ће спречити понављање сличних догађаја.

Резултати обуке

Пријашњи тренд опадања у свим елементима оспособљености – у исправности средстава, броју налета и навођења, оспособљених пилота, реализованих гађања и другим, последњих неколико година је заустављен и измењен у позитивном смеру, чему су изузетно допринела настојања досадашње команде вида и разумевање Министарства одбране и државе у целини. Било је много увежбавања и вежби на полигонима, реализовано је неколико веома квалитетних вежби међународног карактера, тако да ми тај тренд ефикаснијег и интензивнијег оспособљавања даје за право да верујем да смо у ситуацији која охрабрује.

ка, а затим опремање, па и доградња правила и прописа. Технички фактор јесте битан, то показују и наши напори да техничку исправност система и средстава одржимо на потребном нивоу, упркос немалим тешкоћама, али техника није главни узрочник угрожавања безбедности. Одговорно тврдим да прописани ниво техничке исправности јесте и биће основни репер за употребу ваздухоплова и других средстава у ВиПВО. У том смислу наша настојања да се повећа број ремонтованих летелица нису прекинута. Ове године већ смо ремонтовали два авиона и један хеликоптер. До краја године у „Моми Станојловићу” треба да се заврши ремонт девет авиона и седам хеликоптера. Ми немамо толики проблем с ремонтима ваздухоплова. Велику помоћ у том послу имамо и од Ваздухопловног завода који је после дуго времена реструктурисан, створени су одговарајући услови за квалитетан рад, задовољавајући ремонтни капацитети. Проблем настаје у процесу експлоатације, у набавци резервних делова, која је веома отежана.

■ *Да ли постојећи полигони и стрелишта за обуку припадника и јединица ВиПВО одговарају повећаним захтевима вида?*

– С полигонима и стрелиштима за квалитетну реализацију обуке дефинитивно имамо великих проблема. Практично, само један полигон, а то је „Чента”, намењен је за дејства авијације, али он још није најбоље уређен, има своје добре и лоше стране. Други је интервидовски полигон „Пасуљанске ливаде”, на коме, у одређеној мери, могу да се увежбавају авијацијске и хеликоптерске јединице, као и системи противавионске артиљерије. Ипак, највећи проблем је реализација вежби ракетних јединица ПВО, односно система нева и куб и дејстава ловачке авијације. Тај проблем покушавамо да разрешимо билатералном војном сарадњом. Прошле године наша делегација боравила је у Бугарској, где смо добили понуду да на њиховом полигону, са јединицама бугарске армије, гађања реализују и припадници наших АРЈ ПВО. Ових дана реализована је и посета представника Ваздухопловства и ПВО Бугарске, у току које су усаглашавани технички и организациони детаљи заједничког гађања ракетних система ПВО средњег домета. Уколико се стекну сви неопходни услови, првенствено финансијске природе, нема сумње да ће се тако нешто реализовати, јер нам је то свакако неопходно. Ми не можемо људе ставити у систем, а да нико од њих није лансирао ракету. Симулатори, ипак, не могу у потпуности да замене стварну ситуацију, иако настојимо да их максимално искористимо и тако смањимо трошкове обуке.

■ *Једно од питања које већ дуже време занима стручну јавност јесте и одвајање техничког састава од ескадриле, реализовано у оквиру трансформације вида у протеклом периоду. Сада има оцена да то није добро решење?*

– Одвајање техничког дела од ескадриле јесте решење које је усвојено и реализовано у оквиру организацијских промена у виду. Знам да је и оно било у духу рационализације и најбољих намера. Био је циљ да се сви капацитети ефикасније и до максимума искори-

сте. С временом се показало да очекивани ефекти нису постигнути, појавио се и проблем квалитетног и објективног оцењивања састава, који није потпун и не садржи све потребне сегменте. С друге стране, није природно одвајати делове јединственог организма, какав је тим пилота и техничара који одржавају ваздухоплове. И обука се обавља у склопу посаде, а посаду сачињавају пилот и механичар. Ескадрила тако функционише, тимски, ту су пилоти и техничари, једни до других. Срећом, у врху војске има енергије и воље да се евентуалне грешке и слабија решења сагледају и оцене, баш као и способности да се промене. У току је поступак реорганизације ескадриле, њене организацијске структуре и материјалне формације, како би она поново представљала једну целину, коју чине пилоти и техничари и сва она средства неопходна за обављање летачких задатака.

■ *Да ли ће актуелна криза, која већ заврше многе вентиле, одложити, или чак онемогућити набавку нових летелица, или система у ВиПВО?*

– Оно што је било до нас, ми смо учинили. Ове године довршили смо два полазна системска акта. Један је тактичка студија опремања Војске вишенаменским борбеним авионом, а други концепт развоја система ПВО. Урађени су и концепти развоја родова авијације, ваздушног осматрања и јављања, АРЈ ПВО. Ти концепти имају неколико сегмената, од обуке, развоја организације, до техничке модернизације. Процењено је да оно што је перспективно треба модификовати, ремотовати и модернизовати, попут авиона Г 4, за шта тражимо одговарајућег инопартнера. Такође модернизујемо радарске системе, набављамо резервне делове који омогућавају ефикасније повезивање у систем, урадили смо студију за развој Центра за контролу суверенитета ваздушног простора. Ипак, сада нам је приоритет да оно што поседујемо, што је довољно квалитетно, максимално искористимо и да обезбедимо све што је потребно да се процес осавремењавања и модернизовања, па и набавке нових средстава, настави кад буде могуће.

Кад је реч о набавци вишенаменског борбеног авиона, ту постоје три сегмента. Један је војнички и ту нема проблема. Струка је, на основу анализе страних искустава и ратних сукоба, проценила и објаснила зашто нам неко средство треба у рату и миру, шта је добро, шта је лоше... Други сегмент је економски, а трећи општедр-

Настављају се ремонти

Прописани ниво техничке исправности јесте и биће основни репер за употребу ваздухоплова и других средстава у Ваздухопловству и ПВО. У том смислу наша настојања да се повећа број ремотованих летелица нису прекинута. Ове године већ смо ремотовали два авиона и један хеликоптер. До краја године у „Моми Станојловићу“ треба да се заврши ремонт девет авиона и седам хеликоптера.

Предстоје три вежбе

До краја године реализоваћемо три значајне вежбе. Једна је медицинског карактера и реализује се заједно с европском командом САД. Као чланица Партнерства за мир, наша земља је домаћин те вежбе, а ту је и здружена вежба „Одлучан одговор 2009“ на нивоу Војске Србије. Кад је реч о припадницима нашег вида, планирана је и вежба коју ћемо реализовати с ваздухопловним снагама Румуније. То значи да смо у овој години наставили с подизањем нивоа оспособљености, наравно узимајући у обзир ограничавајући фактор, а то су финансијске могућности државе и војске.

прошлости и трендове у војсци, првенствено у виду којим командујем, нема сумње да смо у веома тешком периоду. Одмах на почетку, наглашавам да ни најмање не сумњам ни у себе, ни у људе у команди, баш као ни у све друге припаднике Ваздухопловства и ПВО. Уверен сам да ћемо успети да постигнемо све што је у овом тренутку реално и могуће. А то је, пре свега, подизање безбедности на виши ниво. Наш вид је специфичан по томе што нема предаха у развоју, нема станке. Или улажемо и развијамо се, или не улажемо и заостајемо, што онда свакако неповољно утиче и на безбедност у раду. У том погледу, с обзиром на стање у друштву и војсци, на економску кризу и беспарицу која ни нас није мимоишла, очекујем доста тешкоћа, али и разумевање свих, како у Министарству одбране и Генералштабу, тако и у самом виду. Задаци који нас очекују нису нимало лаки, али у сваком случају, морају да буду извршени квалитетно и безбедно. То је императив. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

Прешевске разгледнице

Србија ће имати судње муке да одржи стабилност свог трауматичног југа. Косово је, само по себи, снажан генератор кризе. Екстремно војно крило је само у релативној илегалности. У амбијенту латентне кризе, оно делује као кријумчарска, разбојничка или рекеташка банда. Та разуђена групација, без ауторитета јединственог вође, сваку кризну ескалацију види као погодност за себе. Пљачка и Србе и Албанце, што доказује да економија не мари за етничко порекло.

На југу Србије поново се наслућује криза. Можда она неће имати оне димензије из 2001, али неки њени одједи сувише гласно су се чули. Изведена су бар два терористичка огледа. Српска полиција је у неким албанским кућама пронашла читаве експлозивне колекције.

Шта је овде политика, а шта насиље, често се не може знати. По неким знацима које годинама поимамо као косовску парадигму, сви центри за трауме на југу Србије налазе се у Приштини. Мада се ни периферија не може запоставити.

Одмах после експлозија, за које не може бити сумње ко их је изазвао, албански политички лидери, пре свих из Бујановца и Прешева, затражили су „демилитаризацију“, односно повлачење српске жандармерије према северу.

Тај манир је омиљена политичка стратегија албанских лидера. Занимљиво да је он прилично изанђао, али ипак делује по овом, прилично једноставном моделу: непозната (или чак позната) насилничко-герилско-терористичка група огласи се нападом и снажном експлозијом. Дође жандармерија, неке похалси, негде пронађе магацине оружја.

А онда се јаве националне вође са оценом „о прекомерној употреби силе!“ И одмах се траже две кључне ствари. Прва је демилитаризација. То је научно дерогирање државе Србије. Друга, захтев за интервенцијом Уједињених нација. А то је већ покушај елиминације државе и успостављање еволуционог „међустања“.

Тамо где дођу снаге УН, било да надзиру, чувају или праве мир, значи да је све што је нормално одавно нарушено. И те снаге углавном праве „тампон зону“, после чега више нема повратка на старо.

А то је све што (засад) водећи Албанци на југу Србије покушавају да учине. Да отерају Србију и доведу међународне снаге. Такав расплет, у образложењу Ризе Халимија, делује скоро потпуно безазлено. Чак помало наивно. Једна демилитаризација била би окончана милитаризацијом, која је иначе у том делу државе јавни део „фолклора подземља“.

Србија ће имати судње муке да одржи стабилност свог трауматичног југа. Косово је, само по себи, снажан генератор кризе. Екстремно војно крило је само у релативној илегалности. У амбијенту латентне кризе, оно делује као кријумчарска, разбојничка или рекеташка банда.

Против њих нема ни закона ни одбране, јер их Еулекс не препознаје. И то само зато што их не разликује од косовске војно-политичке елите. Сви, или скоро сви они имају бандитско-разбојничку биографију, па се тако скоро цела косовска влада налази на потерницама Интерпола. Где год се који члан владе макне из Приштине, домаћини не знају да л' да спремају црвени тепих или „марицу“.

Још 2001. у Прешеву, док се буквално ратовало у јужним српским општинама, редовно су одржаване албанске војно-политичке конференције за штампу. „Ево, сад сам дошао из шуме!“ – рекао је један од њих. „Чим завршимо ово, одмах се враћам!“

Њихове прес-конференције тамо, а српске у Бујановцу. Исти новинари су се селили од града до града, пазећи да не налете на неку мину, овлаш посејану на путу.

Ситуација је била скоро надреална. Свуда око зграде српске снаге безбедности и нешто војске, који пазе да банда не сиђе у град, а „човек из шуме“ држи прес конференцију. Нико га није задржавао после говора и намере да се пресвуче и врати „тамо негде“.

Пресвлачење тог „политичара и војсковође“, само је невероватна илустрација прошлости, уз напомену да је исти човек и данас сасвим добро и ради све осим шумских послова. Бар колико се зна.

На идеју о повлачењу српске жандармерије одмах је одговорио Ивица Дачић, министар полиције. Рекао је да о томе не може бити говора, јер жандарми и нису фактор нестабилности и немира, него баш напротив.

Дакле, Ивица је „са индигнацијом“ одбио увезбану кукњаву на српске снаге безбедности, као и оцену о „прекомерној сили“. Шта је то права сила у легитимној борби против насиља, тешко је измерити. Али, изгледа да ови данас то боље вагају него они у прошлости.

Југ Србије је ионако регија сиромаштва и тегабног живота, и за Албанце и за Србе. Свако мучи своју муку, јер посла нема ни на лутрији. Људи живе од дознака из иностранства, ко има, и ко се како снађе, ако нема. Међу обичним светом нема мржње, али су зла времена оставила трагове сумњи, резерви и суревњивости. „Прећутно се опстаје!“ – каже један Србин, правник без запослења, док пије чај у једном прешевском кафићу са Албанцем, повратником из неког иностранства. „Заједно смо одрасли, у истој улици. Да се не би споречкали, углавном седимо и ћутимо!“

Тако говори Србин.

„Јес вала!“ – слаже се његов исписник. – „Било би боље да држава овде уложи мало више, да радимо и не мислимо ко је коме више муке нанео!“

Оно јест, држава је у тим убогим општинама више морала да инвестира у полицију него у привреду. „Тако нам се потрефило!“ – кажу ова двојица исписника, „а нама остаје само да аветамо овде и да се надамо да велико зло неће бити!“

Иако изгледа као да над Прешевом влада нека врста устојалог спокоја, ипак се осећа извесна нелагода. „Ово је права слика Оријента на граници Егејског и Црноморског слива, где се сатови одавно не навијају!“ – тако вели онај Србин из кафића.

„Јес вала!“ – резигнирано каже Албанац. А онда настаје дуго ћутање. ■

Српски војни санитарет у Чаду

Помоћ срцу Африке

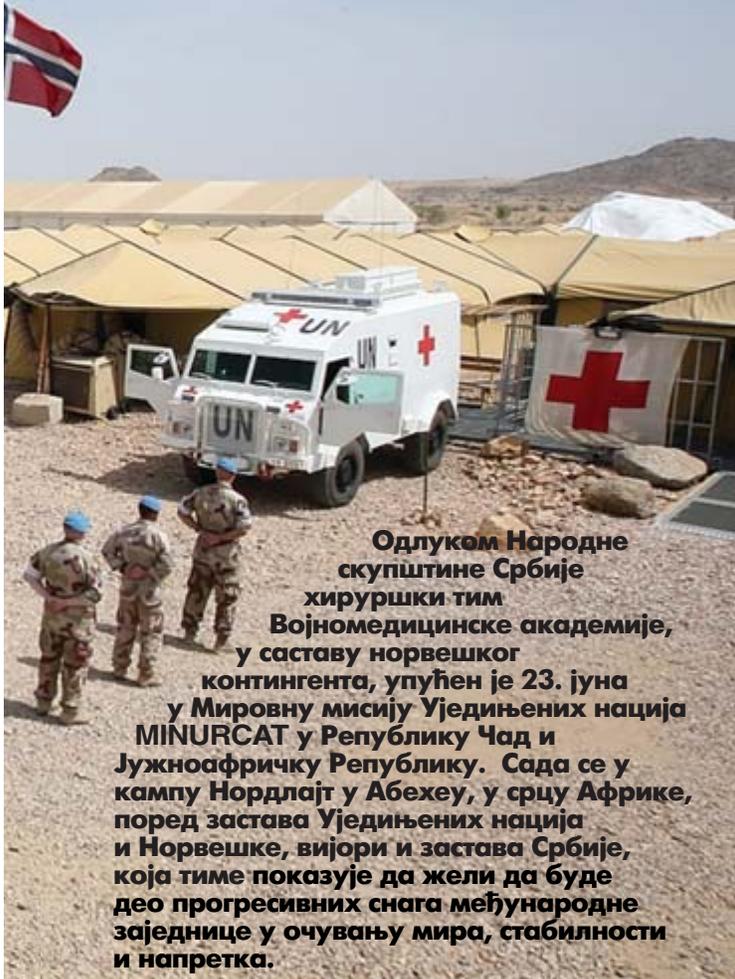

Чланови нашег медицинског тима су, после краће припреме у Норвешкој, у главни град Чада – Нцамену стигли 29. јуна. Преноћили су у транзитном кампу, а сутрадан су у канцеларији УН добили идентификационе картице за слободно кретање на територији Чада и авионом пребачени до Абехеа, главног града покрајине Куадаи, удаљеног око 800 километара, у коме је смештена норвешка болница.

Дочекало их је, како кажу у првом извештају, врело афричко сунце, температура од 55 степени, ужарени асфалт аеродрома, али и комплетна команда болнице у којој ће радити током ангажовања у мисији. Смештени су у норвешком кампу Нордлајт, у оквиру кога се налази пољска болница нивоа два. Болница је комбинованог контејнерско-шаторског типа, опремљена и уређена на врхунском нивоу.

На уласку у камп, поред заставе УН и Норвешке, вијори се и српска застава, знак припадања једној хуманој мисији под окриљем Уједињених нација, у којој се помаже тешко угроженом становништву три државе централне Африке – Чада, Централноафричке Републике и Судана, угроженом дуготрајним сукобима, којима се, за сада, не назире крај.

На првом састанку са командом болнице, чланова нашег тима обавестили су се о свим аспектима живота и рада у кампу, те о стању

Одлуком Народне скупштине Србије хируршки тим Војномедицинске академије, у саставу норвешког контингента, упућен је 23. јуна у Мировну мисију Уједињених нација MINURCAT у Републику Чад и Јужноафричку Републику. Сада се у кампу Нордлајт у Абехеу, у срцу Африке, поред застава Уједињених нација и Норвешке, вијори и застава Србије, која тиме показује да жели да буде део прогресивних снага међународне заједнице у очувању мира, стабилности и напретка.

у окружењу, које је у овом тренутку мирно, али иначе нестабилно. Због тога је кретање ограничено унутар кампа, осим када се иде на планиране задатке, али тада уз обавезно обезбеђење. Посебно истичу љубазност, гостољубивост и срдчаност свих припадника норвешког контингента, њихову спремност да помогну на сваком кораку и у свакој прилици. То пријатељско окружење олакшава живот и рад српских медицинара, који су протеклог месеца већ урадили више интервенција и неколико сложених операција.

■ У служби здравља

Циљеви болнице су да обезбеди здравствену заштиту за око 7. 500 припадника мировне мисије, осталих организација УН и цивилног становништва привремено запосленог при УН.

Такође, планом рада болнице предвиђено је да се два пута седмично иде у цивилну болницу у Абехеу ради успостављања сарадње и пружања стручне помоћи. У току путовања до болнице обавезно је носење панцира, шлема и личног наоружања, уз пратњу обезбеђења.

У кампу постоји дневни распоред рада и кодекс понашања и облачења који се стриктно поштују. То подразумева редовне јутарње састанке, распоред рада у болници, поподневне активности, свакодневна дежурства и приправност и строгу забрану алкохола.

– До сада смо урадили, заједно са норвешким колегама, више хируршких интервенција и неколико сложених операција. Детаљно попуњавамо комплетну документацију и пратеће оперативне и анестезиолошке листе, те отпусне листе и епикризе. Примили смо и више рањеника, међу њима и пет полицајаца који су повређени у нападу, у коме је један полицајац убијен. Сарадња са локалном болницом је добра, по-

ИСПОД ЗАСТАВЕ СРБИЈЕ

Церемонији свечаног отварања болнице и њене пуне операбилности, 1. јула присуствовали су Специјални изасланик Генералног секретара УН, Португалац Виктор да Силва Ангело, командант MINURCAT-а, сенегалски генерал-мајор Елхађи Махамadou Канђи, команданти свих националних контингената који учествују у мисији и бројне званице УН.

– Стајали смо у строју заједно са норвешким колегама испод, високо на јарболима постављених застава УН, Краљевине Норвешке и Републике Србије. Призор за понос и незаборав – истиче мајор др Иво Удовичић, анестезиолог у нашем тиму.

На свечаности је први говорио командант болнице норвешки потпуковник Стале Рудилокен, који је истакао циљеве мисије и напоре учињене у изградњи целокупног кампа. Посебно је истакао да су веома поносни што у свом саставу имају српски хируршки тим.

Затим се скупу обратио Специјални изасланик Генералног секретара УН, Да Силва, речима: „Ја сам такође срећан што је данас овде заступљена и Србија и задовољан сам што могу да вас упишем у листу земаља учесница у овој мисији“.

Након церемоније, гости су обишли болницу, где је у току била хируршка интервенција у којој је учествовао и др Бошко Милев, члан нашег тима.

Током обиласка болнице командант Рудилокен је изасланику Да Силви представио мајора др Иву Удовичића, као вишег националног представника српског хируршког тима. Мајор Удовичић је захвалио на добродошлицы и рекао да је „нама част и да смо поносни што учествујемо у једној овако великој хуманитарној акцији“.

себно на преузимању тешких случајева. Већ је почела и стална медицинска едукација, а нас су замолили да својим предавањима активно учествујемо у едукацији и пренесемо наша знања, искуства и вештине, да представимо ВМА и земљу из које долазимо – каже хирург др Бошко Милев о првим искуствима у тој афричкој мисији.

Тиму се у међувремену придружио шести члан, мајор др Александар Радновић, који је већ имао једну веома сложу операцију.

Поред обавеза у свакодневном пружању медицинске помоћи, у редовним активностима предвиђено је гађање из личног наоружања и обавезне физичке активности. Логистика је на врхунском нивоу, уз обезбеђење телекомуникационе везе, о чему сведочи редовно слање извештаја и фотографија које користимо и у овом прилогу.

Здравствено стање чланова нашег тима је добро. У кампу су обезбеђени добри услови за живот. Воде има довољно, како за пиће, тако и за личну хигијену.

Једна од опасности јесу змије отровнице, а ситуацију отежава долазак кишне сезоне праћене пешчаним олујама, када се повећа-

ва број комараца, а са њим и опасност од маларије. Чизме и комплетна униформа са дугим рукавима обавезни су по кодексу облачења и добра су заштита од опасности које доноси климатска промена. Део личне опреме, иначе тешке више од 75 килограма, јесу наочаре и мараме преко лица, ради заштите од ветра који носи песак и прашину.

■ Мисија MINURCAT

Мировна мисија Уједињених нација MINURCAT успостављена је Резолуцијом 1778 Савета безбедности, од 25. септембра 2007, у складу са поглављима VI и VII Повеље УН, а у договору са властима Републике Чад и Централноафричке Републике, односно са Европском унијом.

Циљ мисије јесте помоћ у стварању безбедносних услова погодних за добровољан, сигуран и одржив повратак избеглица и расељених лица. Резолуцијом 1861 Савета безбедности, усвојеном 14. јануара 2009, продужава се мандат мисије за 12 месеци и одобрава размештај војне компоненте мисије у Чаду и Централноафричкој Републици. Примопредаја надлежности обављена је 15. марта 2009, после окончања једногодишњег мандата EUFOR-а, у коме су учествовале 23 земље Европске уније и Русија, Хрватска и Албанија.

Мисија доприноси заштити избеглица, расељених лица и цивила у опасности, омогућава пружања хуманитарне помоћи у источном Чаду и североисточном делу Централноафричке Републике, а дугорочније гледано ствара повољније услове за обнову и привредни и друштвени развој у тим областима.

MINURCAT може имати највише 300 полицајаца, 25 војних официра за везу, 5.200 војног особља и одговарајући број цивилних службеника. Тренутно су у мисији представници 37 земаља.

Подручје деловања протеже се око 850 км по дужини и 250 км по дубини. Удаљено је више од 2.000 км од луке Доуала у Камеруну, главне поморске луке улаза у подручје операције, што треба имати у виду када је реч о логистичкој подршци мисији.

У Чаду постоје две асфалтиране слетне стазе, једна у главном граду, а друга у Абехеу. Остале слетне стазе су од земље. Железничка пруга не постоји, а свега 500 километара путева је асфалтирано, остало су макадама. Занимљиво је поменути да има свега десетак бензинских пумпи, иако прерада и извоз нафте спада међу главне изворе прихода.

ХИРУРШКИ ТИМ ВМА

У медицинском тиму нашег војног санитета у мисији у Чаду су мајор др Иво Удовичић – анестезиолог, мајор др Александар Радуновић – ортопед, др Бошко Милев – хирург, Љиљана Чуповић – инструментарка, Данијела Ивковић – инструментарка и водник Бобан Каличанин – медицински техничар.

Подручје мисије протеже се на три регије, па је и терен различит. У северној регији Ириба терен је углавном пустињски, у источној Куадаји благо брдовит, а према југу и регију Саламат, уз

коју је северозападна регија Централноафричке Републике, Вакага, преовладава раван пустињски предео.

На климу знатно утичу сушне и кишне сезоне. Сушна сезона траје од октобра до јуна, а кишна од јула до септембра.

■ Земља сиромашних

Република Чад налази се у централној Африци. Граничи се, на северу, са Либијом, са Суданом на истоку, Централноафричком Републиком на југу, Камеруном и Нигеријом на југозападу, а на западу са Нигером.

Са 1.284.000 квадратних километара површине то је по величини 21. држава у свету, а пета у Африци. Главни и највећи град јесте Нцамена, са око 700.000 становника.

Чад има више од десет милиона становника, расцепканих у 200 различитих етничких и језичких група. Четвртина живи у урбаним подручјима, а остали у селима, где се баве пољопривредом. Скоро половина становника млађа је од 15 година.

Извоз сирове нафте главни је извор прихода, поред прераде и извоза памука. Више од 80 посто становништва живи од пољопривреде, углавном од гајења стоке и риболова.

Арапски и француски су службени језици. Ислам је најраспрострањенија религија, а Устав гарантује верске слободе.

Чад се за независност изборио 1960. године, под вођством Франциса Томбалбаја. Незадовољство његовом политиком на муслиманском северу кулминирало је дуготрајним грађанским ратом – од 1965. године. Побуњеници су 1979. освојили главни град и окончали хегемонију југа. Сукоби међу побуњеничким вођама завршени су победом Хисена Хабреа, кога је 1990. године свргао актуелни председник Идрис Дебу.

Од 2003. унутрашње сукобе и политичко насиље погоршава преливање кризе из Дарфура, западне области Судана. Око 240.000 избеглица из те области живи у 12 организованих кампова у источном и јужном Чаду. Ту је и око 45.000 избеглих из Централноафричке Републике и 180.000 интерно расељених лица због грађанског рата.

Кампови су у надлежности UNHCR-а. И мада помоћ доста редовно стиже, ипак се мора рећи да су они у великој хуманитарној кризи. Поред недостатка хране, проблем су и сукоби међу наоружаним криминалним групама у камповима. Нема ни довољно питке воде, па жене, а највише је удовица са малом децом, пешаче километрима у потрази за водом.

Хумани свет није остао равнодушан према тешкој ситуацији у централној Африци. Тренутно се на том подручју налази око 7.500 припадника MINURCAT-а и других мисија, којима је заједничка брига да помогну угроженом становништву и обезбеде услове за трајан мир.

Допринос даје и Србија, која је, поред представника у мировним мисијама у Конгу, на Обали Слоноваче и у Либерiji, у Чад послала хируршки тим врхунских стручњака Војномедицинске академије, показујући тако да жели да буде део прогресивних снага међународне заједнице у очувању мира, стабилности и напретка. ■

Раденко МУТАВЏИЋ

КРИЗА У ДАРФУРУ

Борба за контролу територије између различитих етничких група у источној суданској покрајини Дарфур је 2003. године прерасла у устанак против суданског режима, који је централна власт покушала да угуши коришћењем паравојне милиције и кампањом државног терора, у коме је протеклих година убијено или умрло више од 200.000 људи, стотине хиљада је расељено, а 240.000 избегло и живи у камповима у источном Чаду.

Судан је стекао независност од англо-египатске власти 1956. године и отада је готово стално у ратном стању. Етнички и културолошки различита земља, Судан је плодно тло за настанак сукоба, па је у земљи данас активно чак тридесетак већих или мањих устаничких група.

Етничке групе које насељавају Дарфур називају се „Африканцима“ и „Арапима“. Обе су исламске вере и црне боје коже,

али језички и културолошки се разликују. Међу два заједницама су због земље и раније избијали повремене сукоби, који су до почетка седамдесетих година држали под контролом традиционалним механизмом за решавање сукоба – преговорима племенских вођа.

Велика суша која је владала Африком средином осамдесетих година проузроковала је и поремећаје у пољопривредној производњи и сточарству у Дарфуру, због чега је стално расла напетост између две групе, која је резултирала оружаним сукобима у наредним деценијама.

У Дарфуру су 2003. године формиране две оружане групе – Покрет за правду и једнакост и Фронт за ослобођење Дарфура, које су касније прерасле у Суданску ослободилачку војску. Обе организације су повезане с опозиционим лидером Хасаном ал-Турбајем, а политички циљ им је већи степен аутономије за дарфурско подручје. Као одговор на устанак у Дарфуру, председник Омар ал-Башир и суданска влада покренули су широку кампању репресије и оружаних напада на упоришта устаника, ангажујући арапске милиције, а у више наврата користила је и ваздушне нападе.

Оружани сукоби претворили су Дарфур у највеће хуманитарно кризно жариште у свету од 2003. године. На кризу су реаговали Афричка унија, слањем око 7.000 припадника мировних снага, а Уједињене нације 2007. године покренуле мировну мисију у Чаду и Централноафричкој Републици ради пружања хуманитарне помоћи и решавања сукоба у ширем региону.

Иако је дарфурски сукоб примарно етнички, у чијој је позадини контрола над обрадивом земљом, изражени су и стратешки интереси великих сила. Наиме, Сједињене Америчке Државе преко Дарфура испољавају утицај на судански режим и покушавају истиснути Кину, која последњих година интензивно експлоатише суданске нафтне резерве.

Поводом Дана санитетске службе Војске Србије – 30. јула

У савременим Т О К О В И М А

Традиционална хуманост, наталожено искуство, високи стручни и етички домети – то је оно по чему се препознаје наша санитетска служба, основана 30. јула 1839. године. Стасавала је и стицала поверење у тешким ратним искушењима, времену мира, савременим токовима. Данас је то значајан ресурс Министарства одбране и Војске Србије, на врхунском организационом и стручном нивоу, међународно признат и високо рангиран. Опремање најсавременијим уређајима, учешће у новој мировној мисији, развијена међународна војна сарадња, студије прве генерације на Војномедицинској академији, само су део овогодишњих активности.

ко је нека друштвена појава обележила историју Србије, онда је то рат. Вековима су овим просторима тужале освајачке војске, отимале територију, тлачиле, убијале и пљачкале. А српски народ и његова војска борили су се само за основно људско право – слободу. Она је увек много коштала и плаћала се животима и страдањем.

У том и таквом односу снага било је много рањених, а о њиховом здрављу, како су знали и умели, бринули су се травари, видари, приучени, доучени...

На основу Устава Кнежевине Србије и Уредбе о устројенију гарнизонске војске, формирана је санитетска служба 30. јула 1839, а за главног доктора у Главном военом штабу постављен је др Емерих Линденмајер (1806–1883). Он је заслужан за уређење прве војне и грађанске санитетске службе ондашње Србије. Организовао је прву

Бригадни генерал др Вељко Тодоровић

Војну болницу у Београду, војне амбуланте у Крагујевцу и Ћуприји. Успешно се борио против епидемија у војсци и сваког вида надрилекарства. Донео је велики број стручних прописа, објавио многе радове и послао прве српске питомце на студије у иностранство.

Од тада у српској војсци постоји континуитет организованог санитета као активна подршка јединицама на линији фронта у осам великих ратова, најчешће голгота и битака за опстанак. Уз ратницима били су лекари, медицински техничари, болничари, увек спремни и крајње пожртвовани да по цену свог спасу живот саборца, чак и непријатељевог рањеника. Њихова јуначка дела су понос и путоказ, од родоначелника и великана санитета до незнатих страдалника који су пронели славу српске војне медицине широм света.

— Успешан систем

Говорити шта је данас домен санитетске службе значи бавити се широком и надасве озбиљном темом. А најсажетији одговор даје бригадни генерал др Вељко Тодоровић, начелник Управе за здравство Сектора за материјалне ресурсе Министарства одбране:

— Хтео бих за тренутак да се осврнем на историју, такав је повод. Наиме, од 1839. године, када су постављени темељи санитетске службе, до 1844. године, када је основана прва војна болница из које је настала данашња ВМА, па преко 1878. године, када је основана војна болница у Нишу, и 1787, с отварањем војне болнице у Новом Саду, па у току ослободилачких ратова 1912. и 1913. године, Првог и Другог светског рата, те бомбардовања 1999. године, изграђена је савремена, добро организована, функционална војна здравствена служба.

Иначе, систем војног здравства обухвата медицинску, ветеринарску, стоматолошку и фармацеутску заштиту у Министарству одбране и Војсци Србије. То је наш значајни ресурс, који у сваком погледу може да подржи све три мисије војске, а при том лечи и организује превентивни медицински рад.

Служба је тако организована да може пружити лечење на сва три нивоа (примарном, секундарном и терцијарном), да обезбеди превентивну медицинску заштиту, снабдевање лековима и координира све делатности које има здравство уопште. Желим да подвучем како се превентивној медицинској заштити поклања пуна пажња да би се спречиле болести и повреде. Посебно је добро организована обг ванредних ситуација и ратног стања, каже генерал Тодоровић.

Др Емерих Линденмајер

Завојште из бојишта на Каонику, I српско-бугарски рат 1884-5.

Операција у болници 21. српске дивизије, Уб, септембра 1944.

АКАДЕМИК НА ЧЕЛУ СТРУЧЊАКА

У систем војног здравства, који располаже са више од две хиљаде болничких постеља, ради 800 лекара, 60 ветеринара, 50 фармацеута, 3.000 медицинских техничара и других радника.

Достигнућа наших стручњака позната су и призната широм света. Доказ колико се поштује војна здравствена струка јесте и чињеница да је пуковник проф. др Миодраг Чолић, познати имунолог, постао академик. Иначе, председник Српског лекарског друштва је пуковник проф. др Војкан Станић.

у цивилним здравственим установама. Јубилеј је прилика да се осврнемо и на тај вид сарадње.

— Свакако. Постигли смо неколико квалитативних помака, најпре укључивањем ВМА у мрежу здравствених установа Републике Србије. Затим, ове године је потписан уговор нашег Фонда војних осигураника (СОВО) са Републичким заводом за здравствено осигурање у пружању услуга војним осигураницима тамо где не постоји организована војна здравствена служба. После укидања неких гарнизона, повукле су се и амбуланте, али остали су људи којима је неопходна меди-

На примарном нивоу лечење се обавља у санитетским одељењима и јединицама ВС, за секундарни ниво задужени су Војна болница у Нишу, Центар војномедицинских установа у Београду и Војномедицински центар у Новом Саду. На терцијарном нивоу је ВМА. Сваки тај део санитетске службе је веома битан, али печат и подстицај осталим установама у систему даје ВМА, са својим достигнућима у лечењу, едукацији и научно-истраживачком раду, кадровским и материјалним ресурсима, способностима да прати и примењује светске трендове у медицини...

Дакле, све то представља стабилан, функционалан систем, који обезбеђује да се лечење, заштита и превенција обављају на сва три нивоа, у мери која је неопходна. У војном здравству постоји правилна и добра организација, те развијене службе веома битне за функционисање војске, као што су превентивна медицина, ратна хирургија, војна интерна, војна психијатрија и ментално здравље.

— Пример потпуне сарадње

Годинама нерешена питања војних и цивилних осигураника, односно ко и каква има права, где може да се лечи, а где не, решена су на најбољи могући начин. Војно здравство је отворило врата својих установа, а и војни осигураници су добили могућност да се лече

цинска помоћ. Сада је постигнут уговор на нивоу целе Републике да се централизовано попишу врсте и стандарди услуга за војне осигуранике у цивилним установама. Наравно, они задржавају право да се на секундарном и терцијарном нивоу лече по сопственом избору и према потребама.

Истим уговором регулисано је да се део цивилних осигураника који гравитирају према Војној болници Ниш или ВМЦ Нови Сад, у случајевима где је за посебне врсте лечења преоптерећено цивилно здравство, упућују у поменуте војне установе. То су услуге у домену опште хирургије, офталмологије, интерне медицине... Реч је о одличном примеру потпуне сарадње војног и цивилног здравства, са идејом да тај систем буде функционално интегрисан и делује као један, каже генерал Тодоровић.

■ Планови према потребама

Свеколики развој технологије добрим делом се односи и на медицину. Здравље је основни људски капитал и у њега се много улаже. Само здрав човек је максимално радно способан, поготово у високозахтевним професијама каква је војна служба. У том смисли наше војно здравство је учинило много, а планове за време које долази прилагодило је савременим токовим и стварним потребама.

— Планирамо да у наредном периоду технолошки боље опремимо наше здравствене установе. Због објективних околности то нисмо били у прилици да учинимо минулих петнаестак година. Међутим, само у овој години, за потребе ВМА набављен је скенер (64 слајси), магнетна резонанца, хипербарична комора за лечење тешких васкуларних обољења, амбиосале за инвазивну дијагностику и терапију обољења крвних

МИРОВНЕ МИСИЈЕ И МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА

Учешће припадника нашег војног санитета у мировним мисијама има традицију дужу од једног века. Обновљена је пре седам година одласком првог тима за медицинску евакуацију у Републику Конго. Њихова стручност и пожртвовање високо су вредновани у међународним оквирима. И ове године наша екипа се налази у том делу Африке.

Од јуна је још једна екипа медицинских стручњака у мировној мисији. Реч је о шест припадника ВМА (хирург, ортопед, анестезиолог, две медицинске сестре инструменторке и медицински техничар), који се налазе у Чаду.

Према речима генерала Тодоровића, санитарска служба и ВМА веома интензивно сарађују са више од 50 земаља широм света, укључујући и најразвијеније. Посебан вид те сарадње јесте учешће у мултилатералним и билатералним војним вежбама. Заједничким радом и активностима проверавају се способности, концепти, методе, методологија... Припадници наше санитарске службе показали су да су на нивоу најбољих на свету.

Иначе, нама је поверено да организујемо вежбу у оквиру НАТОа и програма „Партнерство за мир“ под називом „MEDCEUR 2009“. Одржаће се у Нишу, уз учешће 19 земаља а почеће 31. августа. Циљ вежбе је да се покаже способност деловања наше војне здравствене службе, али и других сегмената система одбране и цивилних структура (полиције, Црвеног крста, Цивилне одбрана...). Реч је о реаговању и предузимању мера у случају великих поплава, пожара, епидемија, акцидената...

судова, апарате за рано откривање малигну обољења... Наглашава да је реч о најсавременијим уређајима последње генерације. У току је процедура за набавку неких апарата који ће бити први на просторима овог дела Балкана.

Напомињем и да наша служба има веома савремену лаку пољску болницу, где је могуће теренско збрињавање повређених и оболелих на нивоу опште медицинске и специјалистичке помоћи. Боље опремање ВМЦ Београд и Нови Сад, односно Војне болнице Ниш, допринеће квалитетнијем лечењу и битном растерећењу ВМА.

Циљ нам је и да се у војном здравству уведе интегрисани информациони систем. На тај начин пратило би се лечење, прописивање лекова, помагала, боловања, бањског лечења... На свим нивоима, од јединица до ВМА. На тај начин би се стекао потпуни увид о врстама обољења, начину лечења, дијагностиковања, терапијама... Дошли бисмо до драгоцених података од чега, на пример, најчешће оболевају људи у војсци и самим тим предузели бисмо превентивне мере.

Још нешто, ове године је на ВМА по први пут отворена висока школа интегрисаних академских студија медицине. Уписано је 18 студената, који ће похађати сличан програм као њихове колеге на медицинском факултету, прилагођен потребама система одбране. Идеја је вишеструко корисна, јер ће се на тај начин, сем осталог, обезбедити обнова кадра у санитарској служби — закључује генерал Тодоровић.

Нема сумње да је наш војни санитар учинио много у сваком погледу. Прилагођен је времену и потребама, а у његовом успешном трајању остаје традиција верна заштити здравља старешине и војника. ■

Бранко КОПУНОВИЋ

Селективна обука кандидата за професионалне војнике у Специјалној бригади

У Нишу је завршена селективна обука кандидата за професионалне војнике у 63. падобранском батаљону Специјалне бригаде Копнене војске.

Финални део селективне обуке представља курс основне падобранске обуке. Кандидати су завршили изузетно захтевне тронедељне припреме, а потом су извели шест школских скокова са различитим задацима. За све оно што су показали, неки од њих добили су звање падобранца и сертификат о успешном завршетку селективне обуке.

Занимљиво је да и припаднице лепшег пола следује иста обука као и мушкарце, и морају да задовоље одређене критеријуме потребне за род у тој јединици. Овог пута су основе падобранске обуке савладале Аленка Цолић, Милена Стојановић и Ивана Јорданов.

Командант Специјалне бригаде КоВ бригадни генерал Илија Тодоров, заједно са кандидатима за професионалне војнике, извео је скок падобраном ПД 08-ЗУ, са задатком отварања резервног падобрана. Да би кандидат постао професионални војник Специјалне бригаде, потребно је да задовољи услове у виду година старости, образовања, одслужења војног рока под оружјем (за мушкарце) и здравствене способности. Финална провера за улазак у јединицу јесте селективна обука у трајању од 13 недеља, у оквиру које кандидати спроводе посебан програм обучавања и тестирања војностручне обучености и психофизичке издржљивости. Обуку изводе инструктори, који на кандидате преносе своја знања и искуства. ■

З. М.

Сертификација обучености кандидата за професионалне војнике извиђачких специјалности

У лесковачкој касарни „Јаблица“ обављена је сертификација обучености кандидата за професионалне војнике извиђачких специјалности и завршен други период обуке војника генерације март 2009.

Професионални војници су након провере теоретских и практичних знања из свих сегмената стручно-специјалистичке обуке добили сертификат оспособљености за обављање дужности професионалног војника извиђачке специјалности и тиме стекли услов за потписивање уговора. Упоредо са професионалним војницима оспособљавају се и војници на одслужењу војног рока за рад у саставу различитих извиђачких органа.

„И ова сертификација показала је да можемо за кратко време поставити добре основе за усавршавање професионалних војника, док у обуци војника на одслужењу војног рока имамо устаљену методологију рада, која нам омогућава да плански и ефикасно спроведемо процес оспособљавања“, оценио је командир чете за стручно-специјалистичку обуку војника извиђачке специјалности у Центру за обуку КоВ мајор Жељко Панић. ■

З. М.

Припадници Војске у акцији „Очистимо Србију“

Проблем очувања животне средине један је од најважнијих задатака које треба решити у будућем развоју Србије. Са жељом да реши проблем дивљих депонија, Министарство животне средине и просторног планирања покренуло је акцију „Очистимо Србију“, којој су се прикључили Министарство одбране и Војска Србије. С тим циљем припадници Мешовите артиљеријске бригаде и ЈКП „Медијана“ организовали су акцију чишћења дивљих депонија у близини нишке касарне „Мија Станимировић“.

После завршетка акције командант Мешовите артиљеријске бригаде пуковник Стојан Милановић истакао је да су припадници бригаде већ спровели акције уклањања дивљих депонија око објеката у Алексинцу, у којој је учествовало стотинак војника са неколико инжењеријских машина. „После те нове акције, сигурно је да ће околина касарни и војних објеката у Нишу и Алексинцу бити лепша и уређенија“, рекао је Милановић. ■

З. М.

Меморијални падобрански куп у Јагодини

На теренима Јагодинског спортског савеза, 25. и 26. јула одржан је 11. меморијални падобрански куп „Горан Остојић и сви пали борци“, на коме су наступиле падобранске и парашутинске екипе из Србије, Црне Горе, Републике Српске и Македоније.

Екипа 63. падобранског батаљона „Небеске видре“ освојила је екипно треће место у дисциплини скокови на циљ, са висине од 1.000 метара.

Меморијал је организовао Аеро-клуб „Јагодина“, док је покровитељ била Скупштина града Јагодине.

Војска Србије за ту намену уступила је хеликоптер Ми 8 из састава 98. авијацијске базе.

Падобрански куп установљен је у знак сећања на заменика команданта 63. падобранске бригаде Војске Југославије потпуковника Горана Остојића, који је 28. јула 1999. изгубио живот у борби са албанским терористима у рејону карауле „Кошаре“. ■

А. П.

Уметнички ансамбл на манифестацији „Станислав Бинички“

Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“ одржао је, 27. јула, концерт у селу Јасика код Крушевца, у оквиру већ традиционалне манифестације „Станислав Бинички“, у родном селу знаменитог српског композитора, педагога и војног капелника, оснивача првог Београдског војног оркестра и једног од покретача уметничког музичког живота у тадашњој Србији.

Станислав Бинички (1872–1942) компоновао је прву српску оперу „На уранку“ и патриотски надахнут „Марш на Дрину“.

Бинички је 1899. године као диригент стао на чело Београдског војног оркестра, претече данашњег Уметничког ансамбла који носи његово име. ■

С. Ђ.

Први заменик помоћника секретара одбране САД Џозеф Мекмилан

Језик професије као препознавање

Након других по реду билатералних одбрамбених консултација између САД и Србије, одржаних недавно у Београду, шеф америчке делегације потврдио је да је сарадња у области одбране најбољи део укупних односа две земље

ада је Барак Обама представио ново америчко усмерење у спољној политици, било је јасно да ће оно преобликовати односе САД са бројним земљама. Истовремено, и у области одбране догађају се промене, доносе се неке тешке одлуке, због чега се може закључити да се одбрамбени програм усмерава на нове изазове.

Који су то изазови и где је у свему томе место сарадњи Србије и САД, нарочито војној, разговарали смо са првим замеником помоћника секретара одбране САД за међународна безбедносна питања Џозефом Мекмиланом, који је предводио високу делегацију Секретаријата одбране САД на недавним билатералним одбрамбеним консултацијама у Београду.

■ *Мото председника Обаме током изборне кампање био је „Промена“. Како се то одражава на систем одбране САД?*

– Главни утицај осећа се на ширем плану, на плану међународне безбедности. Приступ спољним пословима, који заузима председник Обама, заснован је на свеснијем ангажовању и поштовању Русије и поновном постављању односа са том земљом. Он покушава да на крајње прагматичним основама утврди начине на које САД могу радити са другим земљама и остварити своје циљеве, што мења тон односа са многима од њих. У председничким говорима у априлу показао је Европи, па и муслиманском свету, америчко усмерење. То не подразумева тренутне промене, али указује на промене на дуже стазе.

У области одбране, секретару Гејтсу дао је мандат да рефокусира снаге одбране, да се усмери ка стварним изазовима, преусмери одбрамбени фокус ради остваривања контроле над правим безбедносним изазовима, постигне чврсту контролу над дугорочним програмима, откаже подршку неким програмима, а подржи друге. Секретар је донео извесне тешке одлуке, шта да настави, шта да смањи, да постави буџет под већу контролу. Председник Обама га у томе доста подржава, што је веома важно. Мења се тон у нашим међународним односима, и наш одбрамбени програм усмерава се на нове изазове.

■ *Током недавне посете потпредседника САД Бајдена Србији, потврђено је да, поред неслагања двеју земаља око статуса Косова и Метохије, постоји доста простора за унапређење сарадње. Које је Ваше виђење тих разговора, будући да сте били у америчкој делегацији?*

– Знам да је потпредседник Бајден био врло задовољан посетом. Познато је да смо током деведесетих година имали тежак период. Мислим да је потпредседник посету видео као могућност да се окрене нова страница у нашим односима. Наравно, не можемо никада стварно почети изнова, али могу се утврдити области сарадње, ствари за које смо заинтересовани и ви и ми. Иако не постоји потпуна сагласност о сваком питању, морамо се позабавити њима.

Током 50 година, без обзира на то шта је била дефиниција Европе, ово је несумњиво њен део. Не можемо се надати стварном смиривању ситуације док земље Западног Балкана не уђу у европске структуре. Различите земље Европе траже своје начине да учествују у

У разговору са државним секретаром Душаном Спасојевићем

европским структурама. Неке су чланице НАТО, неке ЕУ, али све су укључене у структуру, додуше на различите начине, и до различитог степена, и сарађују једне с другима. Србија је сувише важна да би била изостављена из тог напретка. Било би нам драго да се и она потпуно укључи у тај значајни европски напредак 21. века.

■ *То, свакако, није лако...*

– Наравно, српска влада суочава се са препрекама и тешкоћама, али није прва која треба да превазиђе проблеме. Охрабрују нас односи у области одбране на билатералном нивоу, али и односи Србије са Северноатлантским савезом преко Програма Партнерства за мир, који су ваљана стаза. Сетите се само да је једини министар којег је потпредседник Бајден посетио на својој недавној турнеји био баш министар одбране Србије, што је био начин да се призна значај односа наше две земље у области одбране, који су знатно развијени. У политичкој теорији често је становиште да се приликом развијања односа две земље прво стварају цивилне, а потом војне релације. У овом случају је другачије – војни односи су напреднији.

■ *Србија је често виђена као кључни играч у региону. Како, имајући то у виду, видите улогу њене војске у решавању регионалних безбедносних изазова, ризика и претњи?*

– Србија треба да утврди која је улога њених оружаних снага. Ми кажемо да Србија у целини има значајну улогу у стабилизацији Балкана. Једна од потреба сваке земље јесте способност да контролише свој простор, како би спречила организовани криминал, трговину људима, шверц оружја, екстремизам и друге безбедносне изазове, ризике и претње. При томе, ја не кажем да се Србија са њима суочава. Земље треба да буду способне да контролишу своје територије, како се те ствари не би дешавале.

То је, у ствари, полицијски посао, али и војска има своју улогу. Такође, сматрамо да се Војска Србије враћа једној од класичних мисија, коју је Југословенска народна армија доста развијала, а то је учествовање у међународним мировним операцијама. Нисам до сада поменуо да је председник Обама истакао да САД не могу све саме – потребни су им партнери са којима ће радити.

С обзиром на то, поставља се и питање развијања воље партнерских земаља да се колективно супротставе безбедносним изазовима. При томе није реч о колективној сигурности у хладноратовском смислу речи, већ о проналажењу решења за проблеме с којима се сви

сусрећемо, тако да земље као што су Србија и САД треба да нађу пут на коме ће се заједнички супротставити тим врстама изазова. То је друга врста улоге за оружане снаге.

■ *Закључено је да је сарадња у области одбране најразвијенији део билатералних односа две земље. Како то тумачите и како то утиче на укупне односе САД и Србије?*

– Прво ћу одговорити на друго питање. Надам се да ће се сарадња у цивилној области развити као у војној. У оквиру програма који промовишемо, програма државног партнерства, наше државе и њихове националне гарде установљавају партнерство са различитим државама. То омогућава ширење војно-војне сарадње у сферу цивилне сарадње.

А зашто мислим да су војни односи напреднији од цивилних? Делимично и зато што је професионалним војницима лако да сарађују на професионалном нивоу на истој страни. Иако не говоре буквално истим језиком, говоре језиком своје професије – имају исто искуство, одговорни су за животе и значајне послове, команданти се суочавају са сличним проблемима, што им даје довољно основа за комуникацију. Поврх тога, мислим да је Министарство одбране Србије веома отворено за сарадњу са нама. Неколико година већ постоји интеракција и искуства заједничког рада које је утицало на очекивања са обе стране.

■ *Билатералне одбрамбене консултације први пут су одржане у Србији. Који су њихови резултати и где су могући простори за унапређивање сарадње?*

– Поменуо сам програм државног партнерства који се шири према цивилном сектору. У принципу, билатералне одбрамбене консултације не дају драматичне резултате. Оно што смо радили своди се на то да смо доста времена провели сумирајући одбрамбену сарадњу, разменили смо погледе о регионалним безбедносним питањима, идентификовали смо изванредан број одређених тема, које захтевају да Министарство одбране Србије, односно Влада, предузме кораке који би унапредили нашу сарадњу. Постоје и ствари које Влада САД није урадила онако како бисмо желели.

Има десетак, дванаестак ствари којима обе стране треба да посвете пажњу, како би их, када следећи пут будемо имали билатералне одбрамбене консултације, решавали. Могу рећи да је наш однос довољно близак и добро вођен са обе стране, нема великих одступања у начину на који видимо ствари. У разговору смо се увелико сложили о томе шта треба да се уради.

■ *Са којим утисцима ћете отићи из Србије и шта ћете пренети надређенима и подређенима?*

– Кад сам се вратио са пута по Балкану са потпредседником Бајденом, као неко релативно нов у послу – било је то моје прво искуство на овом простору – био сам изненађен како су се ствари добро развијале. И сада, када се вратим, потврдићу своје прве утиске: имам веома добре личне и професионалне односе, српска страна дошла је веома добро припремљена на састанак. Много тога смо урадили и могу да закључим да је то био веома продуктиван и успешан дан. ■

Снежана ЂОКИЋ
Снимимо Немања СУБОТИЋ

Традиција у

Обезбеђујући речни саобраћај, припадници Флотиле доприносе одбрани од војних изазова, ризика и претњи безбедности Србије и учествују у заштити ваздушног простора дуж пловних река, а у међународној војној сарадњи остварују и задатке из друге мисије Војске. Реке умеју да буду веома ћудљиве, изливањем из корита могу да нанесу много штете мештанима насеља подигнутих на њиховим обалама. Добро то знају наши „панонски морнари“, који последњих година дају немали допринос спасавању људи и имовине с поплавлених подручја.

Нако је Речна флотила, с важећим организацијско-мобилизацијским променама, ушла у састав Копнене војске, њени припадници су остали верни морнаричкој традицији. И мада им у венама не тече слана, морска, већ слатка вода српских река, припадници Речне флотиле Војске Србије истичу да на њиховим бродовима све одише духом пловидбе, која понекад зна да буде напорнија и сложенија од оне на морима и океанима. Уосталом, Дунав јесте српско море.

Поред Дунава, пловни путеви у Србији обухватају водотокове Саве, Тисе и Мораве и канале који, сви заједно, чине водену мрежу дугу 1.668 километара. Зато наши „панонски морнари“ с правом истичу да Речна флотила није изгубила на значају и да, у извесном смислу, задаци које обављају јачају њихову жељу за „пререгистрацијом“ и директним повезивањем с Генералштабом.

Зато је представљање Речне флотиле и њене будућности заменик команданта потпуковник Милош Јаковљевић и започео жељом да се речним морнарима Војске Србије врати стари сјај.

– Задаци које обављамо су специфични, живот на бродовима је такође јединствен, а и традиција пловидбе рекама, коју српска војска негује од 1915. године, даје нам за право да се надамо испуњавању наше жеље. Иако нисмо на мору, већ на рекама, живот нам се одвија у пловидби. И ма колико пловили, ма колико било тешко, припадницима Флотиле увек недостаје тај живот на реци, увек им је мало пловидбе – каже потпуковник Јаковљевић.

■ Задаци у све три мисије Војске

Да је живот морнара на реци напоран, да је пловидба понекад и тежа него на мору, сведоче приче некадашњих морских вукова, који су данас на бродовима Речне флотиле. Таквих је, додуше, мало. Године су учиниле своје, па су се редови морнара у Војсци проредили. Последњих година смањен је и број студената Војне академије који се образују за позив поморског официра, тако да су припадници Флотиле, забринуте за будућност тог специфичног састава у Војсци Србије, иначе, већ преведеног у род речних јединица.

А тај род данас чине два речна одреда с тренутним степеном развијености и два понтонирска батаљона. Поред њих, у саставу Речне флотиле су Команда, командна и логистичка чета. Све у све-

- 6 . а в г у с т

срцу

му, одабран и не тако бројан састав, чији су задаци разврстани у све три мисије Војске Србије.

Обезбеђујући речни саобраћај, припадници Флотиле доприносе одбрани од војних изазова, ризика и претњи безбедности Србије и учествују у заштити ваздушног простора дуж пловних река, а у међународној војној сарадњи, на вежбама и увежбавањима, остварују и задатке из друге мисије Војске.

Наравно, јавност је последњих година до појединости обавештена о доприносу Флотиле у отклањању последица природних непогода и подршци цивилним властима у супротстављању тероризму и организованом криминалу. Реке умеју да буду веома ћудливе, изливањем из корита могу да нанесу много штете мештанима насеља

Снаге флотиле

Речне јединице намењене су за извођење борбених дејстава самостално или у садејству са другим јединицама, али су специфичне по томе што једино оне могу да изведу брза, смела, изненадна и снажна дејства дуж река, канала и језера у различитим борбеним и временским условима. То значи да припадници Речне флотиле могу и оно што друге јединице не могу – да сачувају реку и њену околину од напада с реке. А то је Београду и неким другим градовима дуж пловних река, током дуге и немирне историје, и те како недостајало.

У складу са наменом, Флотила је подељена на снаге за превожење, запречавање, трагање и спасавање, обезбеђење и снаге за подршку. Сваки од тих састава има специфичне и бројне задатке и одговарајућа средства за њихово извршавање.

Радни састанак код заменика команданта потпуковника Милоша Јаковљевића

Снимио Зоран МИЛОВАНОВИЋ

подигнутих на њиховим обалама. Добро то знају наши „панонски морнари“, који последњих година дају немали допринос спасавању људи и имовине с поплавлених подручја.

Опремљени десантним бродовима, миноловцима, патролним чамцима и другим пловним објектима, припадници речних одреда су први кад треба да помогну невољницима којима је вода однела све што су имали. Одмах уз њих су и њихове колеге понтонирици, чије су инжењеријске машине често прве на лицу места. Ту су и инжењеријски тешки рониоци, који своје многобројне задатке обављају, углавном, невидљиви, под водом.

Борбени задаци се, увелико, разликују од оних из треће мисије Војске Србије. Поред осталог, припадници Речне флотиле минама, или на други начин, запречавају пловне путеве и спречавају продор пловних средстава. „Људи жабе“, рониоци којима је подводни свет готово природно окружење, обављају противдиверзантску заштиту објеката, појављујући се „ниоткуда“, неприметно и нечујно. О зада-

Историја „Козаре“

У оквиру обимног програма бродоградње у Другом светском рату су на Дунаву, стратегијски важној реци, поред повећана теретне флоте оспособљени и други помоћни и пратећи бродови. На том програму су била ангажована сва бродоградилшта под немачким утицајем од Регензбурга до Будимпеште.

Тако су 1939. и 1940. године у аустријском бродоградилшту у Линцу, за Дунавску флоту Немачке ратне морнарице за праћење и снабдевање, изграђена два типска брода – „Кримхилд“ и „Брунхилд“.

Након Завршетка рата, „Кримхилд“ је, од маја 1945. до јула 1946, коришћен као стамбени брод „Орегон“, за смештај мешовите дивизије америчке војске у Регензбургу, а затим га је закупио баварски Лојд Регензбург. Од 1948. до октобра 1953. године коришћен је у Регензбургу као ресторан хотел.

У септембру 1960. предат је Југословенском бродарству Дунавски Лојд, у замену за теретни брод, да би недуго затим прешао у власништво Југословенске ратне морнарице, где је коришћен као брзи матични брод под именом „Козара“.

Данас је „Козара“ брод посебне намене у оквиру Другог речног одреда Речне флотиле, стациониран на Ушћу у Београду, где поред обуке војника морнара служи и за протоколарне пријеме највиших војних и државних руководиоца.

Настанак речне флотиле

Данашња РФ настала је од поморске (морнаричке) чете, формиране 11. септембра 1944, у саставу Пратеће бригаде Главног Штаба Војводине. Чета 20. новембра 1944. улози у састав морнаричке базе у Новом Саду. За време свог самосталног дејства извршила је 12 напада на непријатељев саобраћај на Дунаву, при чему је теже оштетила пет, а лакше 43 брода. Истовремено је преко Дунава превезла 220.000 људи, 2.000 топова, 3.000 камиона, и више хиљада тона разног материјала.

Почетком новембра 1944. године, наредбом Повереништва за саобраћај Националног комитета ослобођења Југославије, образована је Команда Речне пловидбе у Београду, која је руководила пловидбом на нашим рекама преко морнаричких база у Новом Саду, Шапцу и Кладову. У марту 1945. прихваћен је назив Штаб Речне флотиле, да би 20. марта била формирана Савска, а 13. априла 1945. године и Дунавска Флотила.

цима и улози тих невидљивих „подводних минера“ нешто више рекао нам је капетан Митар Миловић, командир 93. ронилачке чете, намењене за извођење ронилачких задатака на унутрашњим пловних путевима.

– Ову јединицу чини високообучен професионални састав, опремљен модерним средствима и личном ронилачком опремом, која омогућава извршавање и најсложенијих борбених и мирнодопских задатака. Поред осталог, имамо апарате затвореног и отвореног круга дисања под водом, савремену опрему за трагање и претраживање речног и језерског дна, чак и мобилну баро-корму. Све то нам омогућава да своје задатке под водом, а то су обезбеђење пловних објеката, противминска и противдиверзиона дејства, обављамо неприметно, ефикасно и брзо, рекао је капетан Миловић.

Касарне на води

Иако бродови нису невидљиви попут ронилаца, и они могу да обављају задатке који се не уочавају на први поглед, попут полагања мина. Командант једног од миноловаца речне флотиле поручник корвете Слободан Шебез, истиче да је брод током пловидбе касарна на води.

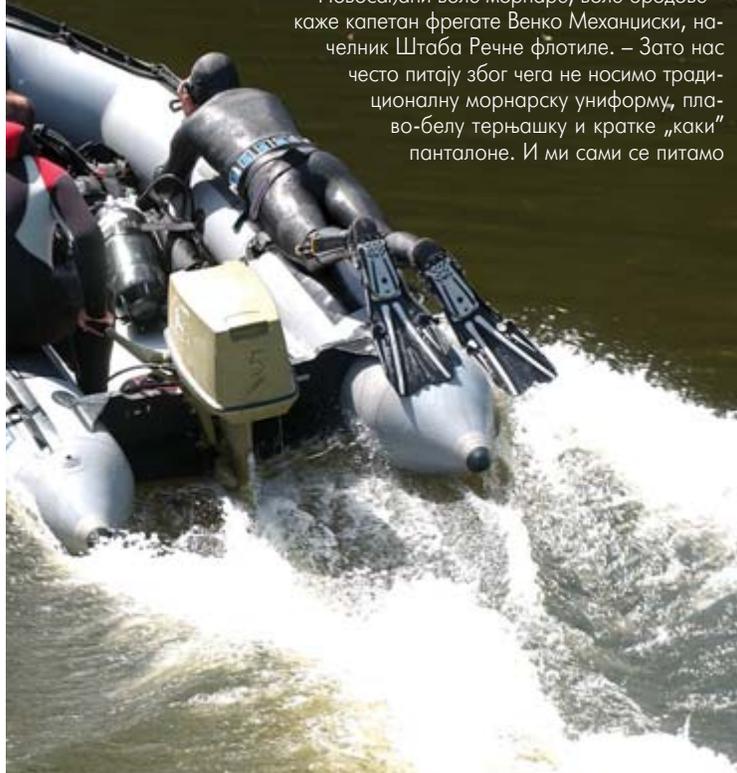
– Кад смо на задатку, на реци, каналу, или језеру, брод је наша касарна. Предвиђена је и вишедневна самосталност пловног објекта, тако да, у случају потребе, логистички не зависимо од команде. Много је обавеза, од којих су учешћа на вежбама међународног значаја посебно захтевна. Ипак, оно што представља наш првенствени задатак у миру јесте обука војника. И сада на броду имамо младиће који се оспособљавају за пловидбу рекама и каналима. Неки пловни путеви су недовољно истражени, тако да је опрез увек потребан. Пловидба реком је напорна, захтева непрекидну будност, поготову ноћу и кад је смањена видљивост – каже поручник корвете Шебез.

Срећом, док пловимо Дунавом крај Петроварадинске тврђаве, видљивост је одлична. Дан је сунчан, а температуре превисоке и за крај јула. Недалеко од брода, на градској плажи сунчају се и одмарају Новосађани и њихови гости, жељни освежења. Пловећи крај њих опажамо да са занимањем и симпатијама прате миноловац, коме неки од купача и машу.

– Новосађани воле морнаре, воле бродове – каже капетан фрегате Венко Механиски, начелник Штаба Речне флотиле. – Зато нас често питају због чега не носимо традиционалну морнарску униформу, плаво-белу терњашку и кратке „каки“ панталоне. И ми сами се питамо

Дан речне флотиле и Речних јединица ВС

Још у средњем веку Срби су имали своје шајкашке флотиле, али су служили у шајкашким флотилама Угарске и Турске, где су се, у борбама на Дунаву и његовим притокама и прославили.

Међутим, прва национална флотила била је импровизиована Речна флотила Краљевине Србије, формирана на Сави 1915. године, када је 6. августа у воду поринут први српски ратни брод, оклопљени чамац „Јадар“, који је уврштен у састав Команде Аде Циганлије и успешно учествовао у борбама за одбрану Београда у октобру 1915. године.

Датум поринућа брода „Јадар“ обележава се, данас, као Дан Речне флотиле и Речних јединица Војске Србије.

Понтонирци

Почетком октобра прошле године обједињене су све јединице које по својој намени извршавају задатке на попречном и уздужном превозу воденим токовима па су тако, из Прве бригаде КоВ, у формацијски састав Речне флотиле ушла и два понтонирска батаљона.

Понтонирци, између осталог, располажу са три парка ПМП намењених за израду скела и мостова, 2 амфибијска вода који су у могућности да истовремено преко водене препреке превезу борбене делове два пешадијска батаљона, два путна вода са основном наменом израде прилазних путева и рампи приликом ангажовања пловних средстава као и са два извиђачко-ронилачка одељења и једним бројем инжењеријских машина.

Поред своје основне намене, понтонирски батаљони у саставу Речне флотиле имају могућности пружања квалитетних услуга цивилним структурама као што су израда привремених путева на копну, понтонских мостова на води и томе слично.

зашто су нам војници на броду по врелом јулском сунцу у маскрним униформама?

Традиција је веома битна, понекад и одело чини човека, а да је занимање за позив морнара и даље веома високо, сведочи и податак да се на конкурс за професионалног војника у нашој јединици јавило четири пута више кандидата него што смо тражили. Зато, између осталог, треба размислити о враћању традиционалне униформе нашим војницима на бродовима – сматра капетан фрегате Механиски.

Један од разлога за враћање традиционалне униформе јесте и учешће припадника Речне флотиле на вежбама у оквиру међународне сарадње Војске Србије. Већ неколико година наши морнари учествују на вежбама са својим колегама из Румуније, Италије, Мађарске... Сетимо се „Плавог пута“, „Дунавске страже“, „Тисе 2009“. Врхунска обученост коју су приказали припадници понтонирских батаљона и речних одреда Речне флотиле заслужила је сва признања. Па и то да их поново видимо у традиционалним униформама. ■

Душан ГЛИШИЋ
Будимир М. ПОПАДИЋ

Завршено крстарење школског брода „Јадран“ на коме су били и припадници Војске Србије

Почетак добре сарадње

Шпалир припадника Морнарице Војске Црне Горе, војни оркестар, родбина чланова посаде, бројни Тивћани и туристи, дочекали су 15. јула на градској риви Пине школски брод „Јадран“, који се вратио са свог 21. међународног крстарења

На крстарењу су први пут, уз припаднике Морнарице Црне Горе, „Јадраном“ пловили и припадници морнарица и речних флотила Италије, Грчке, Румуније, Албаније, Србије и Словеније.

– Крстарење је реализовано изузетно успешно. Сви чланови посаде, официри кадети, студенти и остала лица исказали су пуно залагање, тако да можемо закључити да је задатак успешно завршен – оценио је најстарији официр на крстарењу, командант Морнарице ВЦГ, капетан бојног брода Рајко Булатовић.

„Јадран“ је, под командом капетана корвете Предрага Сулића, на крстарење ка Грчкој, Турској и Румунији испловио 20. јуна из Тивта, а у наредних 25 дана препловио је више од 2.000 наутничких миља водама Јадранског, Јонског, Егејског, Мраморног и Црног мора. При том је посетио луке Истамбул у Турској, Констанца у Румунији и Пиреј у Грчкој.

При повратку једрењак се задржао код грчког острва Крф, где је посада, по поморском церемонијалу и спуштањем венаца у море, одала почаст српским војницима страдалим у Првом светском рату и сахрањеним у „Плавој гробници“ код Крфа. Пошта је одата и црногорским добро-

Почаст српским ратницима

„Јадраном“ су пловили будући официри Речне флотиле Војске Србије, студенти Владан Трајковић, Александар Милутиновић, Никола Богићевић и Александар Јовановић.

Приликом одавање поште српским ратницима, који почивају у „Плавој гробници“ код Крфа, студент Никола Богићевић рецитовао је песму „Стајте, галије царске“, након чега су у море код острва Видо спустили венац.

Капетану корвете Светиславу Шошкићу, који је водио наше студенте, ово је шесто крстарење „Јадраном“. Он истиче да је мултинационална посада брода добро радила, при чему су припадници Војске Србије дали значајан допринос.

вољцима који су у јануару 1916. погинули у приликом потонућа пароброда „Бриндизи“ пред Медовом.

– Имали смо и доброг и лошег времена, и плутања на мору и брзине од 10 чворова под једрима, и мучнине и смијеха. Све у свему, било је то једно одлично искуство и успјешно обављен задатак. У страним лукама одлично смо прихваћени, а тамошња јавност била је одушевљена „Јадраном“ – изјавио је командант капетан корвете Предраг Сулић.

– Ово је за наше кадете фантастично искуство, јер су били у прилици да за 25 дана пређу пет мора, посете четири државе и море доживе на најнепосреднији начин – на једрењаку. Прођи кроз Коринт, Дарданеле и Босфор, обучавати се и научити многе ствари у пракси на мору, за њих је било изванредно искуство, при чему су се ти момци одлично показали – рекао је за „Одбрану“ капетан корвете Светислав Шошкић из Војске Србије, који је на овом крстарењу водио четворицу кадета Војне академије из Београда – Смер поморство.

– Студенти су се обучавали за дужности кормилара, помоћника официра палубне службе у вожњи, имали су своје дужности током пловидбе брода. Наравно, и тиме што су обављали бродске радове, једрили, радили у снасти, научили су оно што треба – најосновнију и најпотребнију обуку за једног поморца, односно бродара који нама треба на рекама – истакао је Шошкић, додајући да је наставни план и програм предвиђен за крстарење кадета из Војске Србије у потпуности реализован.

Заједничко путовање на школском броду „Јадран“ почетак је добре сарадње, коју треба наставити, како су нагласили сви учесници крстарења. ■

Синиша ЛУКОВИЋ

Завршен упис прве класе студената Високе школе ВМА

У Високој школи ВМА завршен је упис прве класе студената који су положили пријемни испит и испунили све услове предвиђене курсом за пријем на прву годину студија медицине.

Десет девојака и осам младића, бруцоше Високе школе ВМА, приликом уписа поздравио је начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодрага Јевтић и пожелео им успех у студирању.

Академик пуковник проф. др Миодраг Чолић, заступник декана Високе школе ВМА, честитао је бруцошима и изразио очекивање да ће они једног дана бити успешни лекари који ће достојно репрезентовати српску медицину и служити здрављу.

Будући да ће током школовања имати статус војних лица, студенти Високе школе ВМА ће пре почетка наставе из предмета прве године студија медицине, у периоду од 1. до 25. септембра, проћи војноструктуру обуку, концептирану тако да се студенти обавесте о специфичностима војне организације и овладају знањима и вештинама неопходним за даљи ток школовања. ■

Рад Дијагностичко-поликлиничког центра

За првих шест месеци ове године у Дијагностичко-поликлиничком центру (ДПЦ) ВМА урађено је укупно 160.888 специјалистичких прегледа и 45.985 различитих сложених дијагностичких интервенција за амбулантне пацијенте.

Сходно категорији осигурања, од укупног броја извршених услуга код војних осигураника урађено је 130.412 специјалистичких прегледа и 32.311 дијагностичких интервенција. Број специјалистичких прегледа у преподневном раду за цивилне осигуранике са упутом РЗ-ЗО достигао је 30.476, а дијагностичких интервенција 13.674.

– Поменути резултати потврђују велико поверење војних и цивилних осигураника у квалитет, експедитивност и безбедност наших прегледа и интервенција – каже начелник ДПЦ ВМА пуковник проф. др Ђоко Максић.

У Центру за дневну хирургију (ЦДХ) урађено је 3.598 хируршких интервенција, од тога су 582 имале карактер операција из домена једнодневне хирургије. Имајући у виду предности хируршког лечења у ЦДХ (ређе инфекције, тромбоемболијске компликације, и сл.), планира се проширење ЦДХ ВМА, додатно опремање и кадровско ојачање.

У амбуланти за дијаспору и допунско приватно осигурање прегледана су 1.202 пацијента, који су своје прегледе на време заказали преко Интернета или телефоном.

Увођењем софтвера за заказивање прегледа у преподневном и допунском раду, те пуштањем у рад новог кол-центра, пацијентима из земље и иностранства дата је могућност да закажу специјалистички преглед, или неку дијагностичку интервенцију по упућу изабраног лекара. ■

Сарадња са Конгресном библиотеком из Вашингтона

Милиша Петронијевић из Конгресне библиотеке у Вашингтону, изузетно заслужан за успешну сарадњу ВМА са најпознатијом светском библиотеком која је започела пре осам година, посетио је ВМА.

Захваљујући тој сарадњи, стручна библиотека ВМА је из Конгресне библиотеке у Вашингтону добила више стотине најзначајнијих монографских публикација из свих области медицине, фармације и стоматолозије, а резултати и публикације наших стручњака нашле су своје место у вашингтонској библиотеци.

ВМА је тренутно једина институција у региону југоисточне Европе са којом Конгресна библиотека одржава размену стручне литературе. Обогаћивање библиотечког фонда ВМА најновијим издањима и капиталним делима биомедицинске струке и науке, нашој стручној библиотеци омогућује лидерску позицију у Србији, али и изван њених граница.

Захваљујући Милиши Петронијевићу на досадашњем ангажовању и спремности да помогне својој земљи, начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић истакао је да је знање које је кроз стручне публикације стигло из Конгресне библиотеке, искоришћено на прави начин, за добробит оних којима је медицинска помоћ била неопходна, као и да ће бити уложено у будућност српске медицине, јер ће та стручна литература бити на располагању студентима војне медицине који ће се школовати у ВМА. ■

Пораст броја акутних тровања гљивама

Уочен је значајан пораст броја акутних тровања гљивама. Од 1. јула у Клиници за ургентну и клиничку токсикологију Центра за контролу тровања (ЦКТ) ВМА хоспитализовано је 20 пацијената са акутним тровањем.

Иначе, под појмом отровне гљиве подразумевају се све оне врсте које у организму изазивају патолошке промене и оштећења органа. Неке од њих изазивају благе реакције као што су болови у трбуху, мучнина, повраћање или алергијске реакције које су пролазне, али постоје и један број врста које изазивају много озбиљнија оштећења и смрт. Отровност гљива може се тачно утврдити само хемијском анализом.

По речима проф. др Славице Вучић, начелника Клинике за ургентну и клиничку токсикологију ЦКТ, годишње се збрине преко 3.500 пацијената, а уочава се константан тренд пораста овог броја. Тако је за првих шест месеци ове године збринуто 2.245 пацијената.

У групи хоспитално лечених пацијената доминантан узрочник тровања су лекови – 57 посто, затим кућна хемија и индустријске хемикалије – 10, корозивне материје – 9, пестициди – 8 процената, док су остали узрочници тровања заступљени у мањем проценту. ■

Припремила Е. РИСТАНОВИЋ

Кључ војничке

Реална тактичка претпоставка, те распоред и врста мета омогућили су потпуно сагледавање тактичке и ватрене оспособљености војника и старешина врањске бригаде. Погођено је 80 одсто од 250 постављених мета и циљева, што показује да су старешине оспособљене за командовање, а професионални војници и војници на служењу војног рока ватрено и тактички обучени за задатке у борби.

Состави Копнене војске истрајавају у опредељењу да тежиште њиховог рада буде обука припадника, односно да јединице што више бораве на терену и изведу бројне вежбове активности. Колективном обуком припадника јединица Четврте бригаде Копнене војске, којом командује бригадни генерал Милосав Симовић, завршено је оспособљавање у првој половини године, а слични задаци наставиће се и у септембру. И тада ће се значајна пажња посветити колективној обуци јединица за наменске задатке, то јест оспособљавању професионалних војника за функционалне дужности, јер је познато да је велики број професионалних војника примљен 2009. године у саставе Копнене војске.

Припадници Четврте бригаде извели су на Интервидовском полигону „Пасуљанске ливаде“, 17 тактичких увежбавања и 12 тактичких вежби са бојним гађањима артиљеријских, оклопних и пешадијских састава. Реална тактичка претпоставка и добро припремљена *метна ситуација* омогућиле су реално сагледавање тактичке и ватрене оспособљености војника и старешина врањске бригаде. Погођено је 80 посто од 250 постављених мета и циљева, што показује да су старешине оспособљене за командовање, а професионални војници и војници на служењу војног рока ватрено и тактички обучени за задатке у борби.

Према речима начелника Штаба Четврте бригаде потпуковник Божидар Пејић, учесници логоровања нису имали здравствених проблема, а техника која се на вежби користила била је исправна. Због залагања припадника јединице остварили смо све планиране активности. Кључ успеха био је и у доброј припреми састава пре доласка на терен. Таква обука јесте значајна јер се у реалним условима добро види ко колико може, зна и уме и колико је уложио у сопствено и оспособљавање јединице.

– Треба истаћи квалитетно командовање заменика команданта 41. пешадијског батаљона потпуковника Будимира Пешића, старијег водника прве класе Предрага Васовића, који је ефикасно и стабилно водио ракету на *поло М-83*, затим, прецизна дејства минобацачког одељење 82 милиметара, којим је командовао старији водник Игор Трајковић, али и савршену динамику наступања и успех ватре тенковске посаде – потпоручника Александра Тасића, војника Милоша Марковића и разводника Милана Петровић. Ватрено крштење, у улози извршиоца гађања, имао је на *Пасуљанам* командир минобацачког вода 120 милиметара поручник Саша Вучковић. Добрим резултатима гађања потврђена је одлична оспособљеност наших минобацачких јединица – каже потпуковник Пејић.

Најодговорније старешине Команде Копнене војске пратиле су покрете јединица и дејства по задатим метама. Забележиле су добар тактички рад и одличне резултате ватре аутоматских бацача граната. Такође су констатовали разлику у нивоу оспособљености између професионалних војника и војника на одслужењу војног рока, што је последица дужине њихове обуке, јер војници имају кратак рок за овладавање војничким вештинама и припрему тактичких вежби са бо-

обуке

јним гађањима. Професионални војници потврдили су врло добру обученост.

– Када је реч о ватреној обуци, учесници вежбе показали су врло добру и одличну оспособљеност. Тактичке радње појединих састава потребно је још дограђивати. Треба похвалити залагање свих припадника јединице, ефикасну реализацију планираних содржаја и успех ватре, поготово стрељачког вода и пешадинача који су дејствовали средствима за подршку – истакао је помоћник за операције Копнене војске пуковник Жарко Лазаревић. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Обука жена, кандидата за професионалне војнике

Припрема за добијање сертификата

После успешне опште војне обуке у Првом центру за обуку у Сомбору, Душка Богдановић из Беочина, Мирјана Ђачић из Сивца, Маја Бањац из Футога, Сузана Милић из Жабља и Драгана Ресановић из Новог Сада, кандидаткиње за професионалне војнике, наставиле су стручно-специјалистичку обуку за формацијске дужности у артиљеријско-ракетном дивизиону ПВО Прве бригаде Копнене војске.

Обука кандидаткиња за дужности диспечера у Центру за ваздушно осматрање и јављање, везисте, оператера на самоходном ракетном оруђу *стрела 10М* и послужилаца на осматрачком радару П-15, која траје шест недеља, изводи се свакодневно на борбеним средствима, што је, према речима будућих професионалних војника, веома занимљиво, али и захтевно. Свакој кандидаткињи обезбеђено је довољно времена и за практична увежбавање на борбеним системима, па се успех обуке не доводи у питање.

Драгани Ресановић, донедавно саобраћајном техничару, и Сузани Милић, трговцу, чији су очеви професионална војна лица, посао у униформи није стран. Маја, Мирјана и Душка су се за позив професионалног војника определиле првенствено због сигурног посла.

Када заврше обуку, очекује их полагање стручног испита. Уколико буду успешно добиће сертификат и стећи право да потпишу уговор о раду у Војсци Србије на одређено време.

Према речима команданта дивизиона мајора Дарка Црљенице, на основу досадашњег рада и залагања може се очекивати да кандидаткиње успешно окончају стручно-специјалистичку обуку, положи предвиђене испите, што је предуслов за ангажовање у јединици ПВО.

Б. М. ПОПАДИЋ

Епидемиолошка стража

**Нема показатеља да је повећана
учесталост обољења на простору
Копнене зоне безбедности,
али је јасно да постоје услови
за настанак епидемија
– стални боравак
јединица на
отвореном,
патролирања,
спавање у
земуницама
и остали војнички
задаци вишеструко
увећавају
могућност заразе.
Стручњаци
из 19. завода
за превентивно-
медицинску заштиту
предузимају потребне
мере како би
елиминисали
или смањили ризике
по здравље људи.**

Појаве птичијег и мексичког грипа скренуле су пажњу јавности на значај превентивно-медицинских установа, које се боре против познатих и непознатих вируса и сличних узročника болести. Једна од најзначајнијих превентивно-медицинских установа у Војсци Србије јесте 19. завод за превентивно-медицинску заштиту (ЗПМЗ) из Ниша. Његови припадници, на простору југоисточне Србије, непрекидно прате хигијенско-епидемиолошку ситуацију, стално контролишу спровођење хигијенско-профилактичких мера, прегледају воду, храну и биолошки материјал, те лица која раде у посебним условима. Уз то спроводе дезинфекцију, дератизацију и дезинсекцију (ДДД) у јединицама и установама Војске, али и остале задатке у области превентивно-медицинске заштите војних колектива. Спровођење таквих мера посебно је значајно у Копненој зони безбедности, где Завод надзире 18 база.

■ Брига за људе

Познато је да административна линија према Космету представља својеврстан безбедносни ризик, због чега је неопходно да специфичне задатке на том простору извршавају психофизички добро припремљени професионалци. Мање се зна да отежани услови живота и рада утичу на појаву ризика за здравље и намећу потребу њихове елиминације или свођења на најмању меру.

– Брига за људе и очување здравља припадника Војске Србије била је и остаје наша највећа обавеза. Зато Копнена зона безбедности представља и велики превентивно-медицински изазов. У протеклих десетак година интензивног теренског рада сагледали смо проблеме, који, својим обимом и сложености, захтевају све веће ангажовање превентивно-медицинских радника – каже командант 19. ЗПМЗ пуковник Милосав Станојевић.

Први проблем представља снабдевање хигијенски исправном водом за пиће и дотур животних намирница. Војни објекти контејнерског типа размештени су дуж административне линије према Косову и Метохији, а налазе се најчешће на планинском подручју, далеко од већих насеља и савремених комуникација. Одсуство комуналне инфраструктуре отежава водоснабдевање, што условљава да се хигијенски исправна и хлорисана вода допрема на базе аутоцистернама или обезбеђује локалним водозахватима. Осетљив и одговоран посао дезинфекције водних објеката и резервоара за чување воде обављају стручњаци и техничари хигијенског одељења Завода, који су, на тај начин, током прошле године, на пример, успели десетак објеката и тако знатно побољшали услове за одржавање личне и колективне хигијене и укупни животни стандард старешина и војника на базама.

У оквиру санитарног надзора, специјалиста хигијене потпуковник Новица Николов и хидроинжињер Жарко Савић посебну пажњу поклањају дезинфекцији дотрајалих цистерни за воду. Стога се дезинфекција обавља чешће него што је то уобичајено. Уместо на шест месеци, вода се шаље на анализу сваког месеца, како би се лабораторијско стање што редовније пратило.

– Налази су добри, али и даље пажљиво водимо евиденцију кретања резидуалног хлора, чија количина говори о бактериолошкој исправности воде – истиче потпуковник Николов.

Помоћ

Старешине и професионални војници базе „Грлић“, удаљене двадесет километара од Медвеђе, обезбеђују девет километара административне линије према Космету, од Кривоог дрвета до Марковог виси.

– Екипе 19. завода за превентивно-медицинску заштиту пружају нам драгоцену помоћ, тако да смо увек сигурнији после њиховог одласка. Њима можемо захвалити што до сада нисмо имали већих обољења и појаву зараза – каже командир базе поручник Саша Трајковић.

Базе имају професионалне куваре, па се укус припремљене хране не доводи у питање. Проблем може да представља транспорт животних намирница, пошто се до већине база може доћи искључиво теренским возилима и не постоје услови за коришћење наменских климатизованих возила. Зато чак и незнатни хигијенски пропусти при складиштењу, паковању или превозу животних намирница, могу довести до њихове контаминације, а тиме и угрожавања здравља корисника. Ригорозним и честим контролама свих оних који су у контакту са намирницама, магацинског простора, рокова употребе и чистоће возила, тежи се својењу ризика загађења хране на најмању могућу меру. Потпуковник Николов сматра да треба учинити додатне напоре како би се обезбедили људски и материјални капацитети логистике, односно да би она базе снабдевала према прописима и захтевима превентивне службе, а не да то припадници база самостално чине.

■ Стоп епидемијама

Према наводима команданта 19. завода пуковника Милисав Станојевића, епидемиолошка ситуација у Копненој зони безбедности је сложена, али у њој нема јасних показатеља да је повећана учесталост обољења и услова за настанак епидемија. На територији Копнене зоне деценијама уназад постојала су жаришта болести, попут хеморагијске грознице, лајмске болести и беснила. Размештајем јединица и изградњом база у ненасељеним, шумским подручјима, припадници Војске и полиције ушли су у природна станишта заражених животиња. Стални боравак на отвореном, патролирања, спавање у земунцама и други војни послови вишеструко увећавају могућност заразе. Тако је пре неколико година избила епидемија мишије грознице међу припадницима Жандармерије у близини села Чар, док је на осталим локацијама било појединачних случајева оболевања од те болести.

Глодари су једини резервоари вируса, изазивача хеморагијске грознице, па је њихово сузбијање најважнија мера превенције. Епидемиолози и екипе за ДДД интензивно раде у Копненој зони на отклањању жаришта и уништавању глодара и инсеката. Тим, којим руководи старији водник Дејан Живковић, годишње изведе дератизацију и дезинсекцију на 600.000 квадратних метара. Није довољно дератизацију спроводити само у војним објектима, већ се мора обухватити и околина. Често су то дворишта, стоје и куће локалног становништва. Зато је екипа за ДДД добро позната горштацима и сточарима који живе у Копненој зони безбедности. Екипа мајора Горана Крстића све епидемиолошки надзире и контролише и одговорна је за здравствено збрињавање оболелих. Знатну пажњу посвећују познавању поступака приликом уједња змија или крпеља. „Основ превентиве је“ – каже мајор Крстић – „да онај ко је на базу дошао здрав, здрав из ње и оде“.

Пуковник Милисав Станојевић наводи проблеме због недовољно познате епидемиолошке ситуације на Косову и Метохији. Цивилне и војне превентивне медицинске установе већ десетак година не добијају званичне податке о ширењу заразних болести на Космету. Често су информације о неубичајним епидемиолошким дешавањима на Косову непотпуне и неодговорне, попут епидемије туларемије и менингоенцефалитиса. Прихватајући те податке са резервом, припадници Завода за превентивно-медицинску заштиту, ипак, непрекидно спроводе „епидемиолошку стражу“ дуж административне линије, пошто вируси и бактерије не познају границе, националност, верско или политичко опредељење. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Обележен Дан Друге бригаде

Друга бригада Копнене војске, други пут од свог оснивања, обележила је у касарни „Рибница“ у Краљеву, Дан јединице – 12. јул.

Свечаности су присуствовали начелник Рашког управног округа Матеја Мијатовић, представници локалних самоуправа, МУП-а, Српске православне цркве, установа и организација града Краљева и породице погинулих припадника Војске.

Командант бригаде бригадни генерал Видоје Живковић, након поздравног говора, најбољим старешинама, цивилним лицима и војницима уручио је награде и признања. ■

З. М.

Споменик јунацима

У центру Кладова, 11. јула открито је Спомен-обележје погинулим припадницима Војске Југославије и Министарства унутрашњих послова Србије у ратовима од 1991. до 1999. године. На споменику су уклесана имена десеторице погинулих суграђана, Златка Маринковића, Дејана Милојековића, Светомира Михајловића, Дејана Радојичића, Предрага Конаковића, Срђана Миливојевића, Радета Антонића, Миодрага Младеновића, Драгана Брчеревића и Драгути Бугарчевића.

Спомен-обележје открио је председник Скупштине општине Кладово Радван Арежина.

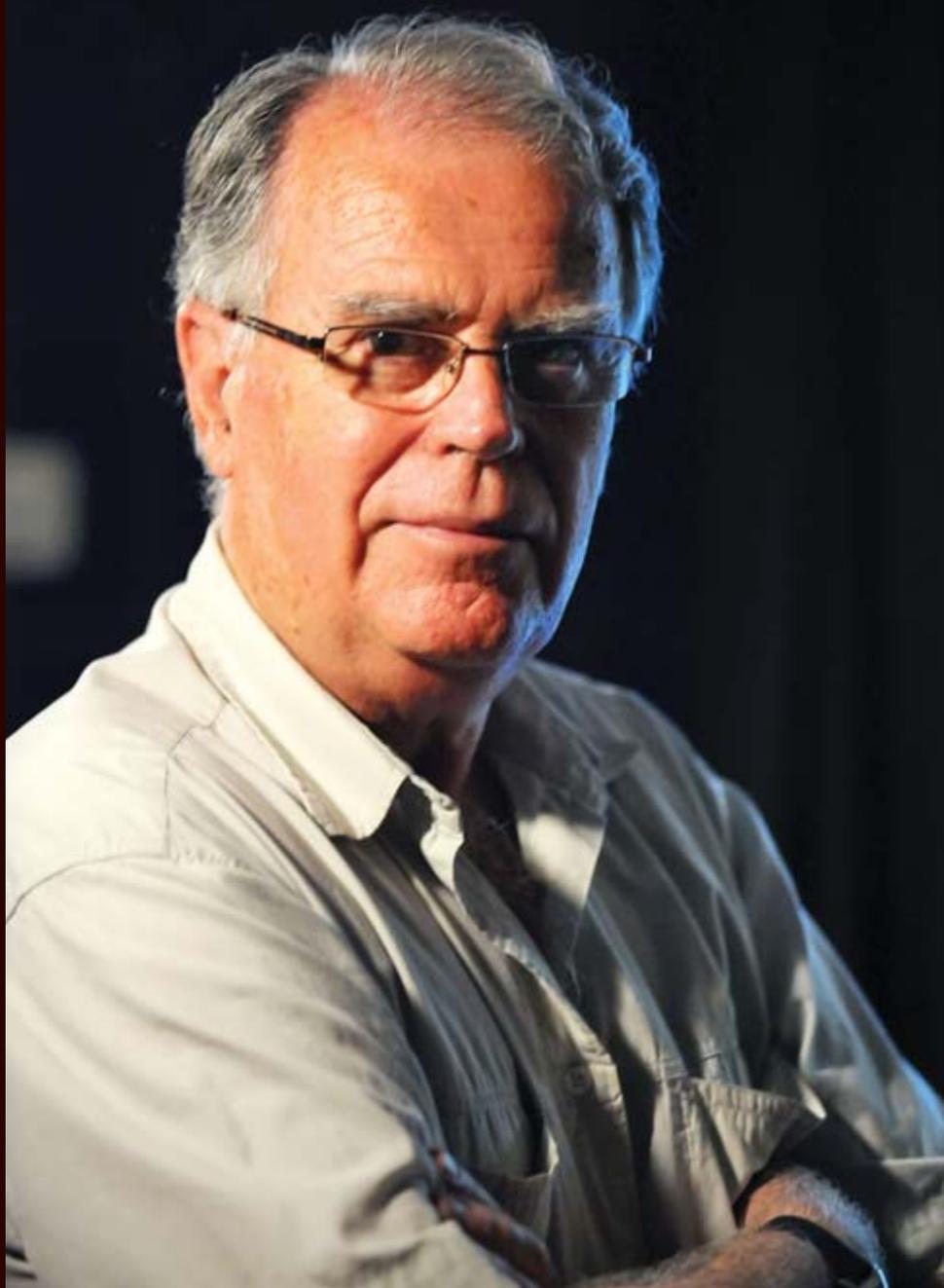
Родбина, представници општине и борачких организација, потом су одали пошту погинулима и на споменик положили цвеће.

Организатор акције на подизању Спомен-обележја палим борцима био је Општински одбор Субнора Кладово, предвођен председником Небојшом Стојановићем. ■

З. П.

Перо од пет деценија

Иако школован да буде официр, ондашњи поручник Владимир Ристић, отиснуо се раних педесетих у воде армијског журнализма, где је брзо спознао да је то професија која захтева огромну енергију, неисцрпну инспирацију и свеprisутну страст. Област науке и техничких достигнућа осликао је неизбрисивим траговима пера, радо читаним и високо цењеним текстовима, фељтонима, коментарима, књигама... Од редакције „Народне армије“, „Фронта“, „Војнотехничког гласника“ до данас када је поуздан сарадник „Одбране“ и спортски директор релија „Караван пријатељства“. За новинара какав је Влада Ристић не постоје летаргични пензионерски дани већ нови изазови, као доказ како професија опстаје у човеку и дуго траје.

ознату крилатицу да је „новинарство најлепша професија под условом да се напусти на време“, многи перу одани људи прихватили су са симпатијама, али никада до краја. Боље речено, њену (пре)поруку како је енергију, здравље и време боље утрошити на нешто мање захтевно, а захвалније, свакако. Наравно, није замерити људима који су одабрали друге путеве, уз поштовање истине да је храброст (и ризик) опстати деценијама и веровати до краја.

Тај тежи, готово исцрпљујући начин стваралаштва изабрао је Влада Ристић, потпуковник у пензији, познато име војног новинарства, чије перо упорно пише пет деценија!

Даровитог прокувачког гимназијалца отац Трифун саветовао је да се упише на Војнотехничку академију, где ће стећи знање и чин, сигуран посао и изгледну будућност. И сам је био човек од реда и рада, носио униформу поштанског службеника, дисциплинован и одговоран, па је у том духу васпитавао децу. Тако се Влада обрео у Загребу и постао питомац 5. класе Војнотехничке академије, Смер артиљерија.

Само годину дана старији од њега био је Јован Ристић, популарни Рица, познати редитељ коме су безбедњаци „ишчачкали“ да му је отац пуковник енглеске војске, што је у то време, за бога, био неопростив грех. А био је сјајан питомац, препун жеље да постане официр. Тако су му истовремено нанели неправду и учинили услугу. Влада је друговао с Рицом, уређивао зидне новине, креирао програме културних садржаја...

Први задатак

Привлачна магија писане речи лагано га је освајала до неодољиве жеље да се у њој окуша. Наравно, ангажовање на Академији и кратки текстови које је слао војним листовима примећени су и вредновани тако да се убрзо указала прилика за право доказивање.

Јула 1959. године планиран је велики омладински слет у Новом Месту, где ће присуствовати део високог државног и војног руководства са потпредседником Републике Александром Ранковићем на челу. Влади је саопштено да ће пратити догађај у својству новинара, а прилог очекују редакције „Народна армија“, односно лист Пете армијске области који се звао „За домовину“. Велика одговорност, жеља да му се оствари сан и важност скупа, донеле су му непрославане ноћи.

Са новинарском акредитацијом, „наоружан“ апаратом и бележницама, нашао се у близини значајних људи Југославије, међу хиљадама младих из разних крајева земље. Брижљиво је слушао Ранковићев говор, на широко описивао атмосферу, разговарао са стотинама учесника, прикупио материјал за фељтон, а не за чланак. Вратио се на Академију и почео да пише. Пред зору завршио је

Тадашњи капетан Ристић (са бележницом) поред маршала Тита и министра војног генерала Љубичића

обимну грађу. Ујутру су га чекали у редакцији „За домовину“. Затрпан силним шлајфнама текста, уредник Ђорђе Манић ухватио се за главу рекавши Влади да за објављивање свега што је написао треба скоро цела новина. Наравно, текст је „прекројен“, вешто уређен и објављен делом и на насловној страни водеће војне новине „Народна армија“. Има томе равно педесет година...

Кратку командирску каријеру, окончању гашењем јединице која се старала о техници на војном аеродрому, поручник Ристић дочекао је с радошћу због новог, дуго жељеног почетка у новинској редакцији. На такав развој догађаја утицао је тадашњи капетан Иво Матовић, данас новинарски бард и угледни публициста. Влада га помиње с великим поштовањем и захвалношћу што га је усмерио према бројној и утицајној редакцији главне војне новине „Народна армија“. У то време бројала је данас незамислива 84 новинара.

Црвене чарапе у сузама

Као млади новинар радио је све оно кроз шта се мора проћи на почетку каријере, с тим што је похађао и новинарско-дипломатску школу, како се звала у то време. Наравно, памти најтеже и најлепше тренутке, лепоте и искушења заната. Прву велику главобољу задао му је уредник Илија Томић, који је с горчином приметио како један број старешина у „ес-ем-бе“ униформи носи чарапе разних боја, чак и дречава црвене. Тражио је од Владе оштар коментар у коме ће да „оплете“ по недоличном понашању.

Рок је био кратак, а задатак озбиљно интониран. Осамио се Влада у новинарском боксу где је зору дочекао над текстом с којим је водио целоноћну битку. Ујутру је уредник прочитао коментар и кратко рекао да је промашио. Ни две нове верзије му нису биле по вољи. Први и последњи пут у каријери осетио је сузе у очима...

С временом је нашао простор за писање о војној науци и техници, а искуство је стицао од већ познатог Стевана Корде, врсног познаваоца те области. Нашао се у свету великих ратних бродова, бомбардера, подморница, космичких изазова...

Наравно, током година, са бележницом је боравио на вежбаљима, полигонима, присуствовао гађањима и великим маневрима. На једном од њих – „Слобода 71“, одржаном на Слуну, нашао се у непосредној близини Тита и генерала Љубичића.

Шта је новинарски нерв, сналажљивост, упорност и посвећеност професији, Влада је показао небројено пута. У приликама када би многи дигли руке и вратили се празне бележнице, успевао је да нађе пут до саговорника, потребне информације, суштину, истину... Једна од изазовних тема и пожељних личности седамдесетих био је и чувени Никола Добровић, професор архитектуре, пројектант познате зграде Генералштаба, руниране током бомбардовања 1999. године. Човек није волео хвалоспеве, клонио се јавности, новинара... Живео је повучено, тихо, одмарао се најчешће у Врњачкој Бањи. Све су то били разлози због којих га је било тешко наћи, а камолу приволети на разговор који ће бити објављен. Али, Влада не би био то што јесте да се није упutio у Врњце и кренуо од хотела до хотела, пансиона, преко башти и паркова. Али, нигде професора. Тек предвече сазнао је да се смеистио подаље од гужве и нашао га у време које није баш за велики разговор. Ваљда схватајући пожртвовање и наступ новинара Владе Ристића, жељу редакције „Народне армије“ и уложени труд, професор Добровић надахнуто је причао о свом делу...

Саобраћајна култура

Свет који је најбоље познавао и где се најбоље сналазио нашао је на широком пољу науке и технике. Размицао је његове ви-

дике, померао границе нових спознаја, пружао читаоцима не само информацију већ питки садржај, узбудљиву причу. Од 1965. године био је уредник те рубрике. Увек је настојао и успевао да је обогати, учини занимљивијом. Једна од новина била је рубрика у рубрици „Дежурни техничар“, где су се могли наћи врцави коментари и корисни савети, много поука на мало простора.

А тек каква је само посланица за читаоце била прича о чувеном совјетском космоауту Павелу Поповичу, који се 1975. године „Сојузом 14“ спојио са орбиталном станицом „Саљут 3“ и пловио космичким простором две недеље. Влада је разговарао с њим на батајничком аеродрому, годину дана после подвига и каже да је то један од незаборавних сусрета током новинарске каријере.

Човек од иницијативе и идеје стално је смишљао нешто ново, слушајући захтеве

На једној од многих вежби са којих је извештавао

времена, развој друштва, пратеће појаве... Ширење путне мреже и праваца, повећање личног стандарда и убрзања темпа живота, лепо се сагледавало у друском саобраћају. С једне стране већа могућност избора, а с друге приметни раскорак између жеља и стварности, створили су нарастајућу потребу за информацијом. Све је то Влада темељно анализирао и нашао праву меру у обраћању читалачкој публици. Не са висине професорске катедре, већ им је ненаметљиво пружао корисно слово, тражио дијалог и уважавао туђа искуства.

На тим темељима суптилно је градио, развијао и учинио веома популарном ру-

брику „аутомобилизам“, у којој нису само дефиловали нови модели блештавих лимузина, већ се преваходно развијала техничка и саобраћајна култура. Наравно, добар део текстова односио се на војна возила, начин употребе, продужење века, смањење кварова, утрошка горива...

Круна настојања да се садржај новине приближи читаоцима јесте рели „Народне армије“, који је постао традиционалан и у војним листовима, а траје више од три деценије. Данас је под окриљем „Одбране“, а његов спортски директор је и даље Влада Ристић. Рели је мењао име, маршруту, број учесника и донекле садржај, али идеја је остала иста – допринос безбедности саобраћаја, развој техничке културе, колегијалности... Уз много добре атмосфере и позитивне енергије, дружења... Вештина пребрзине, умеће испред снаге. Зато је у стару одбачена било каква идеја о брдско-брзинским тркама, ризику и вратоломијама. То никако! Реч је о возачима аматерима, војним лицима и цивилима, члановима њихових породица, генерацијама које су одрасле чекајући окупљање на релију.

Треба ли рећи да је Влада врстан возач и сам учесник и победник неколико новинарских релија на којима је био својеврсни промотер идеје о безбедности саобраћаја. У том светлу недавно је тумачио нови Закон и читаоцима потанко објаснио његов смисао и суштину.

Када се осврне иза себе, Влада види педесет година трајања у новинарству, а у руци држи перо са позлатом од пет деценија. Од оних првих питомачких текстова, новинара почетника, па даље уредника у „Народној армији“ и „Фронту“, редакцији посебних издања, главног уредника „Војнотехничког гласника“, аутора бројних књига...

Човек од идеје и акције, увек у покрету, на свом примеру показује да прави новинар никада не иде у пензију. Времена и околности, називи листова и часописа су се мењали, али је Влада остајао исти – једноставан, срдчан, поуздан...

И рече, посве искрено, да свега не би било, ни каријере ни успеха, да није имао љубав и подршку којом је био окружен од подстарског собичка до ових дана када се поноси ћеркама Татјаном, дипломираним економистом, и Светланом, магистром фармације. Сва заслуга за породичну хармонију и новинарски успон, подвлачи Влада, припада супрузи Зорици, која је имала разумевања за честа и дуга путовања, ноћни род, дежурства и онда када би многи изгубили стрпљење.

Родитељи се с правом диче успесима деце, али радост коју доносе унци неописива је емоција. Тако и Влада каже за своју мезимицу Лауру, која је напунила 13 година, а десетомесечног Душана деда је назвао – „Силни“.

Уз њих и са њима, Влада ће још дуго новинарски тројати, а деценије нека се нижу, касније ћемо их пребројати... ■

Бранко КОПУНОВИЋ

Разводник Јасмина Зафировић Војник и судија

Светска фудбалска федерација (FIFA) доставила је Фудбалском савезу Србије листу интернационалних судија, а међу оних 19 који ће представљати Србију, ове године налази се и професионални војник врањске Четврте бригаде КоВ разводник Јасмина Зафировић. Тако су Војска Србије и Врање добили свог првог интернационалног судију. Немојте се зачудити ако је угледамо како суди и на светском фудбалском првенству у Јужној Африци.

Недавно је за Јасмину стигло и вредно признање у виду избора за најбољег стручњака у области спорта у Врању. До сада је на интернационалној сцени судила пет пута, и то на утакмицама Лиге шампиона за жене и квалификација за светско и европско првенство у женском фудбалу. Управо на тим мечевима у Естонији, Словачкој, Румунији, Португалији и Данској доказала је свој квалитет.

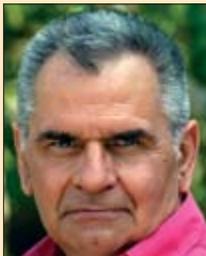
Јасмина Зафировић суђењем се бави од 2000. године, најпре на утакмицама Пчињске окружне лиге, потом у Јужноморавској зони, а сада са пуно успеха суди утакмице Српске лиге Исток и Прве лиге за жене. Она је била и фудбалерка женског фудбалског клуба Јумко и чланица националне репрезентације. Бавила се атлетиком и са пуно успеха трчала полумаратоне и маратоне и освајала медаље на такмичењима.

– Дуго сам радила на томе да постанем интернационалац – каже Јасмина – и коначно сам дочекала потврду да је квалитет важнији од свега. Стицањем интернационалног звања имам обавезу да одржим континуитет доброг суђења, а самим тим и оправдам указано поверење људи коју су на челу Судијске организације и Фудбалског савеза Србије.

Јасмина је успела да помири женски пол и традиционално мушка занимања војника и фудбалског судије. По њеним речима, оба посла имају заједничке одлике у виду захтева за добром физичком спремношћу, а уз много воље и жеље за доказивањем могуће је успешно функционисати на оба поља.

То потврђују и у командном воду 49. логистичког батаљона Четврте бригаде Копнене војске, где Јасмина успешно ради од септембра прошле године. ■

3. МИЛАДИНОВИЋ

Пише
Бранко КОПУНОВИЋ

Мирис Србије

Надамо се да ће нам август бити стабилнији од превртљивог јула који нам је донео обиље кише, града, бујица... Готово разочарао многе који су годишње одморе уместо у природи провели по хотелским собама и ходницима гледајући кад ће се смиловати небо. Уместо летине „обрали смо бостан“, а и он није очекивано сочан. Уопште, ових дана све нам је некако на пола (лета, приноса, расположења...). Испратили смо пријатеље из целог света и још су нам присутни аплаузи за сјајну организацију Универзијаде. О гостопримству да не говоримо. У том светлу је писао извештаје са Универзијаде и Егзита Марк Лоуен, новинар Би-Би-Сија који је Србију представио свету у најлепшем светлу. Он каже да лошу слику могу имати само они који нас никада нису посетили, а сам је одушевљен енергијом Београда, лепотом Новог Сада, гостопримством и отвореним срцем народа. Толико му се све допало да је пожелео да постане српски зет. Нека је са срећом...

Отишли су једни, стигли су нам неки други виђенији гости. Међу њима је свакако Магнус Рид, чувени модни фотограф из Шведске који је на просто опчињен нашом земљом и људима. Прича да му је Србија инспирација сама по себи, осећа њен пулс и препознаје оптимизам, вољу и таленат наших људи. Дошао је да неко време проведе међу нама, ужива и ради на пројекту „Лето (од) љубави“. Магнус је упознао Србију раних деведесетих када је помогао нашем црвеном крсту. Стекао је не само много симпатија већ истинских пријатеља, а познати уметник то зна да цени. Каже, Србија има свој опојни мирис.

Многи описују фасцинантну младост са ових простора, њене свеколике потенцијале. Нажалост, ми знамо како стоје ствари у статистичком смислу. А то је да нараштај до 28 година заузима свега 20 одсто популације Србије. Није нам утеха што Јапан, на пример, као и још неке високоразвијене земље брже старе од нас. Њих има више, много више па могу себи да дозволе луксуз да их у неком периоду буде мало мање.

И сто тако знамо да Србија није обећана земља а сваки нам је млади човек драгоцен у смислу њене свеколике обнове. Међутим, оно чега смо се плашили неће се догодити. Синдром деведесетих није се пренео на генерације којима припада будућност. Наиме, према подацима најновијег истраживања ЦЕСИД-а, свега 13 одсто младих отишло би из Србије, а само три посто предузело је конкретне кораке да то учини. У трци с временом, то нам је почетна предност, али трку треба добити до краја. Тешко да можемо нешто озбиљније учинити за њих ако су

нам, рецимо, стамбени кредити међу најскупљим у Европи, а добро знамо како стојимо с платама.

Да није како јесте, још бисмо ломили језик изговарајући Шенген, шенгенска, шенгенски, шенгенском... Више вуку на далекоисточне милозвуче него што (с)личе на европске појмове. Овако, име месташцета у североисточном Луксембургу, близу тремеће са Немачком и Француском, изговорили смо више пута него називе многих наших градова, планина и река заједно. У том живописном крајолику 1985. године пет европских земаља потписало је уговор о укидању унутрашњих граница између држава чланица Европске уније. Сада је та листа проширена до броја 24, а верујемо да ће им се Србија придружити од нове године.

У сваком правилу има изузетака па тако постоје територије које се налазе у државно-правном саставу земаља потписница споразуму, али тамо вам је узалуд што у пасошу имате „бели шенген“. Рецимо, немачко острво Хелголанд, дубоко у Северном мору на средокраћу између Данске и Велике Британије. Између два светска рата беше моденско летовалиште, али је доласком Хитлера на власт романтично место постало војна база, жестоко бомбардована и најзад запоседнута од енглеске краљевске морнарице. Данас Хелголанд има специјални статус унутар Немачке, али је за обилазак потребно посебно одобрење амбасаде.

Спицбершка острва, односно Свалбард у Северном леденом мору, припадају Норвешкој, али се према слову уговора те краљевине и Совјетског Савеза „признају посебни интереси на архипелагу“. Ни тамо није довољна шенгенска виза. Гренланд и Фарска острва су две данске аутономне покрајине, формално искључене из шенгенске зоне а практично укључене у њу...

У Ливињу, италијанском градићу познатом као „пореском рају“, понекад се, мимо уобичајених правила, детаљно прегледају пасоши, пртљаг, наплаћује царина... Туристи се буне јер се тако нешто не примењује у осталим регионима. Међутим, власти су донеле одлуку и ту нема приче...

После много година чекања и ишчекивања, надања и обећања, наши грађани моћи ће достојанствено да путују у иностранство без претходних исцрпљујућих процедура пред шалтерима амбасада. С чим и како ћемо путовати, видећемо. Бар нека та могућност постоји па макар никада не крочили на Хелголанд или Спицбершка острва или нам завирили у торбе испред Ливиња. ■

У Бањалуци војна вежба „Здружени напор 2009“

Више од 40 земаља, укључујући чланице Северноатлантског савеза, Програма „Партнерство за мир“ и земаља стратешких партнера, учествоваће у војној вежби „Здружени напор 2009“, која ће се од 4. до 17. септембра одржати у бањалучкој касарни „Козара“. То је у Бањалуци потврдио војни аташе САД у БиХ Мајкл Шлајхер, додајући

да ће, осим Босне и Херцеговине, у оквиру ове војне вежбе бити и две помоћне дестинације у Холандији и Данској.

Учествојући у раду округлог стола под називом „Здружени напор 2009“, Шлајхер је нагласио да се после 14 година та војна вежба одржава изван Немачке. Према његовим речима, у „Здруженом напору“ учествоваће 450 војника из различитих земаља.

Портпарол штаба НАТОа у Сарајеву Дерек Чепел навео је да је одлука да „Здружени напор 2009“ буде одржан у БиХ донета зато што су препозната достигнућа која је та земља последњих година остварила у реформи система одбране. „Одржавање такве војне вежбе и њена успешност јесу начин на који можемо утицати на доношење одлуке о пријему БиХ у НАТО“, нагласио је Чепел.

Руководилац за припрему војне вежбе Драган Вуковић рекао је да је искључиво реч о комуникацијској вежби, како би се сагледала интероперативност војне и комуникацијске опреме између чланица НАТОа. Према његовим речима, у тој војној вежби неће бити тенкова, пуцања и покрета јединица. ■

Први хрватски контингент у мисији Кфора на Косову

Министарство одбране Републике Хрватске саопштило је да је први контингент војника упућен у мировну операцију Кфора на Косову. Контингент од 20 припадника оружаних снага Хрватске и два транспортна хеликоптера Ми-171 имаће задатак да превози људе и терет. Учествовањем у мисији Хрватска даје допринос стабилизацији стања на Косову и изградњи косовских државних установа, наводи се у саопштењу.

Слање хрватских снага у мировну операцију на Косову у складу је са хрватском безбедносном и спољном политиком, додаје се у саопштењу. Хрватски контингент (HRV-CON) послат је на Косово на основу одлуке Хрватског сабора о учествовању припадника оружаних снага у мировној операцији Кфора на Косову. ■

Довољно добровољаца за мировне мисије

Војска Црне Горе (ВЦГ) припрема 63 своја припадника за учешће у мировној мисији у Авганистану, где би, према ранијој најави, требало да буду упућени на јесен. То је довољан број за мировну мисију, изјавио је портпарол црногорског Министарства одбране Видак Латковић, поводом неких медијских информација да опада број добровољаца ВЦГ за мировну мисију Авганистану.

„Свакодневно имамо захтеве за укључивање нових добровољаца“, рекао је Латковић, који је оценио као „недобронамерне, паушалне и малициозне“ оцене о улози ВЦГ у остваривању међународних обавеза. Према његовим речима, нема никакве потребе да се повећава број припадника јединице за мировну мисију, која је, како је оценио, „високомотивисана и обучена“ за слање у Авганистан.

Латковић је подсетио да ће конкретну одлуку о слању јединице ВЦГ у Авганистан донети Скупштина Црне Горе. Након те одлуке, како је навео, приступиће се конкретивању свих питања у вези са учешћем те јединице у мировној мисији у Авганистану. ■

САД ће обезбедити војнике као помоћ мировним мисијама УН

Сједињене Америчке Државе су спремне да обезбеде више војних посматрача, полицијског и цивилног особља као помоћ мировним операцијама УН широм света, саопштила је америчка амбасадорка Сјузан Рајс. Рајсова је изјавила да ће администрација америчког председника Барака Обаме испитати начине да помогне мировне операције, укључујући и обуку мировњака, те обезбеђивање неопходне опреме и њеног транспорта.

Кроз своју *Иницијативу за глобалне мировне операције*, према речима америчке амбасадорке, САД већ обучавају 75.000 мировњака, а 49.000 их је распоређено у 20 мировних мисија широм света. Америка, међутим, не обезбеђује војнике за мировне снаге УН, што би значило да би амерички војници били под командом светске организације.

Али Рајсова је рекла да су САД „вољне да размотре директни допринос у виду више војних посматрача, војних официра, цивилне полиције и другог особља, укључујући и више жена у мировним операцијама УН“. Она је додала да ће приоритет САД бити да помогну у обезбеђивању додатног особља за заједничке снаге УН и Афричке уније у суданском региону Дарфуру, као и у Централноафричкој Републици, Чаду и Конгу, како би боље заштитили цивиле од физичког насиља. ■

Ситуација у Авганистану пуна изазова

Нови командант снага НАТОа у Европи, амерички адмирал Џејмс Ставридис, рекао је да ситуација у Авганистану остаје „пуна изазова“, али да Талибани и други побуњеници могу бити побеђени.

„Верујем да ћемо наставити са цивилно-војним приступом у Авганистану. Ситуација је пуна изазова, али је далеко од безнадежне, и надам се да ће наш приступ имати ефекта против побуњеника“, рекао је нови шеф западне војне алијансе за Европу.

Ставридис је, такође, навео да ће један од његових приоритета бити и побољшање односа са Русијом. Он је оценио да су конструктивни односи са Русијом суштински значајни за безбедност у Европи.

Ставридис је први морнарички официр који је заузео највише оперативно место у НАТОу. На нову функцију у Савезу дошао је са врховног места у Јужној команди, која управља војним операцијама САД у Латинској Америци и на Карибима. ■

Пише
Александар РАДИЋ

Црна Гора на путу у НАТО

Од првог тренутка постојања самосталне Црне Горе власти суседне државе су јасно и отворено рекле да будућност у безбедносном домену виде у НАТОу. У међувремену, сваки потез у одбрамбеној политици Црне Горе подразумевао је дугорочну амбицију пуноправног чланства. Под таквим захтевом спроведени су реорганизација оружаних снага, односно трансформација команди, јединица и установа, затим израда стратешких докумената, развој мреже представништва у иностранству и врло интензивна комуникација са НАТОом и са чланицама на билатералном нивоу.

Иза поступака професионалаца не стоји подршка становништва. Инсистирање противника владиних планова за евроатлантске интеграције да се о томе одлука доноси на референдуму, у свакој анализи тренутног расположења јавног мњења у Црној Гори представља блокаду приближавања Бриселу.

Наиме, подела становништва на два блока на референдуму о самосталности довела је готово до фото-финиша. Када је реч о чланству у НАТОу може се претпоставити да би готово сто процената оних који су на референдуму били против разбијања државне везе са Србијом поново заокружили „не“. Приде, знатан део радикалних присталица самосталности, такође не сматра да Црна Гора треба да буде чланица НАТОа.

Чини се извесним да ће, уз све препреке, у скоро време Црна Гора имати заставу пред седиштем НАТОа у Бриселу. Модел и термини придруживања биће флексибилни, али нема двоумице да ли ће влада Црне Горе наставити да води државу у НАТО. Она ће то учинити по сваку цену и зато ће наћи начина да обезбеди подршку гласача.

У Црној Гори су заиста уложили труда да би пратили све замршене бирократске процедуре. Треба имати у виду да су правила у НАТОа иста за све. И за државе са широком одбрамбеном структуром, малтене већом од броја становника читаве Црне Горе, и за државе са микривојскама. Од свих се јавно не тражи, али се подразумева да ће суделовати у мултинационалним мисијама. Ако желе чврсто савезништво са великим силама, онда се посебно цени учешће у подели крвавог посла ратника на некој од врућих тачака планете.

Црна Гора зато жели да референце потребне за придобијање савезника стекне и помоћу једног вода који ће са црногорском заставом на рамену маскирне униформе (са фенси шемом заснованом на узорку карте Црне Горе) патролирати на авганистанском ратишту. Узоре има на простору бивше државе Јужних Словена. Словенци су се придружили Кфору и приде неколико додатних терена са десет процената свих ефективна, што представља рекорд у НАТОу. Затим се хрватска војна полиција представила као најбољи амбасадор те државе у Авганистану. Маке-

донија се труди да одржи присуство контингента на оба главна ратишта света – у Ираку и Авганистану, а босанскохерцеговачки мултинационални контингент такође се налази у Ираку...

У Црној Гори су као најкорисније препознали учешће у ISAF-у, у тренутку када се то ратиште сматра за приоритет САД и свих савезника. За ISAF су предвидели вод од 40 припадника бригаде Копнене војске из Даниловграда, из наменски формиране чете за обуку и припреме учесника мултинационалних мисија.

Право искушење за Црну Гору представљаће суочавање са недостатком људства. Када се вод после уобичајене ротације од шест месеци врати кући, наредни ће већ бити на терену, али треба ротација тек треба да се придобије према моделу добровољног пријављивања, што је предуслов за одлазак у мисије. Војни хлеб је ионако тежак, али Војска Црне Горе као надокнаду може да пружи само неколико стотина евра месечно. Зато ће бити тешко обезбедити људе за сталне ротације, а када се једном уђе у игру, нико од партнера не жели да види да се неко диже од стола и одлази.

Наредна слабост јесу посебне америчко-црногорске везе, које су истовремено и један од главних стратешких адута за придруживање НАТОу, а затим и Европској унији. Америка је далеко, а на домаћем континенту врло се нерадо гледа на то што је званична Подгорица пристала да потпише неугодни члан 98, којим се прихвата обавеза да се амерички држављани не изручују сталном међународном кривичном суду овлашћеном за процесе у случају кршења међународног хуманитарног и ратног права.

Затим, у ЕУ се нерадо гледа на привилегован положај Американаца у обуци Војске Црне Горе. Пешадијски вод треба да борави у Авганистану у саставу немачког контингента, али обука и припреме поверени су америчкој приватној фирми MPRI, познатој по учешћу у припремама Хрватске за Олују и стварању „баланса“ снага у БиХ наоружавањем и обуком федералне оружане силе у време када се на њеном челу налазио, ових дана у вестима често помињани, генерал Атиф Дудаковић. Немци би радо да се сами побрину за припреме колега са којима ће заједно у акције.

Црна Гора зато бира мисије под вођством ЕУ. Поменути пешадијски вод од 40 људи, као и медицински тим од три члана, треба да буду под командом официра из ЕУ. То се такође односи и на планирано учешће три припадника Морнарице Црне Горе у мировној мисији Атланта, за заштиту бродова од пирата у Аденском заливу. Они ће бити укључени на један од ратних бродова са ознаком EU NAVFOR. ■

Инсистирање противника владиних планова за евроатлантске интеграције да се о томе одлука доноси на референдуму, у свакој анализи тренутног расположења јавног мњења у Црној Гори представља блокаду приближавања Бриселу

У ТРАГИЦИ СВЕТСКИХ РАТОВА

Колонизација српског народа, вољна и невољна, није престала ни после стварања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, прве заједничке државе балканских народа. Наставиће се она и после Другог светског рата, а трајаће и пола века доцније.

Иако су бројни ратови Аустрије са Турском изгубили карактер одбрамбених, а добили обележје освајачких, делимично су се изменили улога и значај Срба у њој. Њима је посвећивано све мање пажње, а раније стечена права и привилегије су смањивани. Сем што је укинута чувена Потиско-помориска војна граница средином 18. века, знатно су им сужена и аутономна права. Уместо политичке, остала им је само црквено-школска аутономија. На иницијативу Јована Хаџића, основана је Матица српска (1826), најзначајнија културна институција Срба у јужној Угарској, која није престала са радом до данашњих дана. Када је из Пеште премештена у Нови Сад (1864), тај град постао је културно средиште Срба на тим просторима.

■ Стварање Војводине

Потоња делатност Срба у моћној Хабзбуршкој монархији имала је за циљ да поврати политичку аутономију на широким просторима на којима су живели у већим и компактним масама у областима јужне Угарске, касније Војводине. Већ тада, они су били врло важан политички фактор у растућим супарничким односима Беча и Пеште. У таквим околностима, после Сабора у Темишвару 1790. године, Мајске скупштине 1848. и Благовештенског сабора 1861. године, Срби су, сем области „Војводине српске“, тражили унутрашњу самоуправу и њој одговарајуће органе власти – патријарха, војводе, скупштину, законодавство, суд, грб, заставу, равноправну употребу српског језика.

Немајући избора, Беч је, после сукоба са Мађарима у Револуцији 1848/49. године, био присиљен да попусти, па је посебним актом прогласио Војводство Србију и Тамишки Банат као посебну област, независну од Угарске. Но, Војводина је била кратког века (1849–1860) и ни изблиза није задовољила српске жеље и надања, понајвише због тога што је „убличена“ тако да Срби у њој нису били у већини.

Преуређењем Хабзбуршке монархије на дуалистичкој основи (оснивање Аустроугарске 1867. године), које је пропраћено Хрватско-угарском нагодбом (1868), није решено на задовољавајући начин ни хрватско, а камоли српско питање. За разлику од Срба у Војводини, Срби у Хрватској прихватили су „преуређење монархије“, након чега се осетио извесан политички и привредни напредак, а Загреб је од Новог Сада преузео улогу српског политичког центра у Аустроугарској. Почетком 20. века српске и хрватске демократске странке приближиле су своја политичка гледишта Ријечком и Задарском резолуцијом (1905) и успоставиле тзв. Српско-хрватску коалицију. У Хрватској је тиме ударен најстабилнији основ за будућу југословенску политику и државу.

■ Између две царевине

Средином и крајем 19. века на српском трону смењује се неколико владара из обе династије – Обреновића и Карађорђевића. За друге владавине кнеза Михаила (1860–1868), кад су се Обреновићи учврстили на престолу, Србија је знатно проширила свој утицај и изван свог етничког простора и постала стожер Балканског савеза, створеног с Црном Гором, Грчком, Румунијом и неким „политичким групама“ Бугара и Хрвата. Тиме се Србија афирмисала као предводник у борби против Турске, стекавши велики углед код балканских народа.

Владавина Милана Обреновића (1868–1889) спаја тај период с наредним (1878–1918), односно с временом независне грађанске државе, која се изборила за српско и југословенско уједињење. Устанак у Херцеговини и Босни (1875), не само да је увукао Србију и Црну Гору у рат с Турском, већ је изазвао велику „источну кризу“, у чије су се решавање уплеле велике силе. Берлинским миром (1878) Србији су признати независност и територијално проширење на југоистоку на четири округа (Нишки, Пиротски, Топлички и Врањски).

Разочаран у Русију, кнез Милан окренуо се Аустроугарској, склопивши с њом Тајну конвенцију (1881). Она га је прва признала за краља (1882). Формалним оснивањем трију политичких странака (Напредне, Ради-

ЗАЧЕЦИ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Нишком декларацијом (1914. године) Србија је прогласила свој ратни циљ – уједињење Срба, Хрвата и Словенаца, што је разрађено договором између Српске владе и Југословенског одбора на Крфу (1917. године).

Пробојем Солунског фронта (1918. године), српска војска кренула је у ослободилачки поход све до Алпа. Истовремено, уједињење са Србијом проглашавале су – Војводина 25. новембра и Црна Гора 16. новембра, да би 1. децембра 1918. регент Александар Карађорђевић свечано објавио настанак нове државе на Балкану – Краљевине Срба Хрвата и Словенаца, пошто су јој се придружили Срби, Хрвати и Словенци с подручја бивше Аустроугарске.

Стварањем Краљевине СХС, већина Јужних Словена била је, први пут после доласка на Балкан, у једној држави.

УСТАШКИ ТЕРОР У НДХ

У најдубљој свести српског народа остало је страдање од хрватско-муслиманских усташа. Вероватно се никада неће сазнати колико је Срба и припадника других народа убијено на територији НДХ. Само у Јасеновцу, најстрашнијем у мноштву концентрационих логора на подручју НДХ, усташе су побиле неколико стотина хиљада људи. У Енциклопедији Лексикографског завода уведено је да је у Јасеновцу, на најсвирилији начин, убијено од 500.000 до 600.000 људи. Професор др Србољуб Живановић, који је учествовао у откопавању и истраживању стратишта Јасеновац, тврди да је у Јасеновцу и Доњој Градини „убијено више од 700.000 Срба, око 80.000 Рома и више од 23.000 Јевреја“.

калне и Либералне), политички живот у Србији није се више могао одвијати по Уставу из 1869. године, па је 1888. донет нови устав, који је омогућио парламентарну владавину.

Нововековни српски владари долазили су на престо врло млади, сем краља Петра Првог (1903–1921). Он је у иностранству сачекао да се врати Устав из 1888. године (уз мање измене) да би на њему положио заклетву и држао се његових начела током целе владавине. Пошто је издржала веома тежак Царински рат с Аустроугарском (1906–1911), Србија је још једном окупила балканске државе у савез и рат против Турске, уз прећутни благослов Русије.

У Првом балканском рату (1912) Турска је поражена од Србије на Куманову и Битољу, Црногорци су освојили Скадар, а Бугари Једрене. Ослободивши Вардарску Македонију и присајединивши је себи, Србија је скоро удвостручила државну територију.

■ На помолу биолошка катастрофа

Успеси српске војске у балканским ратовима будили су српски дух и понос код сународника у Аустроугарској, као ниједан догађај до тог времена. Влада у Бечу није мировала. Одговорила је укидањем црквено-школске аутономије Србима у јужној Угарској. Долазак престолонаследника Фердинанда у Сарајево, на маневре заказане на највећи српски прозник – Видовдан, доживљен је као гест провокације усмерене против српских националних осећања и интереса. Пуцњи Гаврила Принципа (1894–1918) довели су затегнуте аустроугарско-српске односе до усијања, па је Аустроугарска убрзо објавила рат Србији.

Из Првог светског рата Србија је изашла с огромним губицима – око 1.244.000 људи (842.000 цивила и 402.000 војника), односно 28 одсто целокупног становништва, уз материјалну штету од око шест милијарди златних франака. Од те демографске катастрофе Србија се није опоравила, а већ у Другом светском рату, само две деценије касније, српски народ доживљава исту трагичну судбину, с још већим губицима. У првој половини 20. века биолошка катастрофа Срба била је на помолу.

Други светски рат био је најтежи и најстрашнији период у историји Срба у Хрватској. Тада је створена вештачка, привремена НДХ, омеђена далеко изван њених „повијесних“ и етничких граница. Већ тада је отворено тзв. „хрватско питање“ на Балкану. У тој на-казној држави, грађанима ниже реда проглашавани су Срби, Јевреји и Цигани, над којима је извршен масовни геноцид, па се она претворила у велику гробницу српског народа западних крајева. Министар просвете Владе Хрватске Миле Будак, 22. јула 1942, изјавио је: „Један дио Срба ћемо побити, други раселити, а остале ћемо превести у католичку вјеру и претворити у Хрвате“.

Усташки терор изазвао је нови велики егзодус Срба. Овог пута са запада на исток. Знатан број њих бежао је из Лике, Баније, Кордуна, северне Далмације, Босне и Херцеговине, а покрети су били усмерени према Војводини и централном делу Србије. Миграциони процес настављен је и после ослобођења државе, (о)смишљеном колонизацијом Срба у Војводину („влакови“ без возног реда), када је дошло до великог смањивања броја Срба у Далмацији, Лици, Банији и Кордуни. С друге стране, досељавањем Хрвата у источну Славонију, западни Срем и Барању, промењена је национална структура становништва у тим крајевима у корист Хрвата. Иначе, Барања је тек 1945. године, први пут у историји, „уклопљена“ у Хрватску.

Ка конфедерацији и разбијању Југославије

Из Другог светског рата Југославија је изашла територијално увећана и с потпуно измењеним друштвеним уређењем – поставши најпре народна, а потом социјалистичка република. За све време њеног постојања, с учесталим променама уставних и законских норми, карактерисало ју је федералитичко уређење, са шест република. Сем у Словенији, Срби су живели у свим осталим републикама – државама, па је то била једна од најчвршћих спона државног јединства.

У даљем федерализовању државе, у Србији су издвојене две покрајине – Космет и Војводина, које су, с временом, стекле створни, али не и формални статус федералне јединице, па су Срби, убрзо, били разједињени и територијално и економски и духовно и нацио-

Матица српска у Новом Саду

ПОСЛЕДИЦЕ ХРВАТСКЕ „ОЛУЈЕ“

„Олуја“ је са вековних огњишта прогнала више од 150.000 Срба. Према истраживању др Светозара Ливаде из Загреба, експерта Уједињених нација, на простору РСК убијено је 1.950, а у Западној Босни 655 Срба, уз 3.700 несталих у РСК. Уништено је 24.752 кућа, 12.341 домаћинских објеката, 182 радничких домова, 87 цркава, 181 гробала, 113 водовода, 96 трафостаница, 167 индустријских погона, 410 занатских радњи, 211 крчми, 3.200 споменика културе и много других објеката.

Монструозни погроми, започети 1941. године, настављени су пола века касније. Тотално истребљење Срба у Хрватској проведено је уништавањем њихових националних вредности као што су – традиције, обичаји, вера, културно-историјско наслеђе, имовина и др. Требало је избрисати из памћења трагове вишевековног живота Срба на тим просторима.

СРБИ ОСМАНЛИЈЕ

Иако је брига балканских држава о судбини хришћана на подручјима под Турцима, односно Србије и Црне Горе о Србима у Босни и Македонији, била знатно појачана отварањем конзулата, пружањем помоћи школама и манастирима, њихов положај није се битно поправио. Исељавање српског становништва с простора Старе Србије у Краљевину Србију није престајало.

Кад су Младотурци вратили уставни поредак Царству, Срби су почели национално и политичко организовање (1908), а за средиште су одабрали Скопље, некадашњу српску престоницу. Да би могли политички да делују, пристали су и на необично име – Срби Османлије. Да би заштитила српско становништво у тим крајевима од арбанашких насиља и бугарских четничких активности, Србија је принуђена да преко границе упућује оружане чете и оружје. Напокон, слободу ће донети српска војска 1912. године, после победе у Првом балканском рату.

У другој половини 19. века учестили су немири и у Босни и Херцеговини, где је устанак од 1875–1878. године изазвао тзв. „велику источну кризу“ и ослободилачке ратове Србије, Црне Горе и Русије. Исход је за Србе био сасвим неочекиван. Уместо жељеног уједињења са српским кнежевинама, ту провинцију Турске Европа је, одлукама Берлинског конгреса, предала на управу Аустроугарској, која ју је прво окупирала (1878), а потом и анектирала (1908), уз велико опирање српског и муслиманског становништва и српских кнежевина.

Девет година после бомбардовања СРЈ, 17. фебруара 2008, косовски Албанци прогласили су независност, етнички готово „чистог“, Косова од Србије, натеравши светску организацију да се замисли над својим дотадашњим одлукама, а преостале Србе на још један мукотрпан пут ка уједињењу. ■

(Крај)

Ауто-рели

МЕМОРИЈАЛ ХЕРОЈА ТЕПИЋА 2009

У жељи да отргне од заборава светао лик народног хероја Милана Тепића, Официрски ауто-мото спортски клуб Београд организује 6. АУТО-РЕЛИ „МЕМОРИЈАЛ ХЕРОЈА ТЕПИЋА“, који ће се у суботу, 26. септембра 2009. године, возити од Београда до Моровића. На итинереру дугом око 100 км такмичари ће имати један испит тачности и два испита спретности, решаваће тест из познавања саобраћаја и животног пута хероја Тепића, а посетиће и Спомен-парк „Сремски фронт“ у Шиду.

Организатор ће свакој посади обезбедити по (најмање) 10 литара горива.

На свечаности поводом проглашења победника, председник Организационог одбора бригадни генерал др Данко Јовановић уручиће два „Златна кључа“ угледним привредницима Макси Ђукићу и Мирољубу Ђурчићу – за њихов допринос развоју аматерског ауто-мото спорта. ■

ПРИЈАВА

Презиме и име возача _____

Јединствен матични број (ЈМБ) возача _____

Адреса и поштански број места боравка _____

Телефони: фиксни _____ мобилни _____

Марка возила _____

Запремина мотора _____ ccm

НАПОМЕНА: Читко исписану пријаву послати најкасније до 15. септембра 2009, на адресу: Редакција магазина „ОДБРАНА“ (уз назнаку „За рели“), 11000 Београд, Браће Југовића 19. Потписивањем ове пријаве изјављујем да ћу возити на сопствену одговорност и да ћу се у свему придржавати Закона о безбедности саобраћаја на путевима. Контакт телефони: 063/7086-145 и 064/1940-663.

Потпис такмичара _____

Почетком 20. века Србија је, градећи модерно друштво и војску, увела многе савремене тековине, укључујући и авијацију. У то време штампа је писала о ваздухопловству, војни врх размишљао о школовању стручњака, а набављени су и први балони и опрема. Европски авијатичари приказивали су у Београду различите летеће справе. Србија је 1912. године у Француској школовала шест пилота, међу њима и наредника Михајла Петровића. Набавила је прве авионе и крајем те године формирала војно ваздухопловство. Тако се нашла међу 15 држава света које су имале ваздухопловство, а била је пета земља која га је користила за војне сврхе.

Н а р е д н и к М и х П р в е н а ц

Ове године обележава се 125 година од рођења првенца српске војне авијације, пилота наредника Михајла Петровића. Рођен је у селу Влакча код Крагујевца, 14. јуна 1884. године. Основну школу завршио је у родном селу, са одличним успехом. Огромна енергија младог Михајла, тасалог на брдима испод Рудника, сиромаштво и жеља да се даље школује одвели су га у свет. Најпре у Војнозанатску школу у Крагујевцу, коју разочаран напушта, после пете године школовања. Накратко се запошљава у Београду, а потом одлази у Русију, како би завршио неку техничку или војну школу. Оштра руска зима осујетила је његове жеље. Разболео се и вратио у Србију.

После повратка, 1903. године, уписао је Артиљеријско-подофицерску школу у Крагујевцу, коју је завршио као први у класи 1905. године. У чину артиљеријског поднаредника, а касније и наредника, службовао је у Нишу, Крагујевцу и Београду. Био је човек широких погледа, жељан знања, правичан и строг. Стално се усавршавао, образовао, много читао, сликао и писао поезију. Његову пажњу, ипак, посебно је пленила авијација. Припремао је испит за официрски чин. У то време, 1910. и 1911. године, у Београд су долазили многи европски авијатичари да прикажу летеће справе – аероплане – Симон, Маслеников, Русијан, Чермак... Посматрајући их, Михајло је био одушевљен, и схватио да би га управо то могло потпуно испунити. Од пилота се тражила одважност, рад, знање, упорност, а управо он је то имао.

У чин наредника унапређен је 1910. године. Почетком 1912. године, на конкурс за пилоте, међу бројним кандидатима, према строгим интелектуалним и здравственим критеријумима, изабран је Михајло Петровић.

■ Први летови

Отишао је у Француску на школовање, где је крајем маја 1912. године распоређен у пилотску школу *Фармана*, која се налазила у градићу Етамп, код Париза. Инструктори су запазили његов дар за летење. Чувени француски пилот Броден, који је пратио прве Петровићеве летове, рекао је за њега да ће „бити ас, јер је миран и презире смрт“.

Двадесетак дана обуке било је довољно да Михајло Петровић начини први самостални лет. Тај догађај привукао је изузетну медијску пажњу, па је дописник листа „Фигаро“ из Париза, који је и сам присуствовао лету, написао велику репортажу о „неустрашивом и дивљења достојном лету српског сержанта“.

Крајем јуна Михајло је испунио све услове, тако да је 22. и 23. јула положио испите за дозволу пилота. Постао је први српски пилот

Дан сећања

У селу Влакча основано је Завичајно друштво „Михајло Петровић“ како би сачувало сећање на првенца српске авијације. Друштво је, уз помоћ ваздухопловних ентузијаста и организација, а од 2009. године и уз подршку општине Крагујевац, установило дан сећања на Михајла Петровића. Има и своју Интернет страницу – www.vlakca.org.

Михајло Петровић, сем натписа и слике на породичној гробници на Новом гробљу у Београду и скромне спомен-плоче на родној кући, која је постављена још 1952. године, нема другог спомен-обележја.

а ј л о П е т р о в и ћ

српске авијације

са дипломом, а о његовом таленту говоре чињеница да је звање пилота добио месец пре осталих српских питомаца. Његова пилотска диплома *FAI* (Међународне ваздухопловне федерације) носи број 979, из јуна 1912. године.

После повратка у Србију, у време када је почео Први балкански рат, наредник Петровић је са осталим ваздухопловцима укључен у припреме ратних дејстава. Први је у Србији 10. децембра 1912. године летео на једном од набављених авиона. У току јануара 1913. године летео је на аеродрому *Трупаљско поље*, код Ниша. Те међу се припремао се за предстојеће борбене летове на авиону „фарман-20“, који је био тежак за летење. Михајло је, међутим, био упоран и успео је да га украти. Зато је познати француски авијатичар Жил Ведрин у њему видео будућег великог и славног ваздухопловног аса.

Родна кућа Михајла Петровића у селу Влакча

■ Пад код Скадра

У саставу Приморског аеропланског одреда наредник Петровић отишао је на аеродром *Барбалуши* код Скадра. Погинуо је извршавајући борбени задатак 20. марта 1913. године. Јак удар ве-

тра преврнуо је његов авион, а он је испao из ваздухоплова, јер се покидао ремен којим је био везан за седиште. Пао је у близини летишта код села Бабе. Висиномер на апарату показивао је 1.234 метра. Казаљка на ручном сату пилота зауставила се на 9.45. Тако је први српски пилот постао и прва жртва српског војног ваздухопловства, а други у свету, јер у то време пилоти нису носили падобране.

Наредник Михајло Петровић сахрањен је код цркве у селу Барбалуши 21. марта 1913. године. После балканских ратова, априла 1914. године, његови посмртни остаци пренети су на Цетиње. Залагањем Михајловог брата, артиљеријског потпуковника Живана Петровића, 1. октобра 1931. његови посмртни остаци пренети су у Београд и сахрањени у породичну гробницу, уз војне почасте. На родној кући постављена је спомен-плоча, али никада није реализована идеја да се његов дом претвори у музеј.

Трагични удес код Скадра прекинуо је сјајну летачку каријеру првог српског пилота. Музеј ваздухопловства на београдском аеродрому „Никола Тесла“ поседује, захваљујући Михајловом брату Живану, богату меморијалну збирку Михајла Петровића. Она садржи 76 појединачних предмета, а међу

њима су качет, који је купио у Француској, ручни часовник, штоперница, цемпер који је носио приликом летења, оригиналне фотографије, визиткарте, пост-карте са његовим ликом, писма, песме које је писао, копије пилотских диплома, сведочанства, књиге, часописи...

На годишњицу Михајлове погибије, и на сваки авијатичарски празник, окупљају се ваздухопловци око Михајлове хумке на Новом гробљу у Београду, а од 2008. године и крај његове родне куће. Наредник Петровић остао је легенда и симбол времена у коме је Србија, мала и сиромашна, у много чему заостала земља, у ваздухопловству ишла у корак са „великим светом“.

Златомир ГРУЈИЋ

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1–15. август

Православни

- 2. август** – Свети пророк Илија – Илиндан
4. август – Света Марија Магдалена – Блага Марија
8. август – Преподобна мученица Параскева-Петка;
 Свети Сава Трећи, архиепископ српски
9. август – Свети великомученик Пантелејмон; свети
 Климент Охридски
12. август – Преподобна мати Ангелина Српска
14. август – Свети мученик Макавеји (Почетак поста)

Римокатолички

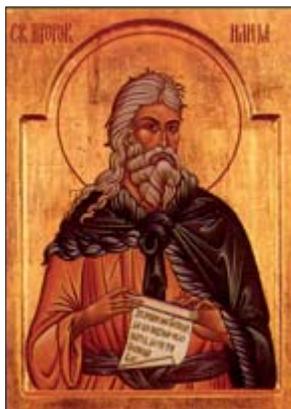
- 15. август** – Узнесење Блажене Дјевице Марије
 – Велика Госпа

Исламски

- 1. август** – Месец Шабан (1430.)

СВЕТИ ПРОРОК ИЛИЈА

Свети пророк Илија, боговидац и чудотворац, родом је из племена Аронова из града Тесвита, због чега се зове још Тесвићанин. Када се родио, његов отац Савах видео је око њега анђеле који га повијају огњем и хране пламеном, што је било знамење његовог пламеног карактера и силе огњене. Младост је провео у дубоким размишљањима и молитви често потпуно сам у пустињи.

У то време јеврејско царство било је подељено на два дела: једно са престоницом у Јерусалиму, а друго у Самарији. Свети пророк Илија се ту сукобио са са израиљским царем Ахавом и његовом опасном женом Језавељом. Они су се клањали идолима и окретали народ од вере. Великим чудесима Илија је доказао силу и власт Божију. Затворио је небо и киша није падала три и по године, а огњем са неба запалио је жртву у дому своме. Потом је молитвом послао кишу на земљу, чудесно умножио брашно и уље у кући удовице Сарепти и васкрсао јој умрлог сина. Цару Ахаву и његовој жени прорекао је ружну смрт што им се и догодило. Са Богом је разговарао на Хориву и чуо му глас. Пред смрт је узео наследника у пророчком звању Јелисија и, најзад, отишао на небо у огњеним колима са огњеним коњима. ■

ВЕЛИКА ГОСПА

Слави се у Католичкој цркви 15. августа. Тог дана се велики број верника окупља у маријанским светилиштима широм света (Лурд, Фатима, Ченстохова, Марија Бистрица, Сињ, Трсат, Текије, Алмаш, Међугорје...) и црквама које су Њој посвећене.

Та светковина има своје почетке већ у првим вековима Цркве. Маријино Узнесење на небо, као од Бога објављену истину која има своје утемељење у Светом писму, непрекинуто предању Цркве и живој вери хришћана, свечано је 1. новембра 1950. године, у заједништву с читавом Црквом, као став вере прогласио папа Пије XII. ■

РАЗМИШЉАЊА О СТВАРИМА ОБИЧНИМ

О САВЕСТИ

Тостоји старинско предање. У великој држави живео је добри краљ. Једанпут, у студено зимско вече, када је олуја заклањала поглед и ветар наносио сметове, он на путу угледа промрзлог просјака. Њему се срце стеже и, не размишљајући, скину свој топли огртач и огрну несрећника. „Хајдемо“, рече му, подигавши га на ноге – „у мојој земљи наћи ће се и за тебе срце које воли“...

Тако се јавља савест у људској души – често неочекивано, али недовољно и власно. Не прозбори се никаква реч, нема никакве наредбе. У свести нема ни просуђивања, ни објашњења. Савест овладава нашим срцем и нашом вољом у безречној тишини. Њену појаву могуће је упоредити са подземним откуцајем кроз који нагрне увек присутна, али скривена сила. А речи и мисли се буре у нама тек касније, при покушају да се дешени поступак опише и објасни.

У том часу, када савест овлада нашом душом, у нама се неретко буди осећање као да се нешто изнутра пробудило или устало – некаква посебна снага, која је, очито, дуго дремала и одједном се осврнула и власно отворила... Та снага живела је у мени, али је, некако, нисам сматрао „својом“, и нисам је укључивао у „себе“. Ако бих је описао, морао бих рећи: „Не знам откуда је настала, али не могу рећи да ми је сасвим туђа, да је у мени пострањарка“. Као да се скривала негде у мени самоме, али никада нисам мислио да се може показати тако јаким и испољити се тако како се испољила. Она ми се чинила једноставном могућношћу и одједном се показала неопходном. Она је била као неки далеки зов и одједном се открило да је то ветар и бура... Била је слична извору чисте воде који се пробијао из дубине, и одједном се претворила у разливену, свенатапајућу бујицу... Понекад ми се чинило да то није сила, већ једна животносна слабост, и одједном је дошао час њене превласти. Не једном сам помислио да је прелепа, али неостварива „машта“ о земаљском савршенству, и одједном је та машта постала животоодређујућа сила...

Зар је човеку дато да изађе из своје коже и потискује у себи здрав инстинкт самоодржања?“... Али ако сам макар једанпут искусио саветан чин – откриће се дубоке промене. Све раније сумње и скептичка питања отпадају: нема више ни порицања, ни ироније. Ја знам да је савесни чин могућ, зато што сам га преживео у стварности. Истина, ја не знам да ли ће се то поклопити, када и при каквим околностима? Али ко може да ме спречи – да своје делање приведем савести по сопственој иницијативи? Зашто морам мислити да се она неће одазвати на мој позив? А када се одазове, могу слободно и радосно да се предам њеном позиву... Све је то у мојој власти, све ће се то одиграти у мом унутрашњем свету... Мени је потребно једино да знам на који начин је то нај-

боље учинити, да не бих заменио глас савести и упао у илузију, у грешку и самообману...

Пре свега треба одложити свако теоретско умовање, јер оно за собом неизоставно доноси форму идеје, просуђивања, анализе, синтезе и одева све то у појмове и речи. Све је то непотребно, јер акт савест није акт речитог мишљења, он није теорија, није доктрина, није максима, није закон и није норма. Не треба ништа измишљати; не треба размишљати и довијати се; не треба тежити некаквом „свеопштем законодавству“, не треба ништа предвиђати. Треба чекати емоционалновољни подземни откуцај.

Не треба такође писати о томе шта би било „корисније“ од свега, или „смисленије“ од свега; та питања се решавају животним искуством, посматрањем и расуђивањем. Тим пре не треба постављати питање о „пријатности“, „удобности“, „повољности“, „паметном поступку“, итд.

Све то нема никакве везе са савесним чином. Треба тражити најбоље, природно-најбоље, и при том не „најбоље по мени“, већ „одиста најбоље“. Верујући Хришћанин тражи „хришћанско најбоље“ и „савршено пред Лицом Христа Спаситеља“.

И још једна ствар: ово питање треба поставити не теоретски, не зато да би се дознала и сазнала истина, да бисмо је формулисали и доказали – то би било философско разматрање. Размишљање и теоретисање. Питање треба да буде постављено практично – да би се делало, поступало, остварило. А будући да је сваки практичан-животни случај непоновљив, јединствен у својој врсти, треба тражити не заједничко правило, већ сопствене путоказе ради личног поступања у датом конкретном животном случају.

Дакле, без икаквих претходних одлука, без икаквих исприка, „услова“, узмицања и „резерви“, поступићу онакав какав јесам, пред лицем савести – с циљем да у датом конкретном тренутку мога личног живота, „сад“ и „овде“ – послушам њен глас, предам се њеном зову и извршим чин из дубине мога срца; питам се како да поступим да бих, сад и овде, остварио оно хришћански најбоље пред Лицом Христа Спаситеља?...

Питам то питање – и спуштам га у отворену дубину мога срца. И живот тече даље. Тада ће се жељено остварити само. Увели срце ће се пробудити и ... краљевски огртач ће огрејати рамена просјакова...

Краљевски огртач?... Да, јер то сам ја, са својим увелим срцем и учмалом ћуди, био сличан просјаку који је седео крај путева живота, завејан међавом свакодневних брига и рачуна. То је мене Господ пронашао залеђеног и полумртвог; и смиловао ми се, огрнуо ме Својим огртачем као сјајем, као љубављу, као откривењем. У чину савест, човек преузима од Бога откривење, љубав и сјај новог живота. ■

Иван А. ИЉИН

Из књиге „Појуће срце“, Светигора, Цетиње 1998.

ДОГОДИЛО СЕ...

2. август

Дан авијације Војске Србије. Обележава се у знак сећања на дан када је 1893. потписано наређење о успостављању ваздухопловних одељења. Било је предвиђено да ове прве ваздухопловне јединице у српској војсци буду придодате свакој постојећој дивизији. До 1941. године овај дан слављен је као Дан ваздухопловства.

2. август

Свети Илија. У Кнежевини Србији слава Управе стратегијских барутана.

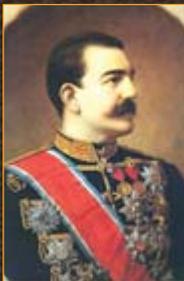
6. август 1915.

Поринућем првог српског ратног брода „Јадар“ на Чукарици почео је развој речних јединица српске војске. У Војсци Србије овој датум се обележава као Дан речних јединица и Дан Речне флотиле.

7. август 1951.

У Вашингтону је почела са радом техничка конференција о питањима војне помоћи Југославији. Југословенску петнаесточлану делегацију предводили су генерали Миле Килибарда и Милош Шумоња. Америчку војну делегацију предводио је бригадни генерал Олмстед.

10. август

У војсци Краљевине Србије дан 5. пешадијског активног пука „Краљ Милан“, дан рођења краља Милана.

11. август

У Краљевини Србији слава Шестог пешадијског пука – успомена на дан победе на Шуматовцу 1876. године.

12. август 1944.

У Напуљу почео дводневни састанак између председника владе Велике Британије Винстона Черчила и врховног команданта НОВ и ПОЈ Јосипа Броза Тита. Черчил је у току ноћи

12. августа упутио Титу меморандум у коме се наводи да влада Велике Британије жели да види јединствену југословенску владу у којој су заступљени сви Југословени који се боре против непријатеља.

13. август 1940.

Немачка авијација извршила напад на ваздухопловне базе у Великој Британији. Тиме је почела прва етапа ваздушне битке над Великом Британијом.

14. август 1945.

Јапанска влада усвојила савезничке услове за безусловну капитулацију.

14. август 1920.

Потписан војни савез између Југославије и Чехословачке.

**МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ**

Управа за кадрове

р а с п и с у ј е

ЈАВНИ КОНКУРС

за пријем лица из грађанства у Војномедицинску академију у својству волонтера ради обављања приправничког стажа, у трајању од 6 (шест) месеци:

- 30 (тридесет) доктора медицине, ВСС,
- 12 (дванаест) виших физиотерапеута, ВШС,
- 3 (три) виша радна терапеута, ВШС,
- 20 (двадесет) виших медицинских сестара – општи смер, ВШС,
- 20 (двадесет) виших радиолошких техничара, ВШС,
- 8 (осам) виших санитарно-еколошких техничара, ВШС,
- 4 (четири) виша нутрициониста-дијететичара, ВШС,
- 6 (шест) виших зубних техничара, ВШС,
- 5 (пет) виших стоматолошких техничара, ВШС,
- 5 (пет) виших лабораторијских техничара, ВШС,
- 8 (осам) физиотерапеутских техничара, ССС,
- 12 (дванаест) фармацеутских техничара, ССС,
- 50 (педесет) медицинских техничара – општи смер, ССС,
- 5 (пет) гинеколошко-акушерских сестара, ССС,
- 5 (пет) педијатријских сестара, ССС,
- 6 (шест) санитарно-еколошких техничара, ССС,
- 6 (шест) зубних техничара, ССС,
- 5 (пет) стоматолошких техничара, ССС,
- 10 (десет) лабораторијских техничара, ССС.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да је кандидат држављанин Републике Србије;
- да је здравствено способан за рад у Војсци Србије;
- да кандидат није осуђиван за кривично дело на безусловну казну од најмање шест месеци и да се против њега не води кривични поступак за кривично дело за које се гони по службеној дужности;

– да се кандидат налази у евиденцији незапослених лица у Националној служби за запошљавање.

Молбу са траженим прилозима доставити на адресу: Војномедицинска академија, Црно-травска 17, са назнаком „за конкурс“ или лично деловодству Војномедицинске академије, 5. етажа.

Предност имају војни стипендисти.

Уз молбу се прилажу:

- уверење о држављанству (не старије од шест месеци),
- извод из матичне књиге рођених (не старији од шест месеци),
- уверење да није осуђиван и да се против њега не води кривични поступак (не старије од шест месеци),
- лекарско уверење (не старије од шест месеци),
- извод из евиденције незапослених лица (не старији од шест месеци),
- оверена фотокопија дипломе о завршеној школи и кратка биографија,
- оверена фотокопија решења о војном стипендирању (за војне стипендисте).

Непотпуне и неблаговремено достављене молбе неће бити разматране.

Одлуку о избору кандидата донеће надлежни старешина и иста ће, у законском року, писаним путем бити достављена свим учесницима јавног конкурса.

Оглас остаје отворен 15 (петнаест) дана од дана објављивања, а за олашана места која не буду попуњена у наведеном року – до њихове попуње. ■

ВОЈНОМЕДИЦИНСКА АКАДЕМИЈА

Исправка Конкурса

Текст конкурса за избор и реизбор лица у наставничка и сарадничка звања Војномедицинске академије, објављен у магазину „Одбрана“ од 15. јула 2009. године мења се у делу „Услови конкурса“.

Уместо: „На конкурс се могу јавити професионална војна лица на служби...“, треба да стоји: „На конкурс се могу јавити професионални припадници Војске Србије на служби...“. ■

МАЛИ ОГЛАС

42. класа Војне академије КоВ и 36. класа АРЈ ПВО Рајловца свечано ће обележити 20 година од завршетка школовања 3. октобра 2009. године. Свечаност почиње у 11 часова на Војној академији.

За све информације контактирати следећа лица:

- Јадранко Јукић, моб. 064/2908-141; в. локал 40-359; кућни 013/516-285
- Данко Штрбац, моб. 064/1379-626; в. локал 23-315
- Петар Латковић, моб. 064/8329-357; в. локал 29-910, petar.latkovic@vs.rs
- Драган Стојаковић, моб. 064/1423-256; в. локал 29-932
- Саша Недељковић, моб. 063/1808-921, в. локал 20-737

36. класа смера АРЈ ПВО из Рајловца:

- Томасовић Вјекослав, моб. 063/814-8784, в. локал 33-724, tomasovic@sezampro.yu ■

БИЦИКЛИ И СКУТЕРИ

БЕЗ УЧЕШЋА
ЖИРАНАТА
ЧЕКОВА
КАМАТА

ПРОДАЈА НА РАТЕ
ЗА ПРИПАДНИКЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
ПУТЕМ
АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ

- КАЦИГЕ, РЕЗЕРВНИ ДЕЛОВИ, ПРАТЕЋА ОПРЕМА
- АУТОМОБИЛСКЕ ГУМЕ, АКУМУЛАТОРИ, МОТОРНА УЉА...
- АУТО-ДЕЛОВИ ЗА СВА ВОЗИЛА
- АУТО-КОЗМЕТИКА И ОПРЕМА, АЛУ-ФЕЛНЕ, КРОВНИ НОСАЧИ...
- КОСИЛИЦЕ, ТРИМЕРИ, МОТОРНЕ ТЕСТЕРЕ
- ЕЛЕКТРИЧНИ РУЧНИ АЛАТ
- ФИТНЕС ОПРЕМА, КУЋНА ТЕРЕТАНА, ТЕГОВИ...

Напомена:

- образце административне забране достављамо поштом
- могућа организована испорука по договору

КОТИК д.о.о.

Панчево, Жарка Зрењанина 14

Телефони : 013/ 344 - 321, 063/ 370 - 138

Телефакс : 013/ 345 - 930

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Сектор за људске ресурсе

Управа за кадрове

Обавештавамо стабмене интересенте да је Одељену за стабмене послове поред раније пријављено **37** пријављено још **28** станова у закуп у подели по структурама и гарнизонима-местима:

БЕОГРАД: један двособан стан;

БОСИЛЕГРАД: један двособан стан у с. Доње Тламино;

ПИРОТ: два једнособна и три двособна стана у с. Височка Ржана; **један** двособан стан у с. Топли До;

ДИМИТРОВГРАД: два двособна стана у с. Доња Невља; **један** двособан стан у с. Смиловци;

КЊАЖЕВАЦ: један једнособан и један двособан стан у с. Равно Бучије; **један** једнособан и један двособан стан у с. Ново Корито; **један** једнособан и два двособна стана у с. Алдиноц;

НЕГОТИН: један двособан стан у с. Рајач; **један** двособан стан у с. Браћевац; **ЗАЈЕЧАР:** један двособан стан у с. Халово; **један** двособан стан у с. Градсково; **један** двособан стан у с. Мали Јасеновац;

СУРДУЛИЦА: два једнособна стана у с. Божица; **један** једнособан и један двособан стан у с. Стрезимировци и један двособан стан у с. Колна (СО Црна Трава).

Претход свих расположивих станова за расподелу дат је у прилогу. Право на доделу предње наведених станова имају лица без стана која остварују право на доделу стана у закуп на неодређено време, сагласно одредбама Правилника о решавању стабмених питања у Министарству одбране (СВЛ бр. 38/05, 16/08 и 26/08-у даљем тексту: Правилник).

У смислу члана 19. став 1. Правилника, лицу из члана 2. овог правилника може се дати у закуп и стан мањи од стана који му припада по одредбама члана 18. овог правилника, ако се са тим писано сагласи.

Лица која желе прихватити доделу структурно мањег стана, **треба да дају писану изјаву**, оверену у јединици-установи у којој су на служби, а пензионисана лица оверену у општини или суду, **да се одрчу** доделе структурно припадајућег стана и прихватају доделу структурно мањег стана, као коначног решења свог стабменог питања. У датој изјави лица треба да се **децидно изјасне за структуру стана који прихватају, јер непрецизане изјаве неће бити узете у разматрање.**

Сви станови који су дати у приказаном прегледу (пријављени станови и станови за чију доделу није било кандидата по претходним одлукама) као и станови који се у међувремену још пријаве, биће подељени по одлуци надлежног руководиоца, са пресеком стана на дан **14.08.2009. године**, тако да ће се у разматрање узети само изјаве дате закључно са датумом пресека стана из одлуке.

Напомињемо да су стабмени интересенти **у обавези да доставе (уколико претходно нису доставили) доказе надлежном органу** који се односе на њихов стабмени статус (право на поврат станова у отцепљеним републикама, признавање болести по налозу Више војно лекарске комисије и пребивалиште за носиоца права и чланове његовог породичног домаћинства, пореско задужење за стан-кућу за носиоца права и чланове његовог породичног домаћинства), **јер ће се у супротном њихови захтеви за решавање стабменог питања сматрати непотпуним и неће бити разматрани.**

ПРЕГЛЕД РАСПОЛОЖИВИХ СТАНОВА У ЗАКУП НА НЕОДРЕЂЕНО ВРЕМЕ ЗА РАСПОДЕЛУ

28.07.2009

Р.бр.	ГАРНИЗОН	СТРУКТУРА СТАНА									СВЕГА
		0,5	1,0	1,5	2,0	2,5	3,0	3,5	4,0		
1	БЕОГРАД	4	4	1	5	2	1	1		18	
2	БАЧКА ТОПОЛА	1	1							2	
3	БОСИЛЕГРАД				1					1	
4	БРАЊЕ	1	1							2	
5	ВЕЛИКА ПЛАНА				1					1	
6	ВРШАЦ				1					1	
7	ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ	1								1	
8	ДИМИТРОВГРАД				3					3	
9	БУПРЧА	1								1	
10	ЗАЈЕЧАР			1	3					4	
11	ЗРЕЊАНИН			1						1	
12	КРАЉЕВО	1								1	
13	КРАГУЈЕВАЦ	1								1	
14	КРУШЕВАЦ				1					1	
15	КУРШУМЛИЈА				1					1	
16	КЊАЖЕВАЦ			3	4					7	
17	ЛЕСКОВАЦ	1								1	
18	НЕГОТИН				2					2	
19	НИШ	1			1					2	
20	НОВИ САД						1			1	
21	РАШКА	1								1	
22	ПИРОТ			2	4					6	
23	СРЕМСКА МИТРОВИЦА				1					1	
24	СУРДУЛИЦА			3	2					5	
УКУПНО		13	15	2	29	1	3	1	1	65	

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА „ВЕЧНО ЗЕЛЕНА”

Андерсен – Дифрен,
Берлин, 1852.

1. e4 e5 2. Сф3 Сц6 3. Лц4 Лц5
4. б4

Евансов гамбит је признато отварање, којим бели жртвује пешака за иницијативу, што га и обавезује.

4...Лб6 5. ц3 Ла5 6. д4 ед4

Жртва се увек прихвата, а уместо 6...ед4 касније је као боље пронађено 6...дб.

7. 0-0 д3

Боље је 7...дц3, а још боље 7...Сге7

8. цд4 д5.

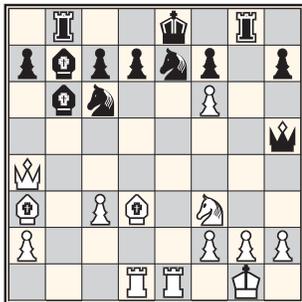
8. Дб3 Дф6 9. е5 Дг6 10. Те1
Сге7 11. Ла3 65 12. Дб5 Тб8 13.
Да4 Лб6 14. Сбд2 Лб7

Уместо ове озбиљне грешке, требало је бежати у рокаду.

15. Се4 Дф5 16. Лд3 Дх5 17. Сф6!

Бели жртвом отвара игру на краља у центру бојишта.

17...гф6 18. еф6 Тг8 19. Тад1!

Бели: Кг1, Да4, Тд1, Те1, Ла3, Лд3,
Сф3, а2, ц3, ф2, ф6, г2, х2
Црни: Ке8, Дх5, Тб8, Тг8, Лб6, Лб7,
Сц6, Се7, а7, ц7, д7, ф7, х7

Ово је једна од најпознатијих и уопште највише анализираних позиција. Анализатори су покушавали да докажу да Дифрен заправо није био изгубљен. Тврдило се да је спасавао 19...Тг4 20. ц4 Тф4 али 21. Лг6!! Дг6 22. Те7 Кф8 23. Те7 Ке8 итд.

19...Дф3 20. Те7! Се7 21. Дд7!
Кд7 22. Лф5 Ке8 23. Лд7
1:0

У 20. потезу црни је могао играти боље 20...Кд8, али је Андерсен показао следећу комбинацију: 21. Тд7! Кц8, 22. Тд8!! Кд8 23. Ле2 Сд4! 24. Лф3 Лф3 25. г3 Лд1 26. Дд1 ц5 27. цд4 цд4 28. Ле7 и бели би добио. На 22...Сд8 23. Дд7, Кд7 24. Лф5 Кц6 25. Лд7 мат.

Због праве оргије жртвених удара који су се као вулкан обрушавали на Дифрена, у штампи је ова партија названа „the evergreen game” – дакле вечно зелена партија.

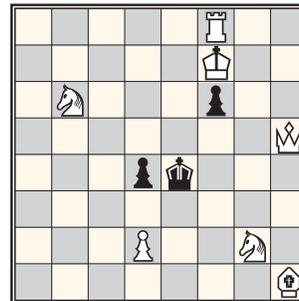
ИЗЛЕТ

За време међународног турнира у Атини 1968. године била је предвиђена посета Коринту, Суниону и Делфима, али су се за излет на те атрактивне дестинације пријавили само наш интернационалац Михајло Михаљчишин, велемајстор Пахман и новинар „Политике” В. Главдиновић.

О томе је Михаљчишин записао: „Убудуће би се овакви турнири могли играти и у мом родном Прњавору, јер је шахистима свеједно где играју – у Атини или некој селендри, битно је да играју шах и – бриц!”

ПРОБЛЕМ

В. А. Синкман
1876.

Бели: Кф7, Дх5, Лх1, Сб6, Ср2, д2
Црни: Ке4, д4, ф6

Мат у два потеза.

1. Дх2!

На 1...Кд3 2. Се1 мат.

На 1...Кф3 2. Се3 мат.

На 1...Кф5 2. Дф4 мат.

На 1...д3 Дф4 мат.

На 1...ф5 2. Се1 мат.

РЕКЛИ СУ...

Постојање шаха доказује да је
прављење грешака обавезно!

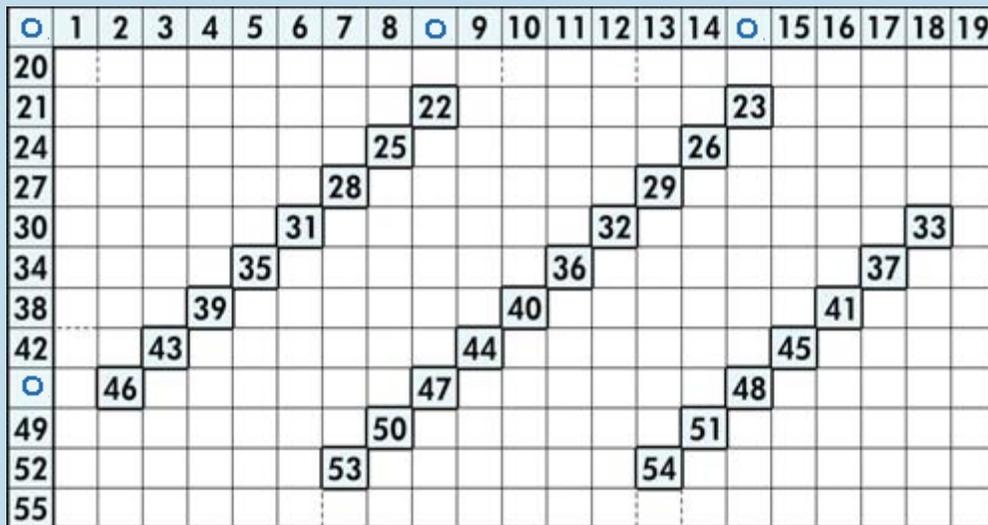
С. Тартаковер

*

Шах је крајње демократска игра.
Л. Еванс

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио Жарко ЂОКИЋ

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА – ВОДОРАВНО: селамтосомдесетосам, Аво Пикус, турати, илата, Недалин, морела, Уријел, Арарат, кимони, одавати, титан, Карера, станин, а, Осат, падино, амарин, ае, РТК, Савета, Шилман, прт, ИО, шетати, старак, ораар, ј, стрела, клипан, Утебо, устави, кретај, опозив, маркет, кројач, Тракија, Империа узврџаа ударац.

ВОДОРАВНО:

20. Филм Предрага Антонијевића из 1984. године, 21. Редом забадати, 22. Опојна дрога, 23. Мушко име, 24. Закрилца на авиону, 25. Које је од воде, 26. Удубљење између брегова, 27. Врста котуралки, 28. Шаблони, мустре, 29. Српски лингвист, Митар, 30. Свечана пратња, 31. Место у Аргентини, 32. Хрватски филмски режисер, Анте, 34. Букетић цвећа, 35. Извршити сажимање, 36. Део постелине напуњен перјем, 37. Ауто-ознака Кикинде, 38. Други, остали, 39. Намеравати, 40. Самогласници, 41. Део тела животиња, 42. Ауто-ознака Панчева, 43. Врста засићених угљоводоника, 44. Сипајући изручити у нешто, 45. Град у Индији, 46. Које наноси одлучујући ударац, 47. Кружни покрети, обрти, 48. Место у Србији код Парафина, 49. Италијански сликар и вајар, Андреа дел, 50. Фудбалер Обале Слоноваче, Дидије, 51. Отрти, обрисати, 52. Завет, порука, 53. Стваран, 54. Име руског државника Медведева, 55. Најбољи британски филм свих времена (до сада).

УСПРАВНО:

1. Певач у опери, 2. Количинска средина нечега, 3. Превађући белом бојом, 4. Врста морске корњаче, 5. Свештеничка одећа, 6. Чешко мушко име, 7. Нижи течајни испит (скр.), 8. Два иста самогласника, 9. Шлијунирати, 10. Бити у седећем положају, 11. Извор (мн.), 12. Велики временски периоди, 13. Новинско-издавачка организација (скр.), 14. Академија наука (скр.), 15. Становници Лаоса, 16. Име турског путописца Челебије, 17. Пријатељ одмила, 18. Женско име, 19. Ослобођење стања зависности и ограничавања слобода (нпр. жена), 22. Осећати љубав према некоме, 23. Слабоумници, идиоти, 25. Француски политичар, Андре, 26. Рашивати тканину по шаву, 28. Витко, танко, 29. Фолк певачица, Ана, 31. Скрити, затајити, 32. Одељена од других, засебна, 33. Материја у ноктима, 35. Безалкохолно газирано пиће, 36. Јестива гљива, вргањ, 37. Бивши италијански фудбалер, Ђани, 39. Град у Индији, 40. Италијански филмски режисер, Еторе, 41. Француски филозоф, Жан Пол, 43. Со мокраћне киселине, 44. Ратар за плугом, 45. Поен у игри карата (нем.), 46. Француска глумица, Анук, 47. Страно мушко име, 48. Река у Русији, 50. Символ ренијума, 51. Друштвени сектор (скр.).

ПРОДАВНИЦА „ВОЈНА КЊИГА”

- магазин "Одбрана"
- војностручни часописи "Нови гласник", "Војно дело" и "Војнотехнички гласник"
- књиге у издању Новинског центра "Одбрана", "Војноиздавачког завода"
- аудио курсеви страних језика
- издања на компакт-дискovima
- постери, географске карте и планови
- макете тенкова, авиона и бродова
- реплике наоружања и војне опреме
- сабље и бодези
- прибор за боравак у природи
- батеријске лампе, бусоле и др.
- војна обућа и одећа
- мајице и качкети, привесци, значке, футроле за оловке и визиткарте, перорези, хемијске оловке и упаљачи са ознакама Војске Србије
- сувенири са националним симболима

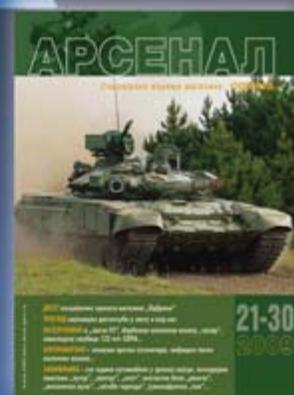
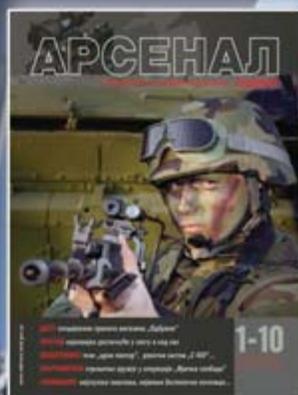

У БЕОГРАДУ

Улица Васе Чарапића 22

Тел/факс 011 21 84 925

Радно време од 8 до 21 часова
суботом од 8 до 16 часова

КОМПЛЕТ
1.000,00

АРСЕНАЛ МАГАЗИНА ОДБРАНА:

- Тридесет специјалних прилога.
- Преглед најновијих достигнућа војне технике у свету и код нас.
- О савременом оружју: оклопним борбеним возилима, хаубицама, авионима, хеликоптерима, беспилотним летелицама, сателитима, бродовима, подморницама,
- Из пера познавалаца, конструктора, испитивача, новинара.
- Развој, техничке карактеристике, борбена употреба, али и историја.
- Опремање армија света.

Н А Р У Ц Б Е Н И Ц А

НЦ „ОДБРАНА“

Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел: 011/3201-995, тел/факс 011/3241-009

Наручујем (заокружити):

1. „АРСЕНАЛ - 1“ по цени од 350,00 динара + 130,00 динара ПТТ трошкови,
2. „АРСЕНАЛ - 2“ по цени од 400,00 динара + 130,00 динара ПТТ трошкови,
3. „АРСЕНАЛ - 3“ по цени од 400,00 динара + 130,00 динара ПТТ трошкови,

КОМПЛЕТ („Арсенал 1, 2 и 3“) по цени од 1.000,00 динара.
Комплет шаљемо Пост експресом на рачун купца.

Целокупан износ уплатити на жиро-рачун број
840-49849-58.

Доказ о уплати и наруџбеницу послати на адресу
НЦ „Одбрана“.

Купац: _____

Улица и број: _____

Место: _____ Телефон: _____

Потпис наручиоца _____

ИСТОРИЈА АКРО-ГРУПА НА НАШИМ ПРОСТОРИМА

ЛЕТ ДО ЗВЕЗДА

Две деценије биле су потребне да се развој авиона доведе до тачке на којој су перформансе и умеће пилота пружили прилику да се изводи групно акробатско летење. Уз изузетке, тек се двадесетих година прошлог века на аеромитинзима приказује прецизно пилотирање са два и више авиона, у то време до читавих ескадрила. Такви летови били су питање престижа водећих ваздушних сила. На нашим просторима најбољи пилоти ловачких пукова били су први који су пред публиком летели са три авиона, изводећи увежбани програм. После Другог светског рата почело се са паровима и привременим тимовима са четири авиона. Прва домаћа акро-група, формирана као стални састав са наменски обојеним и означеним авионима, настала је 1960. године. Од 1968. до 2000. године акро-групе су формиране, гашене и обнављане унутар школских јединица ЈРВ и ПВО. Висока цена и недостатак авиона разлог су што сада ВиПВО Војске Србије нема акро-групу, али војни пилоти лете на аеромитинзима у демилитаризованим млазним авионима гaleb Г-2.

Аутор прилога Александар Радић
Фотографије: Фото-центар НЦ „Одбрана“, Музеј Ратног ваздухопловства, колекције Милана Мицевског и Ђуре Бајића, Кацихуко Токунага, Зденко Молнар, Зоран Миловановић, Милорад Ристић и Александар Радић
Цртежи: Драган Драшковић и Небојша Суботић

Ловачки авион
„Авиа БХ-33“

АКРО-ГРУПЕ ИЗ ЛОВАЧКИХ ПУКОВА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Умешност и неустрашивост пилота

У годинама после Првог светског рата аеромитинзи су били један од главних друштвених догађаја и сматрани су важним државним приоритетом, јер су били прилика за пропаганду националног ваздухопловства. Публика се радо одазивала на позиве за посете аеродромима.

Пилоти патроле „Девоатина“ после аеромитинга: други с десне стране је Џал, затим Благојевић и Самолов. Први с десне стране можда је потпоручник Милан Благојевић, који је тог дана имао на „Девоатину“ Д.27 приказ ваздушне борбе и солистички приказ

оком двадесетих и почетком тридесетих година у програму аеромитинга доминирали су солистички прикази, симулиране су ваздушне борбе и ефектни прелети пуковских и ескадрилских ешалона са престојавањима у лету. На приредби „Национални авијатички митинг“, одржаној 4. јуна 1933. на загребачком аеродрому *Боронгај*, а под покровитељством кнеза Павла, изведене су „акробације једне патроле од три једноседа аероплана за борбу“ како је известио Ваздухопловни гласник, у то време званично гласило Команде Ваздухопловства војске (ВВ) Краљевине Југославије. Патролу су чинила три ловачка авиона *девоатин Д.9* (Dewoitine D.9), који су у то време били престижне летелице. Авиони су били из састава Првог пука из Новог Сада. За њиховим командама били су пилоти капетан **Фрањо Џал**, поручник Миодраг Благојевић Бреге и наредник-водник Раде Самолов. Они су полетели у групи и на малој висини извели неколико оштрих заокрета (виража како се тада говорило), затим су прелетели изнад аеродрома и публице и прешли у шанделу са разлазом у једну и другу страну крајњих пратилаца и петљом вође одељења на малој висини. Затим су пилоти извели низ самосталних акробација на врло малој висини „са потпуним ефектом код публике“. Тачка са три *девоатина* потпуно је остварила циљ: показати могућност заједничких акробација и поузданост пилота, као и прецизност њихових покрета и командовања авионом. Све до данас нису се променили задаци акробатских пилота, о чему сведочи и извештај из 1933. године.

Пилоти престонишког Шестог ловачког пука са аеродрома *Земун*, средином тридесетих година, оформили су акробатску тројку на ловачким авионима *авиа БХ.33*, која се представила у неколико јавних прилика. После пренаоружања пука на *хокер фјури II* (Hawker Fury) 1937. године пилоти су увежбали програм са новом техником. Прилику да покажу летачко умеће имали су на аеромитингу одржаном на аеродрому *Земун* 5. јуна 1938. у оквиру Прве међународне ваздухопловне изложбе. Двадесетминутни програм на три *фјурија* сребрне боје извели су пилоти ловци капетани друге класе Никола Вељковић – Веља Гром, Антон Ерцигој – Тончи и Боривоје Марковић – Фарма. Лет „три блистава *хокера*“ представљен је у чланку о аеромитингу публикованом у *Ваздухопловном гласнику* за јун 1938. године: „Наши пилоти ловци изводили су најтеже акробације ниско над земљом, смело и прецизно, на тешким ловачким ратним машинама, које за овакав начин искоришћења захтевају посебну уметност и неустрашивост пилота“. Више десетина хиљада посетилаца аеромитинга наградили су пилоте „бурним плескањем и клицањем“. Извештач *Политике* о лету три *фјурија* пише да су пилотима били потребни челични „нерви и одлично здравље“.

ПИЛОТИ „ПАТРОЛЕ“ НА ТРИ ДЕВОАТЕНА Д.9:

Фрањо Џал рођен је 1909. године у Бихаћу. У ВВ завршио је Извиђачку школу у Новом Саду 1927. године. Годину дана касније и Пилотску школу Првог пука у Новом Саду. У време Априлског рата био је помоћник команданта Петог ловачког пука у Нишу, већ тада повезан са усташким покретом. Џал се нашао на дужности команданта хрватске добровољачке ловачке групе на источном фронту. Била је то јединица која се са ловцима Ме 109 борила у саставу немачке *Луфтвафе* против ваздушне силе СССР-а. Од фебруара до децембра 1942. године јединица се, према немачком обичају, звала *Ловачка група Џал* – по имену команданта. До краја рата имао је 13 ваздухопловних победа и пет без званичне потврде. Џал је осуђен у Београду на смрт и стрељан октобра 1945. године.

Миодраг Благојевић, звани Бреге (по авиону *бреге XIX*) рођен је 1904. године у Београду. Пилотску школу Првог пука завршио је 1928. године у Новом Саду. Звање војног пилота добио је 1930. године, а пилота ловца 1933. године. На аеромитингу 1938. године летео је на авиону ПВТ, у симулацији ваздухопловног боја против ловца *хокер фјури*, којим је пилотирао Ерцигој, члан акробатске групе Шестог пука. У Априлском рату 1941. године Благојевић је био командант 52. ваздухопловне групе Другог ловачког пука, наоружане ловцима *харикен* (Hurricane). Прелетео је на Блиски исток и придружио се остацима ВВ у саставу Британског РВ. Од 1943. године, у чину потпуковника, био је помоћник војног и ваздухопловног аташеа у САД. После рата остао је у САД. Умро је 1985. године.

Раде Самолов рођен је 1906. године у Плитвичком Лесковцу код Оточца. Пилотску школу Седмог пука завршио је 1928. године у Мостару. Звање војног пилота стекао је 1929. године. Био је један од врхунских пилота ВВ, познат по учешћу у разним јавним приредбама. На утакмици за пехар Њ. В. краља Југославије 1931. године, освојио је прво место у категорији ловачких аероплана управљајући летелицом *авиа БХ-33*. Од 1937. године био је пилот Опитне групе на аеродрому Земун. Самолова су присилно мобилисали у домобранство НДХ, али због националне припадности сврстали су га у Другу домобранску радну пуковнију, попуњену Србима. Он је за бег искористио пилотско умеће: 4. децембра 1944, уз помоћ партизанских сарадника, украо је школски двосед бикер 131 са помоћног летелишта *Пампас*, у ствари игралишта, у Осијеку, и прелетео до Земуна. Био је наставник летења од марта 1945. године у тек формираној Првој пилотској школи на аеродрому Земун. У време Резолуције ИБ 1948. године одузет му је чин поручника и летачко звање.

Ловац „Хокер Фјури II“

ПИЛОТИ АКРОБАТСКЕ ТРОЈКЕ ШЕСТОГ ПУКА:

Никола Вељковић, звани Веља Гром, рођен је 1907. године у Крагујевцу. Завршио је децембра 1930. године Ваздухопловну извиђачку школу у Новом Саду, у Деветој класи. Пилотску школу Првог пука у Новом Саду завршио је 1932. године. Звање војног пилота добио је 1935. године, а две године касније постао је пилот ловац у Шестом пуку у Земуну. Током рата био је у логору за ратне заробљенике у Немачкој. После рата са породицом је отишао да живи у САД. Умро је 1983. године у Чикагу.

Антон Ерцигој, звани Тончи, рођен је 1906. године на острву Корчула. Ваздухопловну извиђачку школу у Новом Саду завршио је 1930. године, у истој класи као и Вељковић. Пилотску школу је завршио 1933. године, а три године касније стекао је звање војног пилота и пилота ловца. Летео је на домаћем ловцу ИК-3 у 51. ваздухопловној групи Шестог ловачког пука. Погинуо је 3. септембра 1940, у удесу са ИК-3. Срушио се у реку Саву близу Ушћа.

Боривоје Марковић, звани Фарма, рођен је 1907. године у Горњем Милановцу. Пилотску школу Првог пука завршио је 1932. године у Новом Саду. Звање војног пилота добио је 1935. године, а пилота ловца 1937. године. Почетак рата 1941. године дочекао је као командир 104. ловачке ескадриле Шестог ловачког пука, наоружане авионима Ме 109Е-3. Пао је у заробљеништво и остатак рата провео је у логору *Оснабрик*. После повратка у отаџбину наставио је да лети у ЈРВ на транспортним авионима. Преведен је у резерву 1947. године, у чину мајора, да би постао пилот у путничкој авијацији, која се тек стварала. Погинуо је 21. септембра 1950. године за команданта ЈАТ-овог ДЦ-3, у катастрофи авиона на редовној линији Загреб–Скопље.

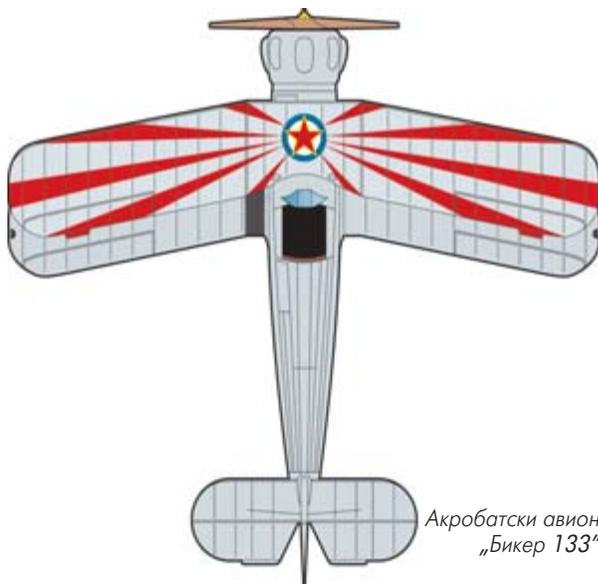

Публика на аеродрому Земун посматра акробације „жутог“ Јак-3

АКРОБАТЕ СА ЦРВЕНОМ ПЕТОКРАКОМ

ЛЕТ ПРЕД ТИТОМ

Као да су повезани невидљивом нити, авиони су једновремено под благим углом понирали према земљи. На висини од око 150 метара петорка је извела петљу и у ниском лету продужила у правцу Авале...

Акробатски авион „Бикер 133“

Првим послератним годинама аеромитинзи су имали изузетан политички и пропагандни значај, јер је сваки од њих био прилика за приказивање моћи новоствореног ЈРВ и популаризацију авијације. Акробатско летење приказивали су искусни предратни пилоти. У неколико прилика авиони су били посебно означени или су, уместо стандардне маскерне шеме, добили површине у јарким тоновима. На пример, два пробна пилота из Ваздухопловног опитног центра (ВОЦ), Цвикић и Форкапић, летели су на два ловачка авиона Јак-3 – „црвеном“ и „жутом“. Наменски акробатски авион двокрилац бикер 133 јунгмајстер ев. бр. 9102 (лични авион Саве Пољанца, у то време команданта 32. ваздухопловне дивизије), на горњим површинама горњег крила имао је ронделу ЈРВ и црвене зраке.

На великом аеромитингу одржаном 24. јула 1949. на аеродрому Земун, представници ЈРВ трудили су се да покажу све што имају. Државном руководству било је потребно да на примерен начин покаже да има чиме да се брани. У публици су били Тито, све важне вође и чак 100.000 гледалаца. Ловци Јак-3 били су посебно атрактивни због добро уочљивих боја и генератора дима, какав се први пут користио на нашим просторима. Наменски за аеромитинг, у 103. извијачком пуку у Мостару формиран је тим са пет пилота и пет авиона аеро-2. Прву домаћу акро-групу у саставу петорке предводио је командант пука мајор Милан Марјановић – Мића, врло искусан пилот, школован пре рата. Пратиоци су му били пилоти школовани после рата Бранко Жигер, Јанез Фабијан, Стјепан Гиба и Срећко Газивода, а као резерва Павао Мијатовић. Они су припремили програм и пре аеромитинга прелетели су са матичног аеродрома на летелиште Лисичији Јарак, одакле су полетели на акро-лет изнад аеродрома Земун. „Као да су повезани невидљивом нити авиони су једновремено под благим углом понирали према земљи, На висини од око 150 метара петорка је извела петљу и у ниском лету продужила у правцу Авале... Без радио-везе, мала растојања и парирање рафалских налета ветра представљали су највећу потешкоћу. Најтеже је било сачувати компактност групе у моменту када је петорка из леђног положаја прешла у пикирање. Ту је требало одржати исту брзину и угао понирања као услов за једновремени излазак из обрушавања“ – известила је Политика.

ПИЛОТИ ПАРЕ НА АВИОНИМА ЈАК-3:

Никола Цвикић рођен је 1913. године у Горњој Ковачици код Грубишног поља. Завршио је извиђачку школу у Новом Саду 1934. године, а звање пилота добио је 1940. године. Од прогона усташа извукао се 1941. године преласком у католичку веру, али зато се нашао у служби НДХ. Као пилот ловачке легије на источном фронту организовао је пребеге са Немачке стране на аеродроме под контролом Црвене армије. Сам је пребегео 15. јуна 1943. авионом Бф 109Г-2 на летиште Бјелаја глина код Краснодара. Изнад Сремског фронта Цвикић је летео у саставу 11. ловачке дивизије. Постао је командант 113. ловачког пука 15. октобра 1945. године. Био је начелник ВОЦ-а од 1949. до 1953. године. Пензионисан је 1963. године у чину пуковника.

Станко Форкапић пребегео је из ваздухопловства НДХ 7. септембра 1944, као члан посаде бомбардера Ца 311М, који је слетео на Гламочко поље. На Сремском фронту био је командир 1. ескадриле 113. ловачког пука. После рата дуги низ година био је један од водећих пробних пилота у ВОЦ-у.

ПИЛОТИ АКРО-ГРУПЕ СА АВИОНИМА АЕРО-2:

Милан Марјановић рођен је 1908. године у селу Заваље код Коренице. Подофицир је постао 1929. године. Завршио је Пи-

СИНХРО-ПАРОВИ

У више прилика на аеромитинзима пилоти ЈРВ приказивали су умеће акробатског лета са два авиона. Данас такву групу називамо синхро-пар. На авионима са клипним мотором као посебно ефектна истицала се фигура „огледало“. Такви прикази увежбавани су наменски за одређене аеромитинге и тимови нису формално организовани и одржавани за више прилика. Изузетак представља пример пилота Андрије Араповића, помоћника команданта 44. ваздухопловне дивизије, и Владимира Вејновића из 117. пука, који су са два авиона злин 381 летели четири сезоне – од 1951. до 1954. године. У разговору са сарадником „Одбране“ Миланом Мицевским, вођеним пре 24 године, Вејновић је навео да су редовно изводили „огледало“ у којем је он био у „нормалном“ положају, а Араповић у леђном лету. У једном од летова на аеродрому Батајница Вејновић је приметио да се нешто чудно дешава са авионом на леђима. Араповић је запао у краткотрајни сан! Лекари су проценили да се радило о последици тешког удеса који је преживео 8. августа 1940. године изнад Боке Которске, као пилот поморске авијације. Извукао се, до словце у последњем тренутку из авиона До-22 захваћеног пожаром. Преживео је, али са тешким повредама.

лотску школу у Мостару 1931. године. Од 1936. године постао је официр. У Априлском рату био је у III пилотској школи у Мостару и учествовао је у одбрани државе. Други светски рат провео у Новом Саду, са породицом, а крајем 1944. године, на позив упућен бившим припадницима ВВ, дошао у 113. ловачки пук. У почетку био је пилот на Јаку-1, а до краја рата командир ловачке ескадриле и командант 42. јуришног пука на Ил-2. Извео је 25 борбених летова. Новембра 1946. постао је командант 111. ловачког пука, а од 5.4.1947. први командант Првог извиђачког пука (пренумерисаног у 103. пук) у Мостару. Новембра 1949. премештен је у Загреб, на место помоћника команданта III мешовитог авио-корпуса. Погинуо је 17. октобра 1951. у удесу на авиону УПе-2.

Срејко Газивода рођен је 1928. године. Пилот је постао 1946. године у СССР-у, у Краснодору. Од почетка је летео у извиђачком пуку на спитфајеру. Током каријере био је за командама москита Мк 38 и млазног авиона РТ-33А. Преведен је у резерву 1962. године, у чину капетана прве класе, са дужности у Вишој ВВА, и наставио је да лети на путничким авионима. Погинуо је у катастрофи са авионом ДЦ-6Б у Јемену.

Бранко Жигер рођен је 1927. године у Табору. Од почетка јануара 1943. године деловао је као илегалца Ослободилне fronte Словеније. Од децембра се налазио у партизанским редовима. Добровољно се пријавио да иде СССР, у Краснодар, на школовање за пилота, где је остао од 1944. до 1947. године. Као пилот ловац летео је на јакovima у 113. пуку, а од маја 1947. године на спитфајеру, у извиђачком пуку до 1952. године. Демобилисан на лични захтев, наставио је школовање на Музичкој школи солиста у опери. Пилот на владином авиону СР Хрватске био је до 1986. године. Такође је радио као наставник летења у тренажној ескадрили. Живи у Љубљани.

Стјепан Гиба рођен је 1921. године. Пилотску школу завршио је 1947. године у

СССР-у. Из Љубљане је дошао у извиђачки пук, приликом његовог формирања 1947. године, а на москиту је био командир ескадриле у 103. пуку. Активно је летео до 1962. године као пилот на авиону за везу курир. Наставио је са службом у ЈРВ и ПВО у контроли лета.

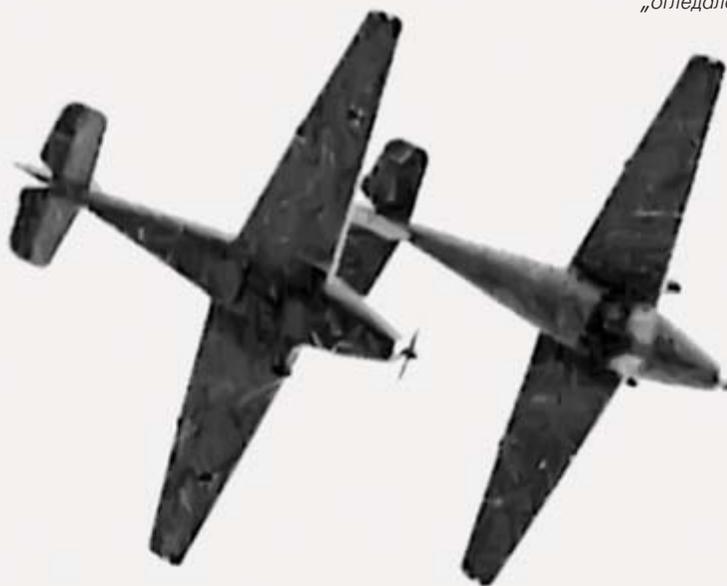
Јанез Хабијан пилотску школу завршио је 1946. године у СССР-у. Прекомандован је у извиђачки пук 1947. године. Био је командир Другог одељења Треће ескадриле 103. извиђачког пука, када је, 25. априла 1950, страдао у удесу спитфајера на аеродрому Мостар.

ПИЛОТИ СИНХРО-ПАРА НА „ЗЛИНУ“ 381:

Андрија Араповић рођен је 1910. године у Мостару. У Краљевини Југославији био је пилот Поморског ваздухопловства. У ратним годинама служио у НДХ. Пребегло је 2.9.1944. године у партизане. На аеродром на острву Вис слетео је са поклоном за НОВЈ – ловачким авионом фијат Г.50бис. На Сремском фронту био је командир Прве ескадриле 113. ловачког авијацијског пука. На ловцима Јак-1 извео је 19 борбених задатака. После рата наставио је са каријером у ЈРВ. Био је помоћник команданта 44. ваздухопловне дивизије и, на крају каријере, пробни пилот 170. завода на аеродрому Земун. Пензионисан је фебруара 1956. године у чину капетана прве класе. Умро је 1971. године.

Владимир Вејновић рођен је 1921. године у Мразовцу. Пилот је постао у ВВ 1940. године. Као борац пилот ушао је 1944. године у 112. ловачки авијацијски пук. После рата имао је богату каријеру на командним дужностима. Био је помоћник команданта 11. ловачког пука, начелник штаба 198. пука. После пензионисања живео је у Скопљу.

Пар „Злинова“ 381 у фигури „огледало“

Авиони акро-групе 204. пука када нису увежбали наступе коришћени су са осталим авионима јединице за редовну обуку пилота

ЗЛАТНА ЕРА АКРО-ГРУПА

ЖУТИ СЕЈБРОВИ

Златна ера акро-група биле су педесете године прошлог века, време када су са обе стране гвоздене завесе млазни ловци летели у хиљадама примерака. Чак и мале државе имале су стотине авиона. Енергетска криза била је далеко, а летело се – колико техника издржи.

Из државних буџета у то време финансирани су аеромитинзи, као прилика да се прикажу престиж и сила. Зато су акро-групе на млазним авионима ницале на све стране. У ЈРВ, почевши од 1953. године, ушло се у еру млазних авиона уз помоћ Северноатлантског савеза. За пренаоружање ловачких ескадрила 1956. године пристигли су у то време солидни ловци *F-86E сејбр* (Sabre). Прва два пука изабрана за пренаоружање нове технике били су 117. и 204. пук из састава 44. дивизије са аеродрома Батајница. После преобуке и потпуног овладавања новом техником, 1958. године стекли су се предуслови за формирање прве домаће акро-групе по узору на страна искуства. У то време припремао се амбициозан програм прославе педесет година Југословенског ваздухопловства, а био је предвиђен читав низ аеромитинга – у Земуну, Лесковцу, Плесу, Љубљани. Чедомир Јанић, дугогодишњи директор Музеја ваздухопловства, сећа се састанка у Команди ЈРВ 1959. године, на коме су представници вида и цивилног ваздухопловства расправљали о организацији прославе, када се неко досетио да предложи формирање акро-групе речима „а што ми не би као други“. Узора је било на претек, јер су педесете године прошлог века биле „златно доба“ за тимове формиране на млазним авионима, најчешће у саставу борбених је-

диница, као привремени састави. Посебно чест избор били су авиони *сејбр* због за то доба солидне маневрабилности, атрактивног изгледа, а на располагању је био знатан број тих летилица.

ПРВА АКРО-ГРУПА

До коначне одлуке да се формира тим морало се сачекати на подршку претпостављених. Из Команде ЈРВ подржали су формирање тима у саставу 204. пука. У избору су учествовали командант пука потпуковник Богдан Поповић и вођа групе Живојин Маглић, који се може сматрати најзаслужнијим за подухват. Они су лично проверавали кандидате летећи у пару у сложеним маневрима. За први састав акро-групе изабрани су за пратиоце поручници Илија Златић (једно заменик вође), Коста Данковић и Живота Јанковић, а као резервни члан поручник Антон Лаштро. За приказ пред публиком изабрани *сејброви* добили су наменску шему акро-групе, са жутом основном бојом и светлоплавим тракама. По томе су се разликовали од у то време познате грчке акро-групе „Грчка ватра“ (Hellenic Flame), у којој су *сејброви* били тамноплави и бели. Радови на припреми изабраних авиона проведени су у ремонтном заводу „Јастреб“ на аеродрому Земун.

„Сејбр“ из акро-групе 1961. године

Програм су увежбавали постепено, почевши од појединачног акробатског летења, затим у пару, са три авиона и читавим тимом. За то су утрошили само три месеца од почетка припрема. Пилоти акро-групе имали су јула 1960. године први лет пред публиком, и то одабраном: представили су се у саставу од четири авиона на летачком програму приређеном пред маршалом Титом и гостом из Судана, председником Врховног војног савета и владе Ибрахимом Абудом.

За домаћу публику први пут су летели 21. августа 1960. на аеромитингу у Лесковцу, пред око 70.000 гледалаца. Затим су 28. августа летели изнад аеродрома Земун, пред око 220.000 гледалаца. У програму је учествовало 56 млазних и 68 клипних авиона, 4 хеликоптера и 20 једрилица из ЈРВ и ВСЈ.

Пилоти акро-групе, на основу годишње наредбе за борбену обуку, имали су обавезу да се обуче за све задатке као и остали пилоти пука. Почетком шездесетих година на Ф-86Е су пролазили кроз обуку у летовима у ИФР условима, по дану и ноћу, у саставу авијацијског одељења, затим ловачка дејства у систему противваздухопловне одбране и на заштити јединица КоВ и других врста авијације на висинама од 500 до 5.000 метара, имали су гађања из митраљеца вучене мете у ваздуху и површинских мета на полигону, брзо полетање из приправности, пребазирање ноћу на друге аеродроме, итд. Обука за приказ акробатског летења дефинисала се као обука за фигурно летење у саставу пара и одељења на висинама од 300 до 2.000 метара.

У почетку су авиони и пилоти акро-групе имали неформалан статус у 2. ескадрили 204. пука. По наређењу Генералштаба ЈНА, прецизније III управе задужене за организацијске послове, строго поверљиво, број 96/61, (од априла 1961. године) формира се ваздухопловно одељење за акробације у саставу 1. ваздухопловне команде у 204. пуку. Осим тог одељења, у саставу пука биле су 127. и 128. ескадрила, обе са Ф-86Е.

Иако су имали своје одељење, авиони су били задужени у 127. ескадрили и, када нису коришћени за увежбавање или наступе, летели су на редовним задацима пука као и сви остали сејброви.

БРИШУЋИ ЛЕТ ИЗНАД ГЛАВА ПОСМАТРАЧА

Те 1961. године акро-група је летела на два велика аеромитинга одржана на аеродромима Брник и Плесо. Акро-група се, за разлику од прве сезоне, када се појављивала као четворка, сада увежбала за приказ са пет авиона. На почетку програма надлетали су аеродром у поретку „стрела“, на висини од 30 метара, брзином од око 930 км/х. Приближно на средини полетно-слетне стазе прелазили су у петљу, у којој су се престојавали из „стреле“ у „ромб“. Пре преласка у извођење наредног маневра враћали су се у

„стрелу“. Затим су следили пењући и хоризонтални ваљци у „стрели“ и „колони“. У завршници програма акро-група је из петље у смакнутом поретку изводила разилажење надолу, познато као „ружа“, или су изводили обратни маневар „бомба“ – из вертикалног пењања са висине од 30 метара разилазили су се нагоре. Авиони су се губили из видокруга публике и онда су, ненадано, изниicali са разних страна у бришућем лету. Сусретали су се са минималном висинском разликом. Раних шездесетих правила безбедности на аеромитинзима нису била стриктна као данас и зато су авиони летели изнад глава посматрача, уз пуни ефекат буке и изненађења. После збора у околини аеродрома ишли су на слетање. Програм се изводио на висинама од 30 до 1.500 метара, при брзинама између 300 и 950 км/х.

Пилоти сејброви летели су и пред председником Бурме У-Нуом. На том лету Маглићу је отказао мотор на запуштању и зато је Златић имао задатак да предводи групу. После слетања зауставили су авионе код аеродромске контроле летења и пилоти су дошли пред Тита и У-Нуа. За награду од Тита су добили златне часовнике.

Промене у кадровима пука одразиле су се на састав акро-групе: уместо Маглића, место вође преузео је Душан Кристић, а на место Златића и Јанковића, дошли су Живорад Остојић и Ненад Симовић.

Последња година постојања акро-групе је 1963. године. Током посете команданта РВ Индонезије вицемаршала Омара Данија, 13. септембра 1963, на аеродрому Земуник одржан је летачки програм, са неколико ефектних тачака у којима су приказане главне референце ЈРВ и ПВО из тог времена: школски авион *галеб* као домаће технолошко достигнуће, дејствовао је из бришућег лета

Од кабине на доле:
Маглић, Златић, Ластро,
Јанковић и Данковић

ФИЛМ „ПЕТ ПИЛОТА“

Престиж пилотског позива и атрактивни авиони послужили су као мотиви филма „Пет пилота“, снимљеног 1961. године у продукцији ВФЦ „Застава-филма“. Режиер капетан фрегате Бранко Калачић, у то време познат по краткометражним филмовима, побринуо се за склад између документарне и играле форме. Зато су на аеродром Мостар, где су снимани летачки кадрови, ишли пилоти из 204. пука који нису били у саставу акро-групе. Они су изабрани као „глумци“ за сцене приватног живота пилота. Азер Хациомеровић се представио као „швалер“. Он се у филму, осим у кабини сејбра, појављује у тада популарном *фићи* са прекрасним дамама. Наравно, у то време Азер је био слободан, за разлику од колега које су имале породице. Током боравка у Мостару Јанковић се прехладио, па се Азер на једном од летова налазио и у кабини авиона у саставу акро-групе.

У филму Александар Велес глуми пилота који време између летова прекрађује пецањем на реци Бунџи. Од људи из састава акро-групе у додатној улози представили су се вођа Маглић као музичар и Јанковић као тркач. Азер се сећа да се Јанковић потпуно уживео у улогу, поготово када се Беба Лончар појавила као његова девојка. Због сцене у којој Беби маше на железничкој станици скинуо је бурму и никада је више није пронашао.

одељења Ф-84Г на тенковску колону *тандерцет* пламеним авио-бомбама, као пример у то време изузетне обучености ловачко-бомбардерске авијације и за крај програма акро-група. Лет пред Индонезанцима помрачила је трагедија која се догодила недељу дана пре наступа: са жељом да се што пре авион евр. бр. 11093 уведе у строј због прелета из Батајнице механичар старији водник Мирко Бакал погинуо је од ударца седишта, које је са још једним колегом механичарем нехотице активирао током рада на авиону.

Када се 204. пук пренаоружао на надзвучне ловце пресретаче МиГ-21Ф-13, жртва модернизације постали су авиони Ф-86Е. Преосталих 13 примерака практично су престали да лете на почетку године. Остварили су само 28,45 часова налета. Према одлуци Команде РВ и ПВО од 4. маја 1964. године, шест жуто-плавих *сејброва* 11085, 11093, 11101, 11109, 11117 и 11120 предати су 185. наставном пуку из Пуле ради обуке будућих пилота ловача.

„Сејбр“ на аеродрому Земуник, октобра 1963. године, на такмичењу пилота ЈРВ и ПВО у гађању

ПИЛОТИ АКРО-ГРУПЕ 204. ПУКА:

Живојин Маглић рођен 1926. године у Сомбору. Пилот ЈРВ постао је 1950. године у 4. класи ВВУ. Прву дужност добио у 204. пуку у Батајници на С-49А. Касније прошао преобуку на америчку технику и летио на Т-33А, Ф-84Г и Ф-86Е. У време настанка акро-групе био је командир Прве ескадриле. После изласка из професионалне војне службе био је капетан ваздушне пловидбе у ЈАТ-у. Погинуо је 11. септембра 1973. године на планини Маганик у катастрофи путничког авиона Каравела на лету од Београда до Титограда.

Илија Златић рођен 1932. године у Бачком Петровом селу. Завршио је 6. класу Школе активних официра авијације 1952. године и као потпоручник на почетку каријере постао је пилот ловац С-49А у 204. пуку. Почетком 1953. године прошао је преобуку за америчке млазне авионе Т-33А и Ф-84Г. од 1956. године Златић лети на Ф-86Е. У време деловања акро-групе био је заменик командира Треће ескадриле, а касније 1963. заменик командира 127. вазд. ескадриле и 1964. начелник штаба пука.

После пренаоружања на руску технику Златић је савладао све варијанте ловца МиГ-21 коришћене у ЈРВ и ПВО. Био је командант 117. пука у Бихаћу. Пензионисао се 1992. године у чину пуковника са дужности начелника катедре Командно-штабне академије РВ и ПВО. Умро је 2007. године у Београду.

Коста Данковић постао је пилот ЈРВ 1953. године у 7. класи Школе активних официра авијације. У 204. пуку прошао је пут од

пилота на почетку каријере до дужности команданта пука на којој се налазио од 1969. до 1972. године. Био је начелник штаба 11. дивизије ПВО. Радио је у Либији на подршци у обуци тамошњег РВ. Био је војни изасланик у Румунији. Пензионисан је 1998. године. Умро 1992. године у Београду.

Живота Јанковић зване Шваба, рођен 1933. године у Багрдану. Пилот је постао 1952. године у 6. класи Школе активних официра авијације. До 1963. године летио је у 127. ескадрили на Сејбру, а затим је прошао кроз преобуку за МиГ-21.

Анто Лаштро пилот ЈРВ постао је 1954. године после завршене 8. класе Школе активних официра авијације. Прву дужност добио је на аеродрому Батајница у 103. извиђачком пуку. Летио је на авиону РТ-33А. Прекомандован је фебруара 1958. године у 204. пук.

Душан Кристић пилот је постао 1951. године у 5. класи Школе активних официра авијације. Био је командир 3. ескадриле 204. пука 1958-1960. године. Из кабине ловца прешао је у кабину путничког авиона ЈАТ-а. Био је пилот ДЦ-9.

Живорад Остојић завршио је 11. класу ВВА 1958. године. Из активне службе у ЈРВ и ПВО прешао је у цивилну авијацију. Погинуо је 1977. године у Габону у катастрофи путничког авиона Ту-134 београдске фирме Авиогенекс.

Ненад Симиовић пилот је постао у 11. класи ВВА 1958. године. Када је 204. пук прешао на авионе МиГ-21 Симиовић је прекомандован у Пулу у 185. пук за наставника летења на Сејбру. До пензионисања је летео у 675. ескадрили задуженој за превоз Тита и државних руководиоца.

АКРО-ГРУПЕ У ВАЗДУХОПЛОВНОЈ ВОЈНОЈ АКАДЕМИЈИ

Лет на галебовима и јастребовима

Историја наших акро-група наставила се 1968. године на аеродрому Земуник код Задра, у дому Ваздухопловне војне академије (ВВА) на авионима гaleb Г-2А. Тимови из састава ВВА показали су се као најдуговечнији у историји ЈРВ и ПВО, јер су се одржали са једним прекидом до 1980. године, летећи на галебовима и јастребовима. Једном однегована традиција није се лако заборавила и зато су пилоти ВВА 1984. године поново створили акро-групу на јастребовима, а од 1990. године на галебовима Г-4, која се одржала до почетка грађанског рата 1991. године. Сумарно пилоти ВВА су летели на домаћим авионима током 18 сезона.

Предисторија настанка акро-групе ВВА води у 1966. годину, када су у 105. пуку примили прве потпуно нове *галебове*, као замену за клипне авионе 522. У тој јединици проводила се селекција кандидата за пријем на ВВА и основна летачка обука будућих пилота, која је, после доласка *галебова*, требало да се прилагоди млазним авионима. Осим промене програма обуке, 105. пук се организацијом прилагодио новој техници. Авионима *гaleb* попуњене су две ескадриле – 249. и 251. ловачко-бомбардерска авиацијска ескадрила. Са великим ентузијазмом овладавало се *галебом*.

У наставној години 1968. у 105. пуку савладали су у потпуности Н-60 и почели су са борбеном обуком пилота. Разрађени су класични маневри, а пилоти 249. ескадриле, са командиром капетаном прве класе (кик) Велимиром Станојевићем на челу, разрадили су сложене маневре које су приказивали страним генералима приликом посета ВВА. Да би се *гaleb* представио са свим својим квалитетима пред савезницима из Покрета несврстаних (уједно потенцијалним корисницима), осим налета на полигону приказивао се и соло акробатски програм. Из тих је демонстрационих летова и настала идеја да се формира стална акро-група ВВА, која ће презентовати врхунску технику пилотирања и предности „мезимца“ домаће индустрије о истом трошку, и пред странцима и пред домаћом публиком.

За тим у саставу четворке изабрано је пет пилота: вођа Младенко Глишић и пратиоци Миле Нижић, Франц Шемрл и Виктор Хауптман. Резервни члан био је Мирослав Радишић. Они су обуку за акробатско летење почели 1968. године на *галебовима* посућеним из јединице са редовних задатака обуке питомаца. Из Команде ЈРВ и ПВО наредили су јуна 1968. године да се акро-групи обезбеде потпуно нови авиони из фабрике. Из Мостара су прелетели на аеродром Земуник 21. јула 1968. године *галебови* са ев. бр. 23166, 23167, 23169 и 23170, а 30.9.1968. и пети авион са ев. бр. 23168.

„Галебови“ акро-групе ВВА 1970. године на аеродрому Земуник

У то време већ се завршило пренаоружање две ескадриле 105. пука, а из фабрике авиони су одлазили у 185. пук у Пулу. Зато су авиони потребни акро-групи потицали из низа предвиђеног за пренаоружање 185. пука.

Галебови су, уместо маскирне, добили нову шему за акробатско летење, засновану на белој површини (можда се тако планирало, али користила се светлосива боја) и црвеним доњим странама крила и хоризонталних стабилизатора. Галебови су се у том руху представили пред публиком на аеромитингу у Љубљани, јула 1968. године.

Акро-група је била потпуно оспособљена за сезону 1969. године, када су први пут летели пред Врховним командантом Титом, што се у то време сматрало изузетним признањем за пилоте ВВА. Тито и читав државни врх 3. маја први пут су дошли у посету аеродрому Бихаћ, престижној бази у којој су се авиони МиГ-21 налазили тек годину дана. Галебови су се представили у најбољем светлу, али се, нажалост, летачки програм завршио катастрофом – МиГ-21Ф-13 слетео је без стајног трапа и пилот је у болници преминуо од задобијених повреда.

Акро-група ВВА у првом саставу одржала се завршно са сезоном 1970. године, због недостатка континуитета у припремама пилота за замену. Наиме, неки пилоти су добили нове, више дужности у ЈРВ и ПВО, неки су отишли у цивилне фирме. Вођа Глишић нашао се за командама путничких авиона ЈАТ-а.

ПИЛОТИ ПРВО САСТАВА АКРО-ГРУПЕ ВВА 1968–1970.:

Миленко Глишић завршио је ВВА 1960. године у 13. класи. Био је наставник летења у 105. пуку. После одласка из ЈРВ и ПВО прешао у ЈАТ. Страдао у катастрофи 27. фебруара 1987. го-

Слева на десно: Радишић, Хауптман, Глишић и Шемрл

„Галебови“ акро-групе и остали примерци тог авиона из 105. пука разликовали су се само по бојама

„Јастребови“ акро-групе изрулавају са стајанке аеродрома Батајница

дине код Латакије као пилот ЈАТ-овог Б-727.

Виктор Хауптман завршио је ВВА 1961. године у 14. класи. Читаву каријеру посветио је наставником послу.

Миле Нижић завршио је 14. класу ВВА 1961. године као најбољи питомац у генерацији. У каријери је дошао до чина пуковника и дужности команданта 138. трабр, са које је јула 1992. године отишао у пензију.

Мирослав Радишић завршио је ВВА 1961. године у 14. класи. Из 105. пука прешао је у ЈАТ.

Франц Шемрл као и остали пилоти акро-групе изузев вође завршио је 1961. године ВВА у 14. класи. Касније је прешао у ВОЦ на дужност пробног пилота. Страдао 10. 09. 1979. године у катастрофи МиГ-21, у чину мајора.

ДРУГА АКРО-ГРУПА ВВА:

Два пилота из прве акро-групе ВВА Хауптман и Шемрл су 1973. године припремали пет пилота изабраних за обнову тима. То су били Божидар Стојановић, у улози вође, леви пратилац Радован Катанић, десни пратилац Добрен Младеновић, репни пратилац Ласло Колар и резервни пилот Јоже Душич. У то време они су били наставници летења у 3. ескадрили 105. пука, задуженој за селективно летење.

У почетку су коришћени *галебови* из јединице. Постојање другог тима ВВА јавно је приказано 31. августа 1973, на аеродрому Земуник, на прослави завршетка школовања 23. класе ВВА.

Галебови су били само привремено решење, јер су то били авиони из прве акро-групе који су 1974. године утروшили први међуремонтни циклус. Како су у то време *јастребови* већ заменили остареле авионе Ф-84Г *тандерлет*, указала се прилика да се део нових авиона из фабрике преусмери на аеродром Земуник. Први *јастреб*, ев. бр. 24266, у шести бојања и означавања изведеној по узору на претходнике из акро-групе ВВА, предат је из „Соккола“ у 105. пук, на основу наредбе од 9. јула 1974. године. Следили су до краја јула и преостали авиони са ев. бр. 24267, 24268, 24269 и 24270.

На *јастребовима* се покушало са летовима у саставу петорке, зато се тиму придружио Милан Матуловић. У пракси се показало да програм нема веће користи од пет авиона. Ценило се да формација „стрепа“ може да се изведе ефектно за посматраче, али да се губи у „ромбу“. Такође се у целини обука пилота чинила превише сложеном. Зато је поново враћен састав четворке.

У тиму су и без промене формације 1977. године остала четири пилота, јер је Стојановић отишао на школовање. Остали су Катанић као вођа, затим Младеновић, Колар и Матуловић.

Током 1975. године пилоти акро-групе имали су мало времена за наменске припреме и летове за публику, јер су били преоптерећени обуком питомаца из Либије. Од 1977. године 3. ескадрила има нову ознаку – 333. мешовита авијацијска ескадрила, у којој су авиони и пилоти акро-групе чинили

3. авијацијско одељење. Те године, уместо авиона 24269, у акро-групу је као замена дошао 24204.

Последња сезона постојања друге акро-групе ВВА била је 1979. година. Тим је расформиран марта 1980. године, а авиони су предати за попуњу 98. ловачко-бомбардерског авијацијског пука.

ПИЛОТИ ДРУГЕ АКРО-ГРУПЕ У ВВА:

Божидар Стојановић звани Кеџ завршио је ВВА 1961. године у 14. класи.

Радован Катанић завршио је ВВА у 21. класи 1970. године. Био је наставник летења у 105. пуку, а због здравственог стања прешао је на противпожарне авионе ЦЛ-215. Он и данас са пилотом Радославом Кујунџићем држи рекорд у броју бачених водених бомби током једног дана: они су гасећи велики пожар на Хвару 1983. године, извела чак 225 бацања воде за 24 сата. Катанић је смењен на почетку грађанског рата са дужности командира 676. противпожарне ескадриле. У Хрватском РВ наставио је да лети на канадерима. Сада је пензионер и живи у Пули.

Добрен Младеновић завршио је ВВА 1970. године у 21. класи. Из 105. пука прешао је у ВОЦ. Учествовао је у бројним испитивањима млазних авиона. До пензије био је пробни пилот у заводу „Мама Станојловић“.

Ласло Колар завршио је ВВА у 21. класи 1970. године. Био је пробни пилот у ВОЦ-у. Извео је први лет на прототипу авиона *Ласта* 1985. године. После одласка

из ЈРВ и ПВО био је пилот Авио-сервиса владе СРЈ. Живи у Београду.

Јожеф Душић завршио је ВВА 1970. године у 21. класи. Због здравствених разлога прешао је у транспортну авијацију. Био је командир 679. ескадриле са авионима Ан-26. Умро је 1991. године.

Милан Матуловић завршио је ВВА 1972. године у 22. класи. Био је наставник летења у 105. пуку, а од 1977. године летио је у акро-групи. Са млазних авиона Матуловић је прешао на ЦЛ-215. Презузео је 1991. године дужност командира 676. противпожарне ескадриле. Пензионисао се 1994. године у чини потпуковника у 138. бригади у Батајници. Сада ради као психолог у основној школи у Бенковцу.

МАЛА АКРО-ГРУПА:

После гашења акро-групе ВВА, пилоти 333. ескадриле остали су „у игри“, али у соло-тачкама на авионима Н-60 и на авионима Н-61 (злин 526). Оба авиона коришћена су у то време у 105. пуку за обуку питомаца ВВА. Када су 1980. годи-

не у наоружање уведени домаћи школски авиони В-53 (утва-75), преостали злинови постали су вишак. Већина тих авиона предата је ВСЈ за потребе обуке акробатских пилота из аероклубова у два центра – Порторожу и Трстенику. У то време редовно су приређивана државна првенства акробата. Неколико пилота из ВВА одржавало је тренажу на преосталим злиновима, који су повремено долазили из аероклубова назад на аеродром Земуник, у 333. ескадрилу, само ради учешћа на аеромитинзима. Наставници летења избори-

ли су се 1982. године за формирање синхро-пара на авионима злин. Од 1984. године пар нараста на три авиона, број довољан за акро-групу. Најзаслужнији за настанак групе био је њен први вођа капетан прве класе Боривој Бивиц, који се борио са бирократима за прилику да ЈРВ и ПВО одржи континуитет постојања акро-групе на Земунуку. Уз Бивица летели су на злиновима капетан Миша Менђан, као леви пратилац, и поручник Андреј Перц, као десни пратилац. Прве сезоне су на аеромитинзима учествовали са злиновима у бело-плавој шеми, какву си има-

Лево је Катанић, у кабинџ је Стојановић, десно су Колар и Младеновић

„Јастреб“ акро-групе на аеродрому Земуник

„Злин “526 из „мале акро-групе“

ли током службе у ЈРВ и ПВО. Први је званични приказ акро-група имала на прослави Дана ЈРВ и ПВО, 21. маја на аеродрому Земуник, пред око 6.000 гледалаца.

Следили су летови 27. маја на прослави 40. година десанта на Дрвар, 30. јуна на Купрешком пољу, на народном збору са летачким програмом приређеним поводом 40. година првог ратног лета Тита, у летачком програму на ратном партизанском аеродрому Оток у Словенији...

Пилоти из прве поставе акро-групе на *злиновима* ушли су децембра 1984. године у нову акро-групу на *јастребовима*. После обнове тима на млазним авионима, *злинови* нису престали да лете. Бивиц се побринуо за континуитет рада и зато су изабрана три наставника летења из 333. ескадриле за нови састав. У улози вође налазио се Богољуб Јајић. Пратиоци су били Мирко Кос (леви) и Милутин Радосављевић (десни). У ЈРВ и ПВО тим су популарно звали „мала акро-група“, да би се разликовао од „велике“ на Јастребовима. У званичним приликама користио се условни назив акро-група „Злин“. Осим са три авиона, понекад су летели као синхро-пар, на пример, за Дан ЈРВ и ПВО 21. маја 1987. године, када су два *злина* имала програм од 12 минута. Сезона 1987. године била је последња у историји *злинова* са ознакама ЈРВ и ПВО. Новембра те године донета је одлука да се преостали авиони *злин 526* препусте аеро клубовима и прекине род „мале акро-групе“.

ПРВИ САСТАВ АКРО-ГРУПЕ НА ЗЛИНОВИМА:

Боривој Бивиц рођен је 1951. године у Трбовљу. ВВА је завршио 1973. године. Био је један од врло цењених наставника летења на аеродрому Земуник и познат у цивилним круговима као члан југословенске акробатске репрезентације. Упоредо са основним пословима бавио се и акробатским летење у улози вође акро-групе на *злиновима* и „Летећих звезди“ од формирања 1985. до 1989. године, када је на властити захтев постао цивил и отишао да лети у ЈАТ-у. Његова летачка каријера се наставила и деведесетих година прошлог века летео је на аеромитинзима на акробатском двокрилном авиону питс. Сада ради као директор приватне фирме „Алфа Хистриа“ из Сечовља, регистроване за путнички авио-саобраћај.

Мишо Менђан рођен је 1954. године у Силбашу. Завршио је ВВА 1976. године. Као наставник летења из 333. ловачко-бомбардерске авијацијске ескадриле био је један од водећих промотера акробатског летења. Летео је у акро-групи на *злиновима* и *јастребовима* од 1984. до 1988. године. Био је командир 333. мае. Завршне године летачке каријере провео је на транспортним авионима антонов Ан-26. Умро је 2009. године.

Андреј Перц рођен је 1957. године у Цељу. ВВА је завршио 1980. године у 29. класи. После одласка Бивица из ЈРВ и ПВО, Перц је од 1989. до 1991. године био вођа „Летећих звезда“. Био је наставник летења у 172. авијацијској бригади на аеродрому Голубовци до 1994. године, када се повукао из

професионалне службе. Први цивилни посао добио је у Директорату за авијацију у Министарству саобраћаја Словеније. Сада лети у приватној фирми „Кондор-ер“.

ДРУГИ САСТАВ АКРО-ГРУПЕ НА ЗЛИНОВИМА:

Богољуб Јајић после завршетка ВВА 1980. године у 29. класи, остао је у 105. пуку као наставник летења. У тој јединици био је 1991. године последњи командир 333. ловачко-бомбардерске авијацијске ескадриле пре њеног расформирања.

Мирко Кос рођен је 1957. године у Новом месту. Завршио је ВВА 1980. године у 29. класи. У саставу акро-групе летео је од 22. октобра 1985. као самостални акробата. Први пут је наступио као седми члан „Летећих звезда“ 9. маја 1987. године. До одласка из активне службе у ЈРВ и ПВО, лета 1991. године, био је наставник летења у Трећем авијацијском одељењу 333. ловачко-бомбардерске авијацијске ескадриле. Током деведесетих година прошлог века радио је у Словеначкој Војсци, а сада лети на цивилним авионима.

Милутин Радосављевић у 105. пуку остао је после завршетка ВВА као наставник летења. На аеромитинзима је приказивао соло програм на Г-2.

На почетку грађанског рата био је командир 251. ловачко-бомбардерске авијацијске ескадриле. Одлучио се за одлазак из службе у време када се размахао рат.

АКРО-ГРУПА ЛЕТЕЋЕ ЗВЕЗДЕ

Златно доба акро-групе ВВА

Средином осамдесетих стекли су се услови за обнову акро-групе на млазним авионима у саставу Ваздухопловне војне академије. Пилоти су већ показали колико то желе летећи на *злиновима* као прелазном кораку до повратка у кабину *галеба* или *јастреба*. С доласком нове генерације домаћих авиона *галеб Г-4* и *орао*, део авиона претходне генерације могао се изузети из јединица. Током 1985. години припремала се велика прослава 40. година победе над фашизмом. За обнову традиције акро-групе заложио се начелник ВВА генерал Звонко Јурјевић. Наредбом од 25. октобра 1984, у ВВА одлучено је да се формира акро-група која се до маја морала припремити за учешће на прослави Дана победе.

Због кратког рока за обуку тражени су искусни пилоти из 105. пука. Велики утицај на избор пилота и обликовање програма имао је помоћник команданта пука за летачке послове потпуковник Владимир Шумановац. Он се у то време појављивао у војној публицистици са чланцима о страним искуствима са акро-групима. У тим су ушли капетани прве класе Бивиц, Менђан и Перц, који су до тада летели у акро-групи на *злинovima* и капетан прве класе наставник летења Јосип Њари. Они су одмах после наређења почели са Шумановцем да увежбавају елементе будућег програма на *Г-2*. У обликовању програма коришћена су искуства пилота који су летели у ранијим групама у ВВА, затим један чланак са детаљним приказом програма британске акро-групе „Црвене стреле“ (Red Arrows) и полчасовно видео-касета са снимцима акро-групе морнаричке авијације САД „Плави анђели“ (Blue Angels), италијанских „Трикоколорних стрела“ (Frecce Tricolori) и „Црвених стрела“ (Red Arrows).

ПРИПРЕМЕ ЗА ВЕЛИКИ МИТИНГ

У време када се бирао авион пошло се од претпоставке да ће се користити *Г-2* из састава пука, али се указала прилика да се преузме део извијачких авиона *јастреб* (*ИЈ-21*). Њих је у то време требало постепено повући из извијачких ескадрила у корист но-

вог авиона *ИЈ-22 орао*. На *јастребовима* средином јануара 1985. године пилоти су почели са преобуком и затим обуком у акробатском летењу. Авиони су прикупљени из разних ескадрила и пребачени у 333. мешовиту авијацијску ескадрилу фебруара 1985. године. Прво су, 5. фебруара, са аеродрома Тузла прелетела на Земуник два *јастреба* са ев. бр. 24412 и 24417 из састава 350. извијачке авијацијске ескадриле. Два *јастреба* са ев. бр. 24404 и 24414 уведена су 8. фебруара у састав 333. ескадриле из 240. ловачко-бомбардерске авијацијске ескадриле, која се налазила на Земунику у суседству 105. пука. За то време је део *јастребова* директно из јединица пребачен у ВЗ „Змај“ у Великој Горици на пребојавање из стандардне

маскирне шеме у боје акро-групе: 6. фебруара авиони са ев. бр. 24418 и 24422 прелетели су из 350. ескадриле на Плесо. Они су тек 21. марта предати 333. ескадрили, у којој су до тада четири маскирна авиона коришћена за увежбавање програма. Летови су често извођени изнад Корнатских острва. Први званичан лет имали су 5. марта на аеродрому Мостар, у част посете представника оружаних снага Либије. У то време *јастребови* су још увек били у маскирном бојењу. Још један додатни авион за акро-групу, са ев. бр. 24409, пристао је 6. марта из 247. лбае, са аеродрома Петровац на привремено коришћење. Тај авион из 333. мае вратили су у мају назад, али су га поново добили октобра 1985. године и задржали до краја службе у акро-групи.

У међувремену су остали авиони били у радовима у ВЗ „Змај“. Изведени су проширени прегледи авиона и одстранена су три митраљеца из носа. Због центраже, уместо механизма оруђа, монтиране су оловне плоче. За акробатске летове *јастребови* нису носили додатне резервоаре горива на крајевима крила, али су у „Змај“ и они припремљени у црвеној боји за потребе дужих прелета.

Искуства светских акро-група указала су на посебан ефекат који ствара димни траг. Зато су *јастребови* иза себе остављали бели траг или комбинацију боја југословенске заставе. Модификације на првом од авиона 24414 проведене су у ВЗ „Змај“ и пре примене на свим авионима проверене у ВОЦ.

„Јастреб“ у бојама акро-групе маја 1989. године

Пробни пилот Сретен Кнежевић је од 22. до 29. марта 1985. године на *јастребу* са димним трагом извео шест летова са 1,25 часова налета.

Незванично, 13. априла први пут акро-група, са тек припремљеним авионима у наменским бојама и ознакама, представила се на небу изнад Задра. Програм је планиран тако да се лети до висине од 1.200 метара и минимално до десетак метара у мимоилажењу у сусретним и пресецајућим курсевима. Брзине су се кретале од 220 до 600 км/х, а приликом мимоилажења до 700 км/х.

Сезоне 1985. године у ЈРВ и ПВО приоритетним задатком у јавном представљању сматрала се прослава 40. година победе у Београду, где су предвиђени парада „Победа 85” и велика изложба технике ЈНА на Ушћу. На аеромитингу изнад Ушћа 11. маја летело се са свим што се тада налазило у ЈРВ и ПВО, а сматрало се вредним приказивања: представили су се акро-групе на *јастребовима* и *злиндовима*, три авиона *МиГ-21бис* и у соло програму са *Г-2* пилот Јовић. За лет изнад главног града акро-група је имала *јастребове* у новој шеми бојења (од почетка су због доминантне жуте авиони прозвани канаринцима) и са уграђеном инсталацијом за димни траг.

ИЗБОР ИМЕНА

Од 29. септембра 1985. године на аеродрому Порторож акро-група је наступала са шест авиона – четири у основној формацији и два у синхро-пару. У проширени тим примљени су капетани Светислав Јовић и Мевлудин Бешић, који су се за летење у акро-групи увежбавали од фебруара 1985. године. Од 22. октобра 1985. у тим је уведен самостални акробата Мирко Кос. Зато се у саставу 333. ескадриле нашло седам *ИЈ-21*. У првој сезони „Летеће звезде” имале су 25 званичних приказа летачке вештине.

По узору на стране тимове, први пут у РВ и ПВО, за акро-групу тражило се погодно име на отвореном наградном конкурс, објављеном у видовском листу „Крила армије”. На адресу листа пристигла су 243 предлога из читаве СФРЈ. Одлуком комисије за избор имена додељење су три прве награде: старијем воднику Жижици Рајковићу из ВП 4067 – Бабин Дуб (село у близини аеродрома Земуник), Влади Милошевићу из Сурчина и Одреду извиђача „Нада Димић” из Задра. Они су били кумови „Летећих звезда”. Поводом Дана ЈНА 22. децембра 1985, наредбом Команданта РВ и ПВО бр. 1-642, изабрано име се одредило као званично.

Током 1986. године „Летеће звезде” су летеле 14 пута пред публиком у саставу шесторке, осим једне прилике на аеродрому Батајница, када су, због болести једног од пилота, летели као четворка. У то време савладана су почетна неискуства и програм се учврстио са шесторком, почевши од полетања у групи, затим оштрог заокрета за 270° у

„Летеће звезде” на аеромитингу, на аеродрому Земуник 15. јула 1989. године

Лидер
акро-групе
капетан прве
класе Бивиц

поретку „алфа“ ради доласка пред публику под 90° у односу на основни правац рада. Следили су петља са скретањем нагоре удесно за 90°, леви оштри заокрет за 360°, са престојавањем из поретка „алфа“ у поредак „делта“, петља са ваљком кроз горњу тачку, десно полупревртање са престојавањем у поредак „стрела“, десна коса петља, десно полупревртање са престојавањем у поредак „алфа“, буре – ваљак, лево превртање са престојавањем у поредак „фронт“, петља са престојавањем у поредак „делта“ у другом делу петље, десни оштри заокрет за 180°, ваљци у смакнутом поретку у хоризонталном лету са престојавањем у поредак „алфа“, лево превртање, петља са скретањем нагоре и лево за 90° и разлазом по тројкама, вртуљак, збор тројки кроз петљу у поредак „делта“, петља са разлазом надоле (ружа), мимоилажење у сусретним и пресецајућим курсевима, збор, лет на минималној брзини у „делти“, са извученим стајним трапом и упаљеним рефлекторима и за крај слетање по тројкама или у комбинацији 4+2 авиона. Такав програм се са одређеним модификацијама одржао током читавог постојања групе.

На пример, по узору на светски тренд увођења солисте или синхро-пара за попуњу празнина у летачком програму током прикупљања групе, „Летеће звезде“ су 1987. године повећале број чланова. Од 9. маја те године летели су на свих седам авиона у програму од 18 минута. Седми пилот у тиму био је Кос. У сезони 1987. „Летеће звезде“ имале су 15 летова на аеромитинзима у саставу седморке. У тим улази Богдан Жујовић. У сезони 1988. „Летеће звезде“ су имале 12 наступа углавном у саставу петорке. Из тима се повукао Менђан, а ушли су Џевад Хасић и Бранко Шарић, тако да група поново има седам чланова. У 1989. години лете у саставу четворке. После несреће италијанске акро-групе „Фреће триколори“, у немачкој бази Рамштајн 1988. године, када је страдало 69 цивила и три пилота, на аеромитинзима су у бројним државама забрањени сусретни и пресецајући курсеви. Међутим, „Летеће звезде“ су и даље задржале те елементе у свом програму.

ЛЕТЕЋЕ ЗВЕЗДЕ НА ГАЛЕБУ 4

Од почетка постојања „Летеће звезде“ су у свом амблему имале силуету галеба Г-4. Очекивало се да ће се *јастреб* задржати краће време, као прелазни авион, до доласка нових Г-4. Кашњење са производњом одразило се на план пренаоружања ЈРВ и ПВО и зато су авиони за „Летеће звезде“ пристигли тек после преласка три борбене ескадриле на Г-4. Када се припремала преобука на Г-4, 1989. године, у саставу 105. пука већ се налазила 249. ескадрила, пренаоружана са Г-2, у 252. ескадрилу летели су Г-2, а у 333. ескадрилу *јастребови*, Г-2 и *утве-75*. Пред почетак преобуке из „Летећих звезда“ се по-

вукао оснивач Бивиц. Дужност вође препустио је свом колеги Перцу. Из „Звезда“ су отишли и Менђан и Бешић и зато су као замена примљени Бранко Шарић и Џевад Хасић. Седам Г-4 за „Летеће звезде“ модификовани су у ВЗ „Змај“. Авиони су добили подвесник са димним трагом и скинути су поткрилни носачи.

У „Летећим звездама“ су за Г-4 прилагодили програм, у основи наслеђен са *јастребова*. Брзине лета тада су биле веће до 750 км/х и долазило се у маневрима до висине од 1.500 метара.

Први пут на новом авиону „Летеће звезде“ у саставу четворке летеле су на аеродрому Батајница 20. маја 1990, на централној прослави Дана вида. Затим су летеле као шесторка на промоцији 39. класе ВВА на аеродрому Земуник, на аеромитинзима на аеродромима Суботица, Лешће-Блед, итд. Током 1990. године летело се и за потребе снимање промотивног документарног филма под насловом „Летеће звезде“.

ПОСЛЕДЊИ НАСТУПИ У ДОБА МИРА

У саставу последње предратне поставке тима из лета 1991. године били су вођа капетан прве класе Перц, затим капетан прве класе Јовић, капетани Богољуб Жујовић, Бранко Шарић и Џевад Хасић и поручник Предраг Вукашиновић, који је тек пролазио кроз преобуку за Г-4. Као појачање у тим су изабрани поручници Саша Ристић и Мирослав Франић. Они су имали прилику за само један јавни наступ у саставу шесторке – 25. маја 1991, на аеродрому Мостар.

Неколико недеља касније СФРЈ је почела да тоне у грађански рат. И поред све чешћих оружаних инцидената, лета 1991. године у „Летећим звездама“ припремали су се за први одлазак у иностранство. Били су позвани на аеромитинг у Месини у Италији и тај задатак су пилоти прихватили као питање престижа. Убрзано су се увежбавали да лете у саставу седморке, иако се око аеродрома већ назирало конфликт федералних јединица и хрватске полиције. У једном од летова Г-4 акро-групе лакше је оштећен приликом изласка из фигуре ружа поготком пушчаног метка. Због припреме нових пилота за лет изнад другог аеродрома пилоти и авиони су јула 1991. године прелетели на аеродром Пула. Извели су програм и прелетели преко града, чиме су изазвали лавину негативних реакција. На аеродром Земуник нису враћени због погоршаних безбедносних прилика. Почетком деветог месеца „Летеће звезде“ су прелетеле на Голубовце, у матичну базу 172. пука ВВА, задуженог у то време за обуку пилотама изабраних за ловачко-бомбардерске авионе. Тамо су се пилоти „Летећих звезда“ током августа и првих дана септембра и даље припремали за одлазак у Месину. Летели су са Голубовца и са аеродрома Тиват. Увежбавали су програм са седморком у

Звезде у ратним данима

У ратном развоју предвиђало се да пилоти и Г-4 из „Летећих звезда“ уђу у 243. ловачко-бомбардерску авијацијску ескадрилу, у саставу 185. пука из Пуле. Фебруара 1991. године авиони су, током контроле ВВА, преведени из акробатске у борбену конфигурацију и пилоти су извели дејства на школском тактичком полигону.

„Галебови“ Г-4
изнад Корната
1990. године

Једна од најатрактивнијих фигура „Летећих звезда“: ружа

ПИЛОТИ „ЛЕТЕЋИХ ЗВЕЗДА“:

Богољуб Живојевић рођен је 1964. године у Београду. Завршио је ВВА 1986. године у 35. класи. Као изузетан пилот задржан је на Курсу наставника летења 1987. године и исте године већ се нашао на обуци за акро-групу. Од 1992. године био је на служби у 172. авијацијској бригади. На властити захтев 1994. године постао је цивил. Сада је шпедитер у Канзас Ситију.

Бранко Шарић рођен је 1962. године у Бенковцу. ВВА је завршио 1985. у 34. класи. Био је пилот авиона МиГ-21 у 117. пуку у Би-хаћу до 1988. године, када је прешао у 105. пук. На властити захтев отишао је из ЈРВ и ПВО и сада ради у полицији у Аустралији.

Џевад Хасић рођен је 1959. године у Тузли. ВВА је завршио 1982. године у 31. класи, првој генерацији школованој на четвртој години на надзвучним ловцима МиГ-21. Као прво место службе добио је бихаћки 117. пук. Наставник летења у 105. пуку постао је 1989. године. Од 1992. до 1994. године био је наставник летења у 172. авијацијској бригади. На властити захтев изашао из активне службе у ЈРВ и ПВО. Сада има варилачку фирму у Словенији.

Јосип Њари рођен је 1952. године у селу Сушин код Нашица. ВВА је завршио 1974. године у 24. класи. У акро-групи ВВА средином седамдесетих година прошлог века био је резерва. Из Г-2 искочио је 17. новембра 1977. године, у време када је био поручник наставник летења у 249. ескадрили. У „Летећим звездама“ био је од оснивања. До одласка из активне службе у лето 1991. године био је референт у органу за летачке послове у 105. пуку. У ратним данима био је члан задарског кризног штаба. Био је командант пилотске школе РВ Хрватске и базе у Задру до пензионисања.

Мевлудин Бешић рођен је 1958. године у селу Својат код Живиница. Завршио је ВВА 1981. године. У саставу акро-групе летио је од 29. септембра 1985, завршио са сезоном 1989. године. Прешао је у 252. ловачко-бомбардерску ескадрилу на аеродром Батајница. Из ЈРВ и ПВО изашао је 10. априла 1992. године. Дан касније ставио се на

располагање Територијалној одбрани БиХ. У почетку био је командант центра за обуку и локалног штаба у свом селу Живинице. Од маја 1992. до марта 1994. године био је командант Ваздухопловне групе Тузла, затим до маја 1995. године заменик команданта РВ и ПВО Армије БиХ у чину пуковника.

Мирослав Фрањић завршио је ВВА 1988. године у 37. класи и остао у 105. пуку као наставник летења. Примљен је у састав „Летећих звезда“ 1991. године, али је већ у јулу отишао је из ЈРВ и ПВО у састав хрватског Збора народне гарде. У РВ и ПВО Хрватске Фрањић се поново почео бавити акробатским летењем и од 2004. године, када је оснивана акро-групе „Крила олује“ на турбоелисним авионима ПЦ-9, до краја сезоне 2008. године био је њен вођа.

Предраг Вукашиновић рођен је 1965. године у Пљевљима. Завршио ВВА у 36. класи 1987. године. Био је наставник летења у 105. пуку. Од 1992. године био је у 172. авијацијској бригади, у којој је 2000. године постао помоћник команданта. Сада је пилот у Одељењу за калибражу Агенције за контролу летења у Београду. Лети на авиону Јак-40.

Саша Ристић рођен је 1965. године у Крушевцу. Завршио је ВВА 1988. године у 37. класи. Остао у 105. пуку као наставник летења. У „Летеће звезде“ примљен је 1991. године, а следеће године нашао се у 172. авијацијској бригади, са осталим члановима групе који су остали у ЈРВ и ПВО. Придружио се обновљеним „Летећим звездама“ 1997. године. Из 172. бригаде прешао је у ВОЦ (сада део ТОЦ-а), где и сада лети као опитни пилот. Приказивао је летачке могућности Г-4 у соло програму у десетинама прилика. Лети у акро-групи „Звезде“.

Светислав Јовић рођен је 1959. године у Сомбору. Завршио је ВВА 1981. године у 30. класи. У саставу акро-групе летио је од 29. септембра 1985. до лета 1991. године. Каријеру у ЈРВ и ПВО наставио је у 675. ескадрили на *лириету* 25Б. Сада живи у свом родном граду.

којој су били Перц, Ристић, Вукашиновић, Шарић, Хасић, Жујовић и Јовић као солиста. Он се током престројавања основне групе трудио да привуче пажњу са предњом петљом, са три везана ваљка, лећним летом са извученим стајним трапом, командованим ваљком из осам раздела, звоном... На самом крају програма, док је шест Г-4 летело минималном брзином, солиста је великом брзином пролазио испод групе и прелазео у вертикално пењање. Једна од последњих тачака које су „Летеће звезде“ припремиле биле су брзи ваљци у смакнутом поретку, какве су у то време радили само пилоти „Алфа цетова“ из француског тима „Патрол д'Франс“. Отворени конфликт у Хрватској обесмислио је приказ „Летећих звезда“ у иностранству и одлазак је отказан. Јовић је отишао из тима у транспортну авијацију, а преостала шесторица пилота више се нису припремали за летове пред публиком, већ су примили питомце ВВА на обуку. На авионима акро-групе 1992. године провели су курс наставника летења.

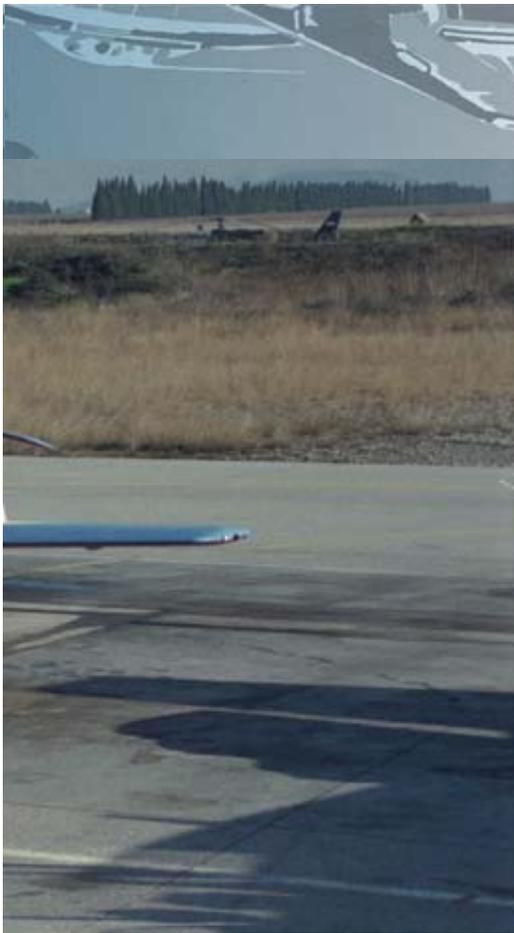
*Врх стреле чине Вукашиновић,
Канас, Бећаровић и Ристић,
десно су Маркотановић и Злокас,
а лево Катанић и Грубач*

АКРО-ГРУПА У 172. АВИЈАЦИЈСКОЈ БРИГАДИ

Летеће звезде поново лете

После завршетка рата у БиХ и Хрватској повољне политичке прилике прелиле су се у ЈРВ и ПВО и поново се отворио простор за афирмацију вида. Планирани су међународни аеромитинзи, посете иностранству, а за то су „Летеће звезде“ биле потребне. Наређењем Команде РВ и ПВО од 9. октобра 1996, поново су формиране „Летеће звезде“ у саставу 239. лбае.

Седам Г-4 после уласка у састав 172. авијацијској бригади остали су у шеми „Летећих звезда“ и летели су на редовним задацима обуке студената пилота на аеродрому Голубовци. Током лета 1992. године, уместо ознака предратног ЈРВ и ПВО са звездом петокраком, добили су ознаке СРЈ. У време несташнице горива, у првој половини деведесетих година чинило се да више никада неће бити могућности да се обнове „Летеће звезде“. Један број пилота из последње поставе тима одлучио се за одлазак из професионалне службе. После завршетка рата у БиХ и Хрватској повољне политичке прилике прелиле су се у ЈРВ и ПВО и поново се отворио простор за афирмацију вида. Планирани су међународни аеромитинзи, посете иностранству, а за то су „Летеће звезде“ биле потребне. Наређењем Команде РВ и ПВО од 9. октобра 199, поново су формиране „Летеће звезде“ у саставу 239. лбае. Језгро обновљеног тима чинила су два пилота из старог састава, први леви и први десни пратилац – Ристић и Вукашиновић. Они су учествовали у избору нових чланова „Летећих звезда“, који су током припреме јануара 1997. године имали летове ради прове-

РУЛЕТ НА НЕБУ

Зависно од метеоролошких прилика припремљена су два програма: са високом шемом у условима видљивости од 10 км, доње базе облачности од 7.000 фита, при умереној турбуленцији, и са сниженом шемом при видљивости од 8 км, доње базе облака од 1.600 фита, при умереној турбуленцији. У високој шеми изводило се полетања у две групе од три авиона и збор у поретку „алфа“. Према полетно-слетној стази авиони су долазили под углом од 90° и изводили су леви заокрет у поретку „орао“, затим су следили леви оштри заокрет са престојавањем у „фронт“, долазак уздуж писте, брзи ваљак у поретку „делта“, петља, призбројавање у поредак „делта“, десни заокрет, престојавање у „стрелу“, долазак под 45° на писту и у проласку пред публиком изводили су се појединачни ваљци бочних пратилаца. Следили су леви заокрет, долазак на писту под углом од 90°. У том тренутку група је кретала у петљу са четири авиона, а одвајао се синхро-пар. У том маневру авиони су димом обликовали срце на небу, кроз које су авиони синхро-пара

шавала „ружом“, мимоилажење у сусретним и пресетајућим курсевима на малој висини и „звона“ са четири авиона. Завршна тачка синхро-пара био је долазак под 90° на писту, „рулет“ (два авиона у чеоном сусрету при збирној брзини од 1.400 км/х), односно ковит и пристројавање главне групе за лет на минималној брзини у поретку „делта“. Такав програм трајао је 25 минута, за разлику од снижене шеме која је била пет минута краћа и није садржавала елементе који су тражили рад по вертикали. Током програма брзине су биле од 240 км/х, у демонстрацији минималне брзине са конфигурацијом за слетања до 700 км/х приликом укрштања.

Први лет у новом саставу „Летеће звезде“ имале су на аеромитингу на престоничком аеродрому, одржаном 15. јуна 1997. године. У том тренутку нису били уходани и зато су са пуно пажње извели програм. У Београд су прелетели седам дана пре аеромитинга. Осим увежбавања имали су пуно посла због сталних обилазака генерала и новинара. У програму изведеном пред десетинама хиљада посетилаца имали су и једну посебно необичну тачку:

„Летеће звезде“ изнад црногорских планина децембра 1998. године

ре склоности за акробатику. Тим су на почетку увежбавања програма чинили вођа капетан прве класе Предраг Вукашиновић, леви пратилац капетан прве класе Драган Злокас, десни пратилац капетан прве класе Зоран Катанић, репни пратилац капетан прве класе Иштван Канас, вођа синхро-пара капетан прве класе Саша Ристић и пратилац у синхро-пару капетан прве класе Томислав Бећаговић. Они су добили шест месеци за припрему до првог јавног приказа. Зато су изузети од сталних обавеза у јединици и бавили су се само радом у акро-групи. Ристић се сећа да су прво угрубо осмислили програм, а затим су увежбавали елемент по елемент, у ходу изабацијући неке од елемената и убацијући нове.

остављали стрелицу створену краткотрајним пуштањем дима. У наставку програм се изводио у саставу 4+2 авиона. Прво се синхро-пар појављивао пред публиком слева и приказивао ваљак, главна група је долазила слева и изводила буре – ваљак у колони, синхро-пар се враћао пред публику са десне стране изводећи леђни лет у пару, главна група је изводила са исте стране ко-су петљу у поретку „фронт“. Наредна тачка синхро-пара била је „огледало“ са минималним размаком вертикалних стабилизатора два авиона од само једног метра, а главне групе – долазак слева и улазак у петљу са полуваљком у горњој тачки у поретку „стрела“. Следили су синхро-пар у ваљку на разделе, увек атрактивно за очи публике, затим петља главне групе која је завр-

изнад аеродрома „Звезде“ су прелетеле као пратња ЈАТ-овом путничком авиону DC-10.

УХОДАНИ КАО САТ

С обзиром на врло блиске односе са Бугарском, „Летеће звезде“ су од 26. до 29. септембра 1997. гостовале на аеродрому Пловдив. Од иностраних учесника они су оставили најјачи утисак. За разлику од прве сезоне, акро-група се за другу сезону 1997. године већ уходала. У односу на први лет изнад Батајнице, радили су „као сатић“, сећа се пилот Ристић. У другој сезони 1998. године „Летеће звезде“ летеле су седам пута изнад домаћих аеродрома. У саставу седмор-

На леђима изнад Боке Которске:
Г-4 из „Летећих звезда“

ке летеле су од 29. и 30. августа на аеромитингу у Храдец Краловим у Чешкој. Као солиста представио се публици Катанић. У састав тима 1998. године примљени су капетан прве класе Александар Маркотановић и поручник Саша Грубач.

Осим представљања основног програма на аеромитинзима, Злокас и Катанић летели су као солисти у засебној тачки програма. У време агресије Северноатлантског савеза авиони „Летећих звезда“ били су смештени у подземно склониште у селу Тузи. Врата склоништа нису била затворена и од поготка једног пројектила плануо је први авион у низу: у ланчаном пожару, између осталих авиона, страдали су сви Г-4 из састава „Летећих звезда“. Послератна обнова ЈРВ и ПВО требало је да се покаже и симболичном обновом акро-групе. За прославу Дана авијације 2. августа 2000. године на аеродрому Голубовци пилоти „Летећих звезда“ припремили су програм на пет маскирних Г-4, за тај догађај изузетних из ескадрила. За кратко време увежбали су лет у саставу петорке, али пред полетање имали су отказ на једном од авиона. Зато су последњи лет „Летећих звезда“ извели у саставу четворке.

Недостатак авиона, криза са набавком горива и драстичан пад налета били су од 2000. године несавладиве препреке за одржавање „Летећих звезда“. У околностима када су пилоти летели неколико часова за читаву годину, ресурси су били потребни за преживљавање вида и зато се морало одустати од покушаја да се одрже „Летеће звезде“. Неки од пилота из тима добили су прилику да наставе да лете на аеромитинзима. Ристић, Канас и Грубач прекомандовани су у

ВОЦ и у соло-приказима летачких вештина у Србији и иностранству представљали су авион Г-4. Од 2004. године одласци на међународне посете постали су редовна прак-

са. Са авионом Г-4 ветерани „Летећих звезда“ летели су за публику у Чешкој, Мађарској, Грчкој, Румунији и Словачкој.

ПИЛОТИ „ЛЕТЕЋИХ ЗВЕЗДА“ ИЗ 172. АВИЈАЦИЈСКЕ БРИГАДЕ:

Александар Маркотановић завршио је ВВА 1990. године у 40. класи. У време школовања искочио је из Г-4, 10. јануара 1990. године. У 172. бригади био је наставник летења и пилот „Летећих звезда“. Сада је на дужности у Војсци Црне Горе.

Драган Злокас завршио је ВВА 1988. године у 37. класи. Летео је у 172. пуку (касније бригади) као наставник летења. Сада у чини потпуковника обавља дужност заменика команданта 252. мешовите авијацијске ескадриле на аеродрому Батајница.

Иштван Канас рођен је 1965. године у Зрењанину. Завршио је ВВА 1988. године у 37. класи. У 172. пуку (од 1992. бригади) био је пилот, командир авијацијског одељења, заменик команданта 239. ескадриле, референт за технику пилотирања и методичку летачке обуке и пилот у „Летећим звездама“. Опитни пилот у ВОЦ-у био је од 2004. године. Страдао је 24. септембра 2008. у удесу на Г-4,

приликом увежбавања програма за приказ летачких могућности авиона. У то време био је потпуковник на дужности команданта ескадриле за летна испитивања ТОЦ-а.

Томислав Бећаговић завршио је ВВА 1988. године, у 37. класи, и одмах затим постао наставник летења у 105. пуку. „Звездама“ се придружио у Голубовцима. Сада у чину потпуковника ради као опитни пилот у ТОЦ-у.

Саша Грубач завршио је ВВА 1993. године у 42. класи. Прву дужност добио је у 172. авијацијској бригади, у којој се придружио акро-групи. Од 2002. године је опитни пилот у ВОЦ-у (сада ТОЦ-у), задужен за приказ маневарских могућности Г-4 на аеромитинзима.

Зоран Катанић у време оружаног сукоба у Хрватској, 20. септембра 1991, његов Г-4 је погођен, али извукао се из авиона избацивим седиштем. Са каријером је наставио као наставник летења у 172. бригади и пилот „Летећих звезда“. Сада је на дужности у Генералштабу Војске Црне Горе.

АЕРОКЛУПСКО ЛЕТЕЊЕ НА МЛАЗНИМ АВИОНИМА

По узору на летеће звезде

„Галебови“ из провизорне акро-групе 2002. године

ЦИВИЛНА АКРО-ГРУПА НА ГАЛЕБОВИМА

Ишкови авиона Г-2 из ЈРВ и ПВО попуњених на продају 1996. године били су извор технике за потпуно нову врсту летачких активности на нашем простору: аероклупско летење на млазним авионима. Пилоти цивилних галебова у почетку су били ветерани или активни припадници ЈРВ и ПВО. Летели су у Аероклубу „Галеб“ из Београда на Г-2 из фирме „Шатл ер“ (Shuttle Air).

У цивилном регистру се од фебруара 1999. године налази први демилитаризовани млазни авион у Србији, ранији ев. бр. 23170. Цивилне ваздухопловне власти доделе су том авиону регистрацију YU-YAB, другу у низу одређеном за „олдтајмере“. Низ галебова брзо се проширио и чланови аероклуба „Галеб“ су, осим у соло летовима, почели да лете у пару, са три авиона и у саставу четворке.

Први лет у пару извели су јуна 2000. године на британском аеродрому Бигин Хил бивши пилоти ЈРВ и ПВО Саша Аћимовић и Славко Станишић. Од 2001. године цивилни *галебови* су летели изнад нашег неба са три авиона. Први пут у саставу четворке летели су на аеродрому Тиват 2002. године са G-2 YU YAD, YU YAE, YU YAF I YU YAG. Извели су програм по узору на „Летеће звезде“.

Поново су у саставу четворке летели 2006. године на аеродрому Голубовци. У међувремену, у разним приликама летело се са једним, два или три *галеба*, зависно од околности код куће и у гостима – у Великој Британији, Чешкој и Словенији.

У периоду живе активности аероклуба „Галеб“, од 2000. до 2006. године, за командама авиона у акробатским летовима били су славни пробни пилот и бивши командант ВОЦ Марјан Јелен, Даворин Павловић Деда, који са 65 година старости још увек лети на аеромитинзима, Новак Новаковић, искусни наставник летења ВВА и сада директор акро-групе „Звезде“, Миљко Стефановић, Саша Аћимовић и Славко Станишић, пилоти славне 252. ескадриле и пилоти „Летећих звезда“ Миша Менђан, Предраг Вукашиновић, Саша Ристић, Томислав Бећаговић, Андреј Перц, Саша Грубач, Иштван Канас и колега акробата из година службовања у 172. авијацијској бригади Љубиша Павловић.

Пилоти „Јастребова“ из Бања Луке

„Звезде“ на отварању Егзита 2009. године

АКРО ГРУПЕ ИЗ БАЊАЛУКЕ

На аеродрому Маховљани код Бања-луке, 26. маја 2006, на аеромитингу приређеном у част десет година постојања РВ и ПВО ВРС, представила су се два тима из састава 892. мешовите авијацијске бригаде: четири пилота на четири *јастреба* и четири пилота на четири *газеле*. Оба тима наменски су обучена само за ту прилику, када су у најбољем светлу показала спремност пилота ВРС. На четири *јастреба* летели су потпуковник Владо Гвозден, у то време командант бригаде, затим два помоћника команданта РВ и ПВО, потпуковник Златан Црналић, мајор Јанко Петрушић и помоћник команданта бригаде мајор Драган Накић. Сва четири пилота били су искусни ратни ветерани и без тешкоћа су увежбали програм урађен по узору на „Летеће звезде“.

Летови „Стршљена“ били су пример за припрему лета четири *газеле* ВРС. За командама су били мајори Раденко Панић, командант 2. мх, Горан Милетић, командир одељења, и два помоћника команданта ескадриле – капетан Бобан Кустурић и поручник Дарко Вучић.

Нови тим старих зналаца ЗВЕЗДЕ СА ЧЕНЕЈА

Пилоти „Летећих звезди“, на необичан начин, поново су формирали тим пролећа 2007. године на аеродрому Ченеј код Новог Сада. Добили су прилику да лете на четири Г-2 у власништву приватног аероклуба „Галеб Г-4“. У свету има много приватних млазних авиона, чак и правих ратних машина које су демилитаризоване пре добијања цивилне регистрације, али приватне акро-групе на млазним авионима су велика реткост. За сада постоје само две – тим реномираног произвођача часовника „Брајтлинг“ са авионима Л-39 албатрос и новосадске „Звезде“. Предисторија води до октобра 2004. године, када се са Ченеја први пут са травнате полетно-слетне стазе у воздух подигао Г-2 YU-YAD. Наредна три Г-2 долетела су на Ченеј из аероклуба „Галеб“. Сва четири авиона пребојена су у шему „Звезде“, засновану на бојама југословенске заставе са петокракама на доњим површинама авиона. Уграђене су инсталације за дим, сређене су пилотске кабине, које су добиле нови сјај. Са тако припремљеним авионима полетели су стари знанци из „Летећих звезда“ – Ристић, Злокас, Грубач и Канас. Прво јавно представљење „Звезде“ су имале код куће на аеромитингу одржаном 10. јуна 2007. године. Летели су изнад Петроварадина на отварању музичког фестивала „Егзит“ 12. јула, следили су аеромитинзи у иностранству 26. августа на Прибиславцима код Чаковца у Хрватској (полетали су са траве као на Ченеју), 8. и 9. септембра у Брну у Чешкој, итд.

Од 2008. године „Звезде“ су добиле и пети Г-2, али због недостатка пилота погодан за проширење тима нису имали прилике да лете у саставу петорке. По узору на тимове страних ваздушних сила, „Звезде“ су добиле и свој пратећи авион *дјук Б60* (Duke), намењен за превоз менаџера клуба, техничара и подршке.

Пилоти „Стршљена“:
слева на десно: Слобо Перунчић,
Слободан Антонић, Драган Рашин,
Горан Илић, Ванче Јанчовски, Анђелко Бртан,
Славко Бајић и Златибор Јањић

„Стршљени“ изнад мора

ХЕЛИКОПТЕРСКА ГРУПА СТРШЉЕНИ

По први пут у нашој историји, 1997. године формирана је на аеродрому Голубовци хеликоптерска група са четири газеле у саставу 897. мешовите хеликоптерске ескадриле 172. авијацијске бригаде.

Вође тима били су мајор Драган Рашин, у то време командант ескадриле, и капетани прве класе Ванче Јанчовски, леви пратиоци капетани прве класе Горан Илић и капетан Слобо Перунчић, десни пратиоци капетан прве класе Слободан Антонић и капетан Златибор Јањић и репни пратиоци капетани Анђелко Бртан и Славко Бајић. Они су обликовали програм са низом атрактивних фигура, које су се изводиле са растојањем између хеликоптера од осам до десет метара и са надвишењем од једног метра. Максималне брзине биле су до 270 км/х, а сусретна брзина приликом укрштања чини збир виши од 500 км/х, уз растојање у проласку од десет метара. Најмања међусобна вертикална удаљеност је у формацији „степеница“, када су један изнад

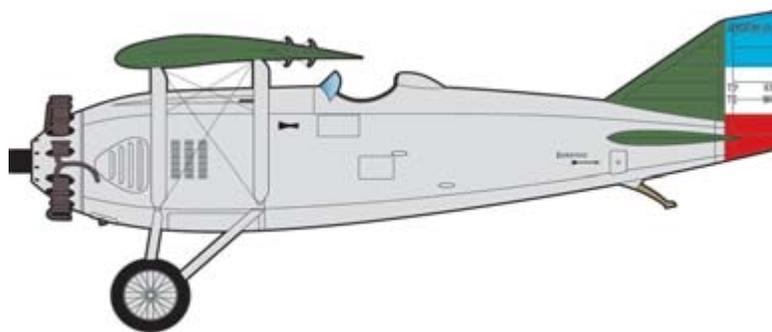
другог са висинском разликом од пет метара. Најмања хоризонтална удаљеност је у формацији „ромб“, када су на одстојању од осам до десет метара, што значи да се ротори пречника 10,5 метара преклапају, али са висинском разликом.

Први пут „Стршљени“ су полетели на матичном аеродрому 6. маја 1997, а први приказ пред стручном публиком имали су 21. маја, на аеродрому Батајница, приликом контроле спремности учесника аеромитинга „Батајница 97“.

Последњи пут „Стршљени“ су летели на аеромитингу 2. августа 2000, на аеродрому Голубовци. Тада су за командама *газела* била четири пилота: мајор Војо Вујисич, који је од Рашина примио команду над 897. ескадрилом, и пилоти из првог састава „Стршљенова“ Јанчовски, Јањић и Бртан. После полетања постројили су се у фронт према публици, затим су се померили уназад, извели окрет у десну страну за 180° и формирали поредак „ромб“ за десни заокрет за 180°, леви заокрет за 180°, ваљак и заокрет за 90°. Група се престојила у колону за формацију „степеница“, затим је приказала „ромб“, „стрелу“ и после заокрета вратила се у „ромб“ за маневар искакања са заустављањем. Следили су обрушавањем у пару са формирањем „огледала“. Следили су „торнадо“ разилажење „Стршљена“, појединачно искакање са окретом и мимоилажење изнад једне тачке, искакање са окретом и формирање права за „чешаљ“. Из тог маневра „Стршљени“ су извели искакање у пару, са истовременим окретом, заокрет у сусретним курсевима са искакањем и обрушавањем. Формирали су колону, престојили се у „ромб“ и зауставили пред публиком у знак поздрава за завршетак програма који је трајао 12,5 минута.

ВАЗДУХОПЛОВИ КОРИШЋЕНИ У ЈУГОСЛОВЕНСКИМ И СРПСКИМ АКРО-ГРУПАМА

ДЕВОАТИН Д.9

Ловачки авиони француске фирме *Девоатин* (Dewoitine) чинили су окосницу ловачких ескадрила Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, од средине двадесетих до почетка тридесетих година 20. века. Улазак на тржиште Французи су отворили 1924. године са првим примерком ловца Д.1. Из кредита владе Француске 1926. године примљена су 44 авиона Д.1 са мотором од 300 КС и шест авиона Д.9 са мотором од 420 КС. Ти мотори су, у ствари, били и разлог за набавку Д.9 јер су била потребна практична искуства пре почетка лиценцне производње мотора у Раковици. У време када су 1933. године први пут на нашем простору коришћени за приказ акробатског летења у групи, авиони Д.9 летели су у саставу Првог ваздухопловног пука из Новог Сада.

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ:

Мотор:
Gnome-Rhône Jupiter 9Ад
снаге 309 kW (420 КС)

Димензије:
дужина 7,30 м
висина 2,93 м
размах крила 12,80 м
површина крила 25,00 м²

Масе:

празан 883 кг
нормална у полетању 1.333 кг

Перформансе:
максимална брзина 244 км/х
долет 400 км

Наоружање:
два митраљеза калибра 7,7 мм *викерс* Mk. II са по 500 метака

АВИА БХ-33

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ:

Мотор:
Valter Jupiter VII од 331 kW (450 КС), на *Икарусовим* авионима мотори ИАМ *Јупитер* 9Ад од 309 kW (420 КС)

Димензије:
дужина 7,04 м
висина 2,79 м
размах крила 8,90 м
површина крила 22,2 м²

Масе:
празан 830 г
максимална у полетању 1.250 кг

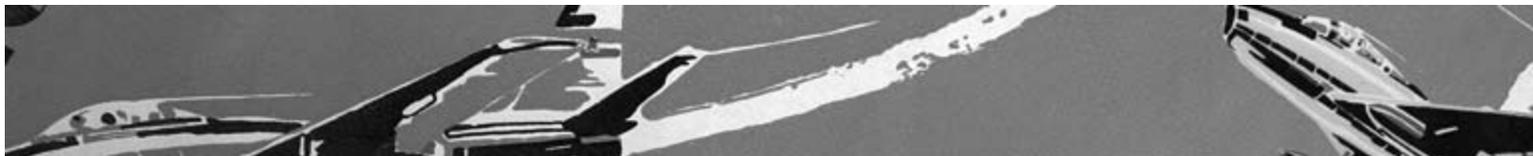
Перформансе:
максимална брзина 270 км/х
брзина крстарења 230 км/х
долет 483 км

Наоружање:
На чешким примерцима два митраљеза калибра 7,7 мм *викерс* Mk. II са по 500 метака, а на авионима израђени по лиценци два митраљеза 7,7 мм *дарн* М.30 са по 500 метака

Између два светска рата Југословени и Чехословаци одржавали су изванредне добре односе у области одбране остварене кроз малу Антанту. Југословенска артиљерија снабдевала се из *Шкоде*, а на листи набавки били су пушко-митраљези, разна техничка средства и авиони.

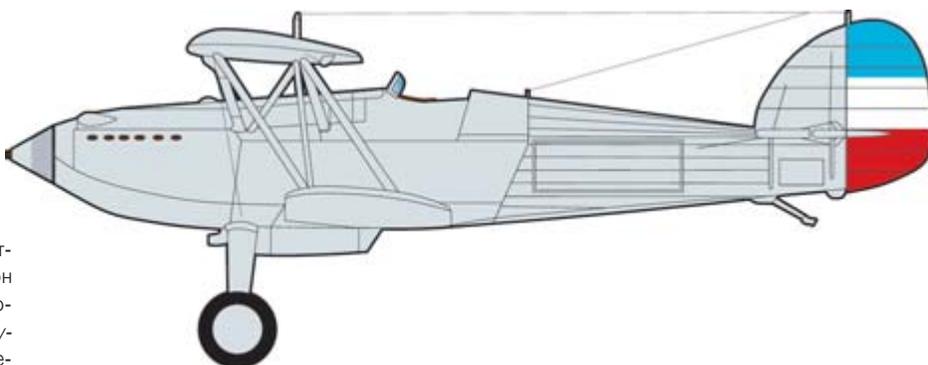
Лета 1929. године ВВ се одлучило за набавку три у то време модерна ловачка авиона *авиа* БХ-33Е за потребе учешћа на Трећој утакмици чланица Мале Антанте и Пољске последњих дана лета те године. После губитка једног од авиона у удесу наручен је додатни БХ-33 за замену технике и зато је 20 примерака БХ-33 увезено 1931. године. У фабрици *Икарус* у Београду од 1934. до 1936. године израђено је 22 БХ-33. Они су имали моторе произведене у фабрици ИАМ по чехословачкој лиценци.

Из Раковице после уласка једнокрилних авиона у наоружање ВВ, преостали примерци БХ-33 коришћени су као тренажни ловци. У одбрану отаџбине са аеродрома у Мостару полетела су два БХ-33 из Треће пилотске школе. Оба су оборена код Подгорице.

ХОКЕР ФЈУРИ

На завршетку ере двокрилних ловаца, почетком тридесетих година, британски ловачки авион *фјури* (Fury) сматрао се за врхунски технички и домет. За ВВ КЈ наручена су 1931. године три *фјурија Mk.II.A*. Током 1936/37. године у ВВ примљено је десет *фјурија II* са низом побољшања и јачим мотором у односу на *фјури I*. По лиценци у Београду су 1937. године израђена 24 авиона у фабрици *Икарус* и 16 авиона у фабрици *Змај*. Прва јединица наоружана *фјуријима II* био је Шести пук са аеродрома у Земуну. Авиони из тог пука летели су на аеромитингу 1938. године. После доласка савремених једнокрилних ловачких авиона 1939. године, *фјурији* су из Шестог пука предати Четвртог пуку у Загреб а затим 1940. године Петом пуку у Нишу. У тој јединици дочекали су рат. У ваздушним борбама са немачким ловцима страдало је осам pilota *фјурија*, а оборена су најмање три немачка авиона – један Бф 110 и два Бф 109, два Бф 109 вероватно.

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ:

Мотор:

Ролс-ројс кестрел XVI (Rolls-Royce Kestrel XVI) од 700 КС

Димензије:

дужина 8,34 м
висина 3,40 м
размах крила 9,15 м
површина крила 23,41 м²

Масе:
празан 1.482 кг

максимална полетна маса 1.772 кг

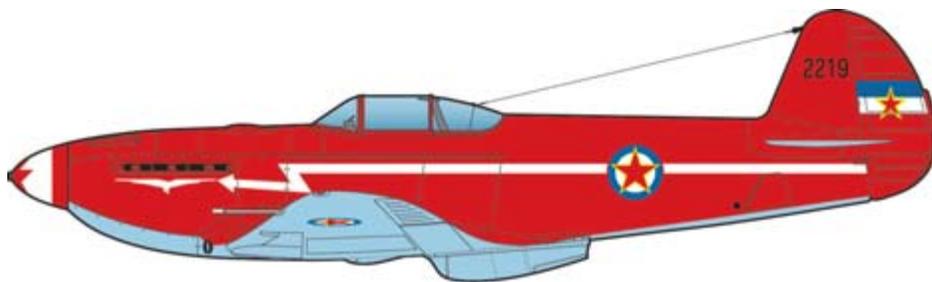
Перформансе:

максимална брзина 389 км/х
брзина крстарења 320 км/х
долет 635 км

Наоружање:

два митраљеза калибра 7,7 мм
дарн М.30 са по 500 метака

ЈАКОВЉЕВ ЈАК-3

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ:

Мотор:

Климов ВК-105ПФ-2
снаге 964 kW (1.310 КС)

Димензије:

дужина 8,5 м
размах крила 9,20 м
површина крила 14,85 м²

Масе:

празан 2.105 кг

нормална у полетању 2.550 кг

Перформансе:

максимална брзина на висини 4.400 м 640 км/х
максимални долет 850 км

Наоружање:

један топ 20 мм ШВАК са 130 граната
два митраљеза 12,7 мм УБС са 240 метака

Током рата и у првој послератној години произведено је 4.848 авиона *Јак-3*. У ратним данима југословенски пилоти из 11. ловачке авијацијске дивизије имали су прилику да лете на само три *Јак-3*. У то време то су били престижни авиони за водеће пилоте. Авиони *Јак-3* постали су основни ловци ЈРВ тек после рата, током лета 1945, када је из СССР-а примљено најпре 28 авиона за пренаоружавање ловачких пукова са авиона *Јак-1*, а потом читав пук од 40 авиона. Током кризе у односима са Американцима и Британцима ловци *Јак-3* чували су ваздушни простор од уласка авиона бивших савезника. *Јакови* су 1946. оборили два америчка авиона Ц-47 изнад Словеније. Један британски Ц-47 принудили су на слетање на аеродром у Нишу. Авиони *Јак-3* остали су у инвентару ЈРВ све до 1957. године, до када су коришћени за обуку pilota ловаца.

ЗЛИН 381

Ознаку злин 381 носе примерци немачког школског авиона бикер бестман (Bücker Вü-181С-1 Bestmann) произведени после рата у Чехословачкој. За ЈРВ 1948. године примљена су 28 авиона. У листи имовине ЈРВ налазило се и осам бестмана. Пукови ЈРВ добили су по неколико злинова за потребе тренаже и разне помоћне задатке. У 117. пуку од јула 1948. године користили су злинове за тренажу у инструменталном летењу.

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ:

Мотор:

Валтер Минор 4-III (Walter-Minor)
снага 77 kW (105 КС)

Димензије:

дужина 7,85 м
размах крила 10,60 м
површина крила 13,50 м²

Масе:

празан 495 кг
максимална у полетању 760 кг

Перформансе:

максимална брзина 196 км/х
врхунац лета 4.500 м
долет 850 км

АЕРО-2

Школски авион *аеро-2* пројектован је пре Другог светског рата, али је произвођен тек после ослобођења. Наиме, први прототип завршен 1940. године био је учесник конкурса на коме се тражио авион за основну летачку обуку у ВВ КЈ, на коме је победио, али због рата *аеро-2* није ушао у производњу. После рата ЈРВ одлучило се за набавку домаћих школских авиона за почетну обуку. У фабрици авиона *Икарус* 1946. године израдили су нови прототип на основу предрачунских планова сада назван *аеро-2Б*. Као победник конкурса изабрио се за велике наруџбине ЈРВ. Већ 1947. и 1948. године јединице ЈРВ примиле су 30 примерака прве серије *аеро-2Б* са мотором од 145 КС и 80 комада *аеро-2Ц* са јачим мотором од 160 КС. Током 1949. године произведена су 67 *аеро-2Д* са затвореном кабином. Осим у школским пуковима, коришћени су у борбеним јединицама за тренажу пилота посебно 1949–1950. године, када се обука на наменским авионима свела на минималан број часова због недостатка техничких ресурса и резервних делова. Због старости и истрошености авиона *спитфајер* и *харикен* из 103. извиђачког авиацијског пука, 1949. године у тој јединици нашли су се *аеро-2*.

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ:

Мотор:

Валтер Минор-6/III
(Walter-Minor)
снаге 117,76 kW (160 КС)

Димензије:

дужина 8,23 м
размах крила 10,50 м
површина крила 15,56 м²

Масе:

празан 685,5 кг
максимална у полетању
978,5 кг

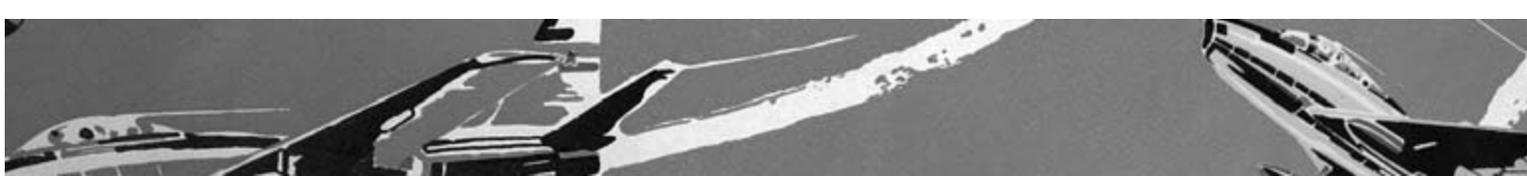
Перформансе:

максимална брзина 224км/х
брзина пењања м/с
долет 745км

F-86E(M) СЕЈБР

Амерички млазни ловац F-86 сејбр (Sabre) има култни статус за служен у Корејском рату и бурној историји *хладног рата* педесетих година. Први примерци почетног модела F-86А уведени су у наоружање марта 1949. године. До 1956. године произведено је 9.860 примерака F-86 сејбр и морнаричких ловаца *фијури* у фабрикама НАА у САД, канадском *Канадеру*, аустралијском САС-у, италијанском *Фијату* и јапанском *Мицубишију*. На аеродром *Батајница* 1956. године слетели су први од 41 *сејбра* из *америчке војне помоћи* МДАР-а. У ЈРВ (од 1959. године ЈРВ и ПВО) коришћени су авиони канадске производње са пуном ознаком ЈРВ

је из војне помоћи САД-а и кроз комерцијалне аранжмане набавило с121 *сејбер*. Први су слетели на аеродром Батајница 1956. године. Сви Југословенски *сејброви* били су канадске производње са пуном ознаком.

У време када су ушли у ЈРВ били су стари до четири године.

Акро-група летела је на *сејбровима* у време када су они били основни ловци у ЈРВ и ПВО и самим тим престижна техника која се на аеромитинзима представљала као узданица одбране државе. Током шездесетих година Ф-86Е летели су у саставу пукова за одбрану јужних делова државе и за обуку пилота ловаца стационираних на аеродромима *Петровац*, *Пула* и *Голубовци*.

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ:

Мотор:

Џенерал еликтрик (General Electric) J47-ГЕ-13
потисак 23,13 kN

Димензије:

дужина 11,5 м
висина 4,5 м
размах крила 11,1 м
површина крила 26,6 м²

Масе:

празан 5.150 кг
маса у полетању са два додатна резервоара горива 7.301 кг

Перформансе:

максимална брзина на нивоу мора 860 км/х

максимална брзина на висини од 6.100 м 910 км/х

Наоружање:

стрељачко наоружање – шест митраљеза *колт браунинг* (Colt Browning) АН М3 калибра 12,7 мм са 267 метака

по митраљезу

два поткрилна носача

носивости до 450 кг по

носачу

АВИОНИ Ф-86Е (М) КОРИШЋЕНИ У АКРО-ГРУПИ 204. ПУКА:

ев. бр.	11001,
ев. бр.	11065,
ев. бр.	11085,
ев. бр.	11093,
ев. бр.	11102,
ев. бр.	11103,
ев. бр.	11109,
ев. бр.	11117,
ев. бр.	11120.

ГАЛЕБ Г-2А

Интерна ознака ЈРВ и ПВО: Н-60

Први домаћи млазни авион доведен до серијске производње *галеб Г-2* показао се као један од најбољих производа домаће индустрије у целини. После два прототипа Г-1 и Г-2, први серијски авион са фабричком ознаком Г-2А завршен је јула 1965. године, а од јануара 1966. године Г-2А налазе се у саставу ЈРВ и ПВО. Стотине хиљада часова проведених у ваздуху доказали су да се ради о поузданом авиону коме се веровало. Од 1968. до 1998. године сви пилоти млазних авиона ЈРВ и ПВО у данима проведеним на Академији летели су на Г-2 у школским пуковима на аеродромима *Земуник*, *Пула* и *Голубовци*. Под ознакама ЈРВ и ПВО летело је 135 *галебова*. После редукције броја авиона у ЈРВ и ПВО 1996. године у складу са Подрегионалним споразумом о контроли наоружања, 17 Н-60 прошло је кроз процедуру преквалификације из борбених у неборбене авионе. Десет Н-60 постали су део збирке Музеја ваздухопловства на аеродрому *Никола Тесла – Београд*. Део сувишних авиона је уништен или су постали макете, а неки су продати приватним корисницима. Ненаоружани авиони наставили су са службом на задацима обуке студената све до пролећа 1999. године – авиони Натоа тада су уништили све Н-60. После рата само су се могла поправити оштећења на авиону 23252. Тај авион поново лети од 2003. године после проведеног ремонта.

АВИОНИ ГАЛЕБ КОРИШЋЕНИ У АКРО-ГРУПИ ВВА

Примљени су у 105. пук: 21. јула 1968. године примерци 23166, 23169 и 23170, а 30. септембра 1968. године 23168.

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ:

Мотор:

Ролс-ројс вайпер 11 Mk 22-6 (Rolls-Royce Viper) потисак 11,1 kN

Димензије:

дужина 10,338 м

висина 3,28 м

размах крила са резервоарима горива

11,62 м

површина крила 19,43 м²

Маса:

празан авион са одбацивим крилним резервоарима и носачима наоружања 2.655 кг
маса у полетању у школској варијанти 3.884 кг

Перформансе:

максимална брзина на висини од 6.000 м

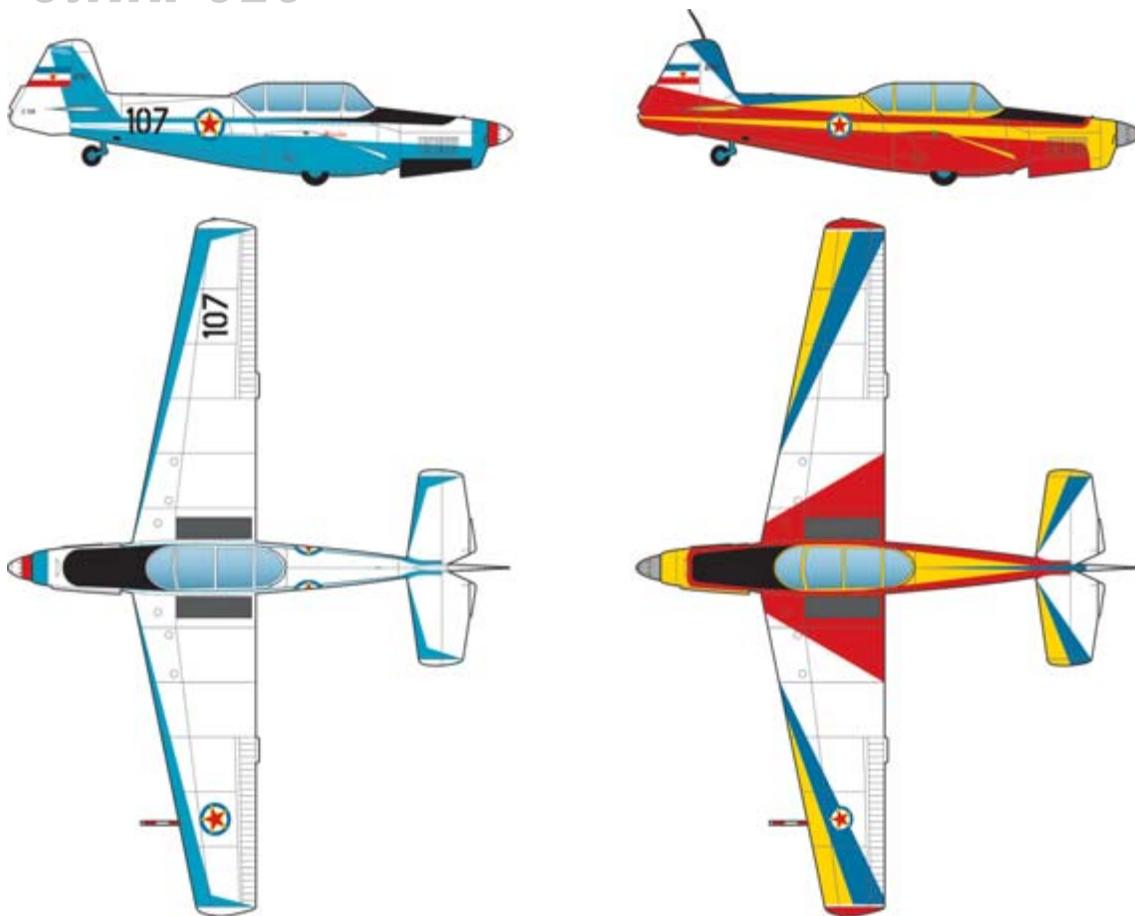
788 км/х

максимални долет 1.240 км

Наоружање:

стрељачко наоружање – два митраљеза колт браунинг (Colt Browning) АН М3 калибра 12,7 мм са 80 метака по митраљезу
ракетно наоружање: две невођене ракете 127 мм ХВАР-5 или два сађаста лансера невођених ракетних зрна 57 мм
бомбардерско наоружање: две разорне авио-бомбе ФАБ-100

ЗЛИН 526

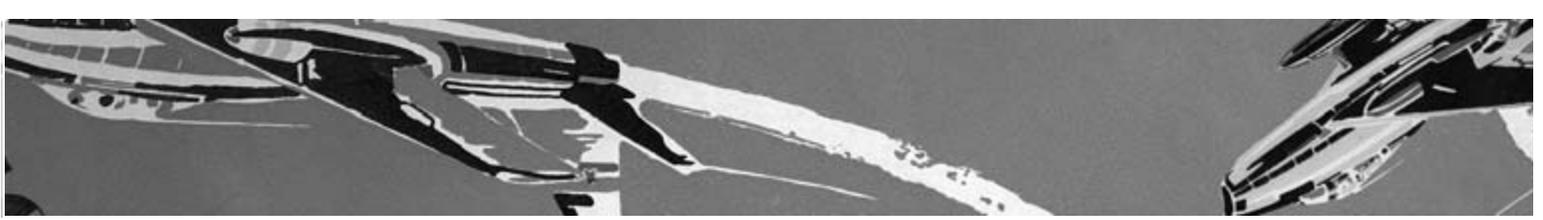
Интерна ознака ЈРВ и ПВО: Н-61Ф за злин 526Ф, односно Н-61М за злин 526М

У Чехословачкој фабрици Злин израдили су 1947. године прототип нисокрилног школског авиона са два седишта у тандему злин 26 тренер. Без већих измена конструкције, читавих тридесетак година после лета родоначелника породице производили су се усавршени злинови са јачим моторима, почев од злина 126, преко 226, 326, 526 све до 726.

Један од најбоље продаваних модела носи ознаку злин 526 тренер мастер. У подва-

ријанти злин 526Ф између 1969. и 1974. године произведено је 174 примерка, од тога 18 за ЈРВ и ПВО. Коришћени су у 105. пуку на Земунуку за селективну обуку кандидата за ВВА и за обуку пилота Накнадно је 1974. године увезено додатних шест примерака и последња два 1976. године. Авиони су се стално кретали између Земунука и аероклубова према потребама обуке пилота: у 333. мешовитој авијацијској ескадрили летели су у време селективног курса, а вишак ресурса усмеравао се на аероклу-

бове. После доласка домаћих авиона утвар 75 1980. године злинови су послати у Чехословачку на замену мотора, односно преправку у злин 526М и прослеђени су аероклубовима. За приказ врхунске технике пилотирања на аеромитинзима понеки злин 526Ф током осамдесетих налазио се у саставу 333. ескадриле. Пет преосталих злинова 41106, 41108, 41111, 41116 и 41118 лета 1988. године на основу одлуке из новембра 1987. године предато је из ЈРВ и ПВО у ВСЈ.

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ:

Мотор:

Валтер минор 6-III (Walter Minor) од 118 kW (160 КС), после замене мотора авиом 137/A од 132 kW (180 КС)

Димензије:

дужина 8,00 м
висина 2,060 м
размах крила 10,596 м
површина крила 15,450 м²

Маса:

празан 665 кг
максимална маса полетања за акробатску категорију 940 кг

Перформансе:

максималан брзина на нивоу мора 238 км/х
долет при брзини крстарења 530 км

АВИОНИ КОРИШЋЕНИ У „МАЛОЈ АКРО-ГРУПИ“:

ев. бр. 41104, цивилна регистрација YU-DIO, ф/б 1024
ев. бр. 41106, цивилна регистрација YU-DJX, ф/б 1031
ев. бр. 41108, цивилна регистрација YU-DIK, ф/б 1033
ев. бр. 41111, цивилна регистрација YU-DIR, ф/б 1297,
ев. бр. 41116, цивилна регистрација YU-DFY, ф/б 1315
ев. бр. 41118, цивилна регистрација YU-CDL, ф/б 1325

ГАЛЕБ Г-4

Интерна ознака ЈРВ и ПВО: Н-62 и Н-62Ш за разоружане авионе

Набавка лиценце за моторе *Ролс-ројс вајпер 632* уграђене на јуришне авионе *орао* утицала је на одлуку да се развија домаћи млазни школски авион *галеб Г-4* базиран на истом мотору. Израђена су два прототипа Г-4 1978. и 1979. године, следили су 1980/81. године шест авиона нулте серије и од 1984. године прва серија. За пренаоружање ВВА авиони Г-4 су примљени у три ескадриле са аеродрома *Пула*, *Земуник* и *Голубовци*. Прва четири нова Г-4 уведена су у 249. лбае из 105. пука јануара 1988. године. Један од тих авиона са ев. бр. 23693 први

се накнадно нашао у саставу акро-групе. Преосталих шест авиона већ у фабрици су били предвиђени за акро-групу и зато су у *Летећим звездама* прелетели као потпуно нови авиони на аеродром *Земуник*. После преласка акро-групе на аеродром *Голубовци* сви њени Г-4 уврштени су у пребазирану 229. лбае.

Авиони *Летећих звезда* остали су 1997. године без наоружања и свих инсталација везаних за примену наоружања. Разоружани су због потребе да се број борбених авиона у ЈРВ и ПВО сведе у лимит од 155 примерака предвиђен Подрегионалним споразумом о контроли наоружања.

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ:

Турбомлазни мотор :

Ролс-ројс вајпер 632-46 (Rolls-Royce Viper) потиска 17,77 kN

Димензије:

дужина са пито-цеви 12,248 м
висина 4,299 м
размах крила 9,88 м
површина крила 19,50 м²

Маса:

празан 3.230 кг
маса полетна за основну варијанту 4.695 кг
полетна маса са преоптерећењем 6.300 кг

Перформансе:

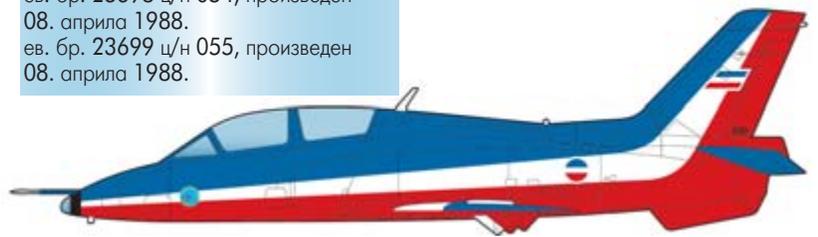
максимална брзина 880 км/х

Наоружање:

стрељачко наоружање – топ 23/2 мм ГШ-23Л са 200 граната
четири поткрилна носача за борбени терет масе до 350 кг на унутрашњем пару носача и до 205 кг на спољашњем пару носача

АВИОНИ КОРИШЋЕНИМ У „ЛЕТЕЋИМ ЗВЕДАМА“

ев. бр. 23693, ц/н 049, произведен 06. јануара 1988.
ев. бр. 23694, ц/н 050, произведен 21. јануара 1988.
ев. бр. 23695, ц/н 051, произведен 21. јануара 1988.
ев. бр. 23696, ц/н 052, произведен 22. фебруара 1988.
ев. бр. 23697, ц/н 053, произведен 22. фебруара 1988.
ев. бр. 23698, ц/н 054, произведен 08. априла 1988.
ев. бр. 23699, ц/н 055, произведен 08. априла 1988.

ЈАСТРЕБ

Интерна ознака ЈРВ и ПВО: J-921 за лаког јуришника и ИЈ-21 за извиђачки авион

Јастреб води директно порекло од *галеба* јер је искоришћена већина решења са двоседа да би се дошло до једноседог лаког јуришника и извиђача. Авион је са релативно скромним наоружањем и перформансама у односу на борбене авионе свог времена, али прилагођен потребама ЈРВ и ПВО за једноставним авионом који може да полети са травнате полетно-слетне стазе. Наиме, у време *хладног рата* ценило се да се може рачунати само на авионе који ће преживети први удар на аеродроме. Први јуришници J-21 уведени су у наоружање 1970. године у 172. пук ВВА. Затим су до средине седамдесетих пренаоружане ескадриле ловачко-бомбардерске авиације. Произведена су 121 J-21. Тактички извиђачки авиони ИЈ-21 произведени су у 38 примерака, који су подељени између три ескадриле. Двоседи ИЈ-21 изашли су

из *Сокола* у 18 примерака, наменски за ескадрилу за обуку пилота ловачко-бомбардерске авиације.

У акро-групи ВВА од 1974. до 1980. године коришћени су тек произведени J-21. Они су после акробатске службе наставили да лете у борбеним ескадрилама.

АВИОНИ КОРИШЋЕНИ У АКРО-ГРУПИ ВВА 1974-1980. ГОДИНЕ:

ев. бр. 24266, ц/н J1-107
ев. бр. 24267, ц/н J1-108
ев. бр. 24268, ц/н J1-109
ев. бр. 24269, ц/н J1-110
ев. бр. 24270, ц/н J1-111
ев. бр. 24204 ц/н J1-070

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ:

Мотор:

Ролс-ројс вајпер-531 (Rolls-Royce Viper)
потисак 13,2 кН

Димензије:

дужина 10,709 м
висина 3,613 м

Масе:

маса у полетању са две бомбе од 250 кг
и четири ракете ХВАР-5 4.915 кг

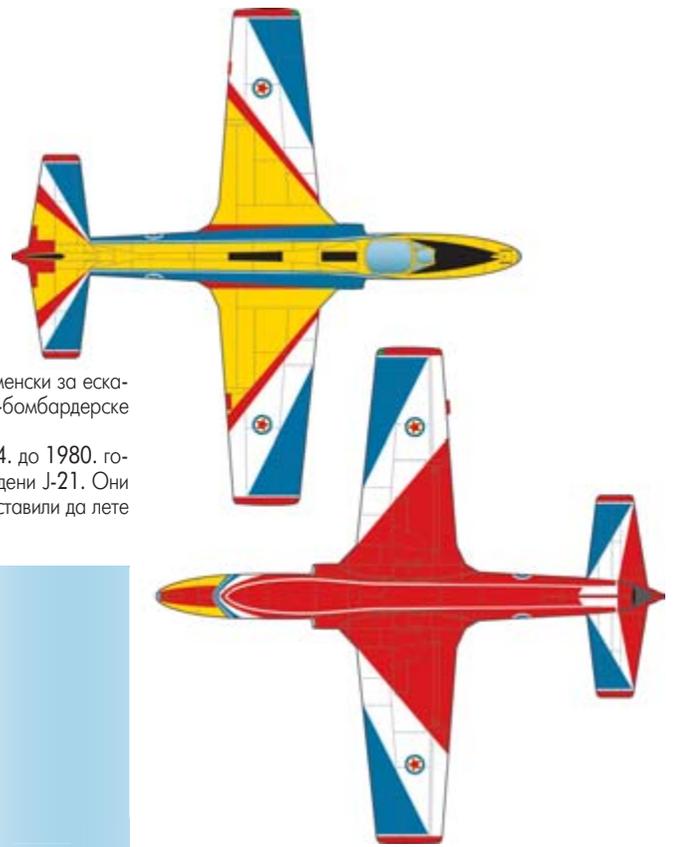
Перформансе:

максимална брзина на висини од 5.000 м
724 км/х
врхунац лета 12.000 м

максимални долет 1.520 км

Наоружање:

стрељачко наоружање – три митраљеца *колт браунинг* (Colt Browning) АН М3 калибра 12,7 мм са 135 метака по митраљецу
ракетно наоружање: шест невођених ракета 127 мм ХВАР-5 или два саџаста лансера са по 12 невођених ракетних зрна 57 мм
бомбардерско наоружање: две разорне авио-бомбе ФАБ-250 или две пламене авио бомбе ПЛАБ-200 или два свежња од по осам авио-бомби РАБ-16

АВИОНИ КОРИШЋЕНИ У ЛЕТЕЋИМ ЗВЕЗДАМА ОД 1985. ДО 1990. ГОДИНЕ:

ев. бр. 24404 ц/н J2-004
ев. бр. 24409 ц/н J2-009
ев. бр. 24412 ц/н J2-014
ев. бр. 24414 ц/н J2-014
ев. бр. 24417 ц/н J2-017
ев. бр. 24418 ц/н J2-018
ев. бр. 24422 ц/н J2-022
ев. бр. 24423 ц/н J2-023

СА- 342Л ГАЗЕЛА

Интерна ознака ЈРВ и ПВО: ХО-45

Када су 1971. године први примерци *газела* изашли из фабрика у Француској и Великој Британији, у ЈРВ и ПВО већ су донели одлуку да се тај хеликоптер производи у домаћој индустрији на основу лиценце. За почетак 1973. године увезена су прва два узорка, а затим додатне количине *газела* за пренаоружање школског пука у Мостару. *Газеле* су биле у близини хала *Соко* Мостара где се радило на освајању лиценце производње. Први домаћи примерак полетео је

децембра 1978. године. Из Француске и *Сокола*, завршио са 1985. годином, у ЈРВ и ПВО уведено је 115 примерака у варијанти СА-341Х са мотором од 592 КС, какав се производио у фабрици 21. мај у Раковици. Од почетка 1986. године у *Соколу* су производили *газела* модела СА-342Л са јачим мотором *Астазу XIVН*. До грађанског рата 1991. године у јединице ЈРВ и ПВО уведена су 63 примерка СА-342Л у основној варијанти са ознаком вида Х-45 и наоружаној ХН-45М.

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ:

Мотор:

Турбомека астазу XIV М (Turbomeca Astazou) снаге 631 kW

Димензије:

дужина хеликоптера када се ротори окрећу 11,97 м

висина 3,18 м

пречник главног ротора 10,50 м

Масе:

празан 975 кг

максимална у полету 2.000 кг

Перформансе:

максималан брзина 264 км/х
долет 755 км

ХЕЛИКОПТЕРИ КОРИШЋЕНИ У ГРУПИ „СТРШЉЕН“

ев. бр. 12874 ф/б 105
ев. бр. 12876 ф/б 107
ев. бр. 12878 ф/б 109
ев. бр. 12890 ф/б 134